

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

SROVNÁNÍ VÝVOJE ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ V ČESKÉ A SLOVENSKÉ
REPUBLICCE NA POZADÍ PŘÍPRAV VSTUPU SLOVENSKA DO
EVROPSKÉ MĚNOVÉ UNIE

Diplomová práce

Olomouc 2012

Tomáš Kouba

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

SROVNÁNÍ VÝVOJE ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ V ČESKÉ A SLOVENSKÉ
REPUBLICCE NA POZADÍ PŘÍPRAV VSTUPU SLOVENSKA DO
EVROPSKÉ MĚNOVÉ UNIE

Diplomová práce

Autor: Bc. Tomáš Kouba

Vedoucí práce: Ing. Jiří Klvač, CSc.

Olomouc 2012

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Srovnání vývoje životní úrovně v České a Slovenské republice na pozadí příprav vstupu Slovenska do Evropské měnové unie“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Poděkování

Děkuji panu Ing. Jiřímu Klvačovi CSc., členovi Katedry aplikované ekonomie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, za odborné rady a připomínky při konzultacích, které mi po celou dobu psaní diplomové práce poskytoval.

Obsah

Úvod	7
1 Životní úroveň, vstup Slovenska do Evropské měnové unie, ekonomická krize ...	9
1.1 Životní úroveň	9
1.1.1 Teoretické pohledy na životní úroveň	9
1.1.2 Ekonomické faktory ovlivňující životní úroveň	11
1.1.2.1 Nezaměstnanost	11
1.1.2.2 Průměrná měsíční mzda, celkový objem vyplacených platů a mezd	11
1.1.2.3 Minimální mzda	12
1.1.2.4 Příjmy a výdaje domácností	12
1.1.2.5 Index spotřebitelských cen	13
1.1.2.6 HDP na obyvatele, podíl platů a mezd na HDP	13
1.1.2.7 Kupní síla v PPS	14
1.1.2.8 Spotřeba domácností	14
1.1.3 Ostatní faktory ovlivňující životní úroveň	15
1.2 Vstup Slovenska do Evropské měnové unie	15
1.2.1 Měnová unie	16
1.2.2 Evropská měnová unie	17
1.2.3 Výhody a nevýhody přijetí eura	17
1.2.4 Konvergenční kritéria	22
1.2.5 Plnění konvergenčních kritérií a případné dopady na životní úroveň	22
1.2.5.1 Kritérium schodku rozpočtu veřejných financí	23
1.2.5.2 Kritérium veřejného dluhu	23
1.2.5.3 Inflační kritérium	24
1.2.5.4 Kritérium úrokových sazeb	24
1.2.5.5 Kritérium měnové stability	25
1.2.6 Fáze příprav Slovenska na přijetí eura	26
1.2.7 Shrnutí vlivu příprav na vstup do eurozóny na životní úroveň v SR	29
1.3 Ekonomická krize	30
1.3.1 Vymezení pojmu krize	31
1.3.2 Hypotéční krize	32
1.3.3 Rozšíření krize z USA do ostatních zemí	35
1.3.4 Možné dopady ekonomické krize na ekonomiku a obyvatele ČR a SR	37
1.3.5 Vybraná protikrizová opatření vlád ČR a SR	40
2 Vývoj životní úrovně v ČR a SR do roku 2008	42
2.1 Nezaměstnanost v ČR a SR do roku 2008	43
2.2 Mzdy a platy na obyvatele za rok v ČR a SR do roku 2008	44
2.3 Minimální mzda v ČR a SR do roku 2008	45
2.4 Příjmy a výdaje domácností v ČR a SR do roku 2008	46
2.5 Hladina spotřebitelských cen v ČR a SR do roku 2008	48
2.6 Podíl mezd a platů na HDP v ČR a SR do roku 2008	49
2.7 Kupní síla v ČR a SR vyjádřená v PPS do roku 2008	51

2.8 Průměrná spotřeba domácností v ČR a SR do roku 2008	52
2.9 Shrnutí	53
3 Vývoj životní úrovně v ČR a SR od roku 2008	54
3.1 Nezaměstnanost v ČR a SR od roku 2008	55
3.2 Mzdy a platy na obyvatele za rok v ČR a SR od roku 2008	56
3.3 Minimální mzda v ČR a SR od roku 2008	57
3.4 Příjmy a výdaje domácností v ČR a SR od roku 2008	58
3.5 Hladina spotřebitelských cen v ČR a SR od roku 2008	60
3.6 Podíl mezd a platů na HDP v ČR a SR od roku 2008	61
3.7 Kupní síla v ČR a SR vyjádřená v PPS od roku 2008	63
3.8 Průměrná spotřeba domácností v ČR a SR od roku 2008	64
3.9 Shrnutí	65
4 Srovnání dat z ČR a SR z obou sledovaných období	66
4.1 Vývoj nezaměstnanosti v ČR a SR	66
4.2 Vývoj mezd a platů na obyvatele za rok v ČR a SR	68
4.3 Vývoj minimální mzdy v ČR a SR	69
4.4 Vývoj příjmů a výdajů domácností v ČR a SR	70
4.5 Vývoj hladiny spotřebitelských cen v ČR a SR	72
4.6 Vývoj podílu mezd a platů na HDP v ČR a SR	73
4.7 Vývoj kupní síly v ČR a SR vyjádřené v PPS	74
4.8 Vývoj průměrné spotřeby domácností v ČR a SR	76
4.9 Shrnutí	77
Závěr	79
Resumé	82
Anotace	83
Seznam pramenů a literatury	84
Seznam zkratk	88
Seznam obrázků, grafů, schémat	89
Seznam tabulek	90

Úvod

Tématem této magisterské diplomové práce je studium socio-ekonomické kategorie životní úrovně (ŽÚ) a sledování a srovnání jejího vývoje v České a Slovenské republice na počátku jednadvacátého století. Životní úroveň je kategorií sahající daleko za hranice ekonomie. Je disciplínou ekonomickou, sociologickou i psychologickou. Její význam je značný, a protože sleduje blahobyt obyvatelstva, týká se všech lidí bez výjimky. Proto se také domnívám, že je důležité mít přehled o jejím stavu a pravidelně její vývoj monitorovat. Navíc existují skutečnosti, které mohou mít na životní úroveň významný dopad. Jsou jimi třeba krize, stagnace, přechod k nové měně a plnění konvergenčních kritérií. Proto myslím, že je důležité věnovat problematice životní úrovně zvýšenou pozornost, a proto jsem si také vybral práci na toto téma.

Jak bylo již zmíněno dříve, tématem této práce je sledování životní úrovně v ČR a SR ve 21. století. Toto období je vybráno záměrně, protože se jedná o čas, kdy na obě země dopadla ekonomická krize z let 2008 až 2010 a ovlivnila právě zmiňovanou životní úroveň obyvatel obou sledovaných zemí. V tomto období došlo i k další důležité události. Slovensko v roce 2009 vstoupilo do Evropské měnové unie (EMU), přestalo užívat svou původní měnu a přijalo euro. S tím spojené přípravy na vstup do eurozóny znamenaly zavádění ekonomických opatření, která mohla ovlivnit životní úroveň občanů Slovenské republiky.

Tato práce si klade za cíl mapovat životní úroveň obou zmíněných zemí, vysledovat její vývoj a změny. Bude porovnávat výši životní úrovně v ČR a SR v různých letech sledovaného období. Zvýšený důraz bude kladen na období let 2008 až 2010, které lze označit za období ekonomické krize a zároveň za čas, kdy Slovensko přijalo novou měnu euro a s tím související opatření. Autor předpokládá, že obě tyto události se určitým způsobem dotkly životního standardu Čechů a Slováků, a hodlá zjistit jak. Zkoumáním vývoje vybraných ekonomických ukazatelů ovlivňujících ŽÚ (grafy, tabulky, časové řady) autor vysleduje změny v životní úrovni v obou zemích. Tímto zjistí, do jaké míry byly obě země těmito událostmi ovlivněny. Kromě sledování dopadů na životní úroveň bude autorovou snahou i najít příčiny, které měly za následek její změny.

Problematice životní úrovně a jejím změnám je věnována poměrně značná pozornost a je možné se s ní pravidelně setkat například v novinách, na stránkách

zpravodajských serverů nebo v publikacích a tiskových zprávách statistických institucí. Já osobně jsem se tématu životní úrovně již v minulosti věnoval a mám s ním zkušenosti v podobě psaní bakalářské diplomové práce. Sledoval jsem, jak na životní úroveň v České republice dopadla ekonomická krize. Nyní na toto téma navazuji a rozšiřuji ho prostřednictvím porovnání životních standardů se Slovenskem v návaznosti na vstup Slovenska do EMU a působení krize.

Ve své práci použiji metody analýzy, syntézy a komparace. Analýzu budu využívat při sběru, hodnocení a interpretaci použitých statistických dat, tedy při zkoumání vývoje jednotlivých ekonomických ukazatelů, které utváří životní úroveň. Syntézu využiji při hodnocení změny životní úrovně v České a Slovenské republice v důsledku změn a působení jednotlivých ekonomických faktorů. Tuto metodu použiji i při zkoumání, jak na celkovou životní úroveň dopadají jednotlivé příčiny její změny. Komparace bude využita při porovnání vývoje a stavu životní úrovně (respektive jejich ukazatelů) v obou sledovaných zemích.

Práce bude členěna do čtyř kapitol. První oddíl je nejobsáhlejší a je rozdělen na tři hlavní podkapitoly. Ta první se zabývá životní úrovní jako teoretickou disciplínou, definuje ji a rozebírá jednotlivé ekonomické ukazatele, které ji utvářejí. Druhá se věnuje Evropské měnové unii, přípravám Slovenska na vstup do eurozóny, výhodám a nevýhodám zavedení eura, plnění konvergenčních kritérií a z toho vyplývajícím dopadům na životní úroveň v ČR a SR. Třetí zkoumá vznik a průběh ekonomické krize z let 2008-2010 a její vliv na životní úroveň obyvatel obou výše uvedených zemí. Tyto tři podkapitoly tvoří teoretickou část práce. Kapitoly 2, 3 a 4 jsou vlastním výzkumem autora a tvoří praktickou část. Druhý oddíl se věnuje vývoji životní úrovně v ČR a SR do roku 2008, tedy v předkrizovém období a zároveň v čase příprav Slovenska na přijetí eura. Třetí kapitola zkoumá životní úroveň obyvatel České a Slovenské republiky od roku 2008, tedy v době příchodu ekonomické krize. Poslední kapitola si klade za cíl porovnat a vyhodnotit zkoumaná data z obou období. Určuje tedy, jak se vyvíjely životní standardy v obou státech, kde dosahovaly vyšších hodnot a jakým způsobem se na nich projevila hospodářská krize (a v případě Slovenska ještě zavedení eura). Každá z praktických kapitol je na svém konci opatřena závěrečným shrnutím získaných poznatků.

1 Životní úroveň, vstup Slovenska do Evropské měnové unie, ekonomická krize

První kapitola méj magisterské diplomové práce je rozdělena do tří hlavních oddílů. První část bude shrnovat důležité teoretické poznatky o životní úrovni, jako je například definice životní úrovně, její možná pojetí napříč vědními disciplínami a rozbor ekonomických ukazatelů, které ovlivňují a utvářejí životní úroveň. Druhá pasáž je věnována problematice příprav na vstup Slovenské republiky do Evropské měnové unie, nutnosti plnění stanovených kritérií pro vstup a samozřejmě z tohoto vyplývající potřebě zavádění odpovídajících ekonomických opatření, která mohla mít vliv na stav životní úrovně obyvatel Slovenské republiky. Poslední oddíl se zaměří na stručnou rekapitulaci hlavních událostí spojených s americkou finanční krizí, její rozšíření do ostatních zemí světa v důsledku globalizace a vzájemné provázanosti ekonomik a dopady (v té době již celosvětové) krize na další země – tedy i mnou především sledované Česko a Slovensko.

1.1 Životní úroveň

Zde je nutné zmínit, že významná část podkapitoly 1.1 byla v částečně přepracované a zkrácené formě využita v podobě příspěvku pro mezinárodní vědeckou konferenci *Znalosti pro tržní praxi 2011*. Tato část diplomové práce byla v pozměněné podobě prezentována na konferenci a také publikována ve sborníku z této konference.

1.1.1 Teoretické pohledy na životní úroveň

Jak již bylo zmíněno v dříve v úvodu, tato magisterská diplomová práce si klade za cíl sledovat a porovnat vývoj a změny životní úrovně obyvatel České a Slovenské republiky v návaznosti na vstup Slovenska do Evropské měnové unie. Mimo to se zaměřuje také na stav životní úrovně obou zemí v předkrizovém období a zejména pak v období ekonomické krize. Pro úplnost budou poskytnuta data z období následujícího po krizi z let 2008 až 2010. Tím bude zajištěno i srovnání životní úrovně Česka a Slovenska v současnosti, respektive na základě nejnovějších dostupných dat. Nicméně než přistoupím k analýze všech získaných dat, považuji za vhodné představit životní úroveň jako teoretickou kategorii a vymezit její definici.

Životní úroveň může být jako kategorie v různých pojetích vymezena různými způsoby. Existuje její socio-psychologické vymezení, socio-ekonomické nebo také samostatné ekonomické pojetí. Nicméně obecná definice pojmu životní úroveň může

být následující: „*životní úroveň je absolutní úroveň spotřeby hmotných statků a služeb a souhrn ostatních hmotných a společenských podmínek, které ovlivňují uspokojování potřeb obyvatelstva*“¹. Jedná se o komplexní kategorii, která je ovlivňována faktory, jako jsou například ty ekonomické, sociální, kulturní, historické, zdravotní, politické, právní a další.

Já se budu zabývat životní úrovní z hlediska ekonomického. V tomto náhledu je vhodné sledovat ekonomické ukazatele, které dohromady na životní úroveň dopadají a zároveň ji utváří. Mezi nejvýznamnější indikátory životní úrovně patří nezaměstnanost, průměrná spotřeba domácností, průměrné mzdy a celkový objem vyplacených mezd a platů. Dále jsou to výše minimální mzdy, srovnání příjmů a výdajů domácností, hladina spotřebitelských cen, přepočtený hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele, podíl platů a mezd na HDP a také vyjádření kupní síly obyvatel prostřednictvím ukazatele PPS (Purchasing Power Standard). Mimo jiné životní úroveň ovlivňují i ostatní nekvantifikovatelné faktory (např. psychologické), ale těm se v této práci ve větším detailu věnovat nebudu.

Životní úroveň je kategorií, které je věnována značná pozornost, protože mapuje důležité skutečnosti, jako je kvalita a standard života obyvatel jednotlivých států. Význam jejího sledování pochopitelně ještě roste v souvislosti s ekonomickým vývojem posledního desetiletí, které bylo poznamenáno ekonomickou krizí a současným obdobím ekonomické nejistoty.

Problematicke životní úrovně a ukazatelů, které ji ovlivňují, se věnují instituce státní správy jako například Ministerstvo práce a sociálních věcí nebo úřady práce. Důležité informace o této problematice v podobě statistických dat poskytují Český statistický úřad a Česká národní banka a na Slovensku je to Národní banka Slovenska a Statistický úřad Slovenské republiky. Dalším významným zdrojem poznatků (zejména pro účely mezinárodního srovnání) je databáze Eurostat. Dostupné publikace týkající se životní úrovně vycházejí zejména v podobě statistických ročenek, bulletinů a tiskových zpráv nebo ve formě jednotlivých grafů a časových řad zaměřených na sledování specifického ukazatele. Příkladem je třeba již od vzniku České republiky pravidelně aktualizovaná publikace Ministerstva práce a sociálních věcí s názvem *Vývoj vybraných*

¹ SOVA, Václav. *Životní úroveň a její plánování*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1978, s. 18.

ukazatelů životní úrovně v ČR v letech 1993-2010. Cenným zdrojem informací týkajících se životní úrovně jsou i internetové portály, jako je například www.businessinfo.cz a jiné další.

Z oblasti spíše teoreticky zaměřených publikací lze zmínit *Šrůtkovy Otázky životní úrovně* nebo *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí* od Milana Tučka.

1.1.2 Ekonomické faktory ovlivňující životní úroveň

1.1.2.1 Nezaměstnanost

Nyní je, myslím, vhodná doba na to, abych představil jednotlivé sledované ukazatele z pohledu jejich vlivu při utváření životní úrovně. Prvním v řadě je nezaměstnanost. Tento ukazatel je velmi významný při sledování průměrné životní úrovně, protože ukazuje, jaké procento obyvatel daného státu nemá přístup k pravidelnému příjmu v podobě platu nebo mzdy. Lidé, kteří jsou nezaměstnaní, disponují značně omezenými prostředky, jsou nuceni spořit, jsou odkázáni na pomoc státu v sociální oblasti (například v podobě podpor v nezaměstnanosti nebo různých rekvalifikačních kurzů) a jejich životní úroveň je značně nižší než u občanů se stálým zaměstnáním a odpovídajícím příjmem. Všeobecně platí, že nezaměstnanost v době konjunktury postupně klesá a v období recese se zase naopak zvyšuje. Jako první nezaměstnanost zpravidla dopadá na obyvatele v profesích s nízkou kvalifikací a nízkými příjmy.

1.1.2.2 Průměrná měsíční mzda, celkový objem vyplacených platů a mezd

Další důležitou veličinou určující životní úroveň je průměrná měsíční mzda. Patří mezi nejvýznamnější složky příjmů domácností a ukazuje, jaké množství peněžních prostředků lidé získávají z pracovního poměru. Představuje výdělky, se kterými mohou volně disponovat. Tím je myšleno, zda dané prostředky budou uloženy ve formě úspor nebo budou použity při vlastní spotřebě, která značně určuje právě životní úroveň. Obecně platí, že výše nominálních mezd neustále mírně roste. Nicméně současně s nimi roste i inflace, což je potřeba vzít v potaz při výpočtu reálné mzdy, jejíž výše určuje spotřebu. Zajímavostí je, že průměrná mzda je veličinou, která bez ohledu na ekonomický vývoj neklesá. Důvodem je tlak zaměstnanců na zaměstnavatele na udržování alespoň stejné úrovně mezd. Zaměstnavatelé proto potřebu omezit výdaje na

ohodnocení zaměstnanců řeší jinými metodami, jako jsou například omezená pracovní doba nebo, v nejhorším případě, propouštění.

V souvislosti s vývojem výše průměrných měsíčních mezd stojí za zmínku i pojem celkový objem vyplacených platů a mezd. Tento ukazatel zejména v období ekonomické krize (a z ní vyplývající vysoké nezaměstnanosti) ukazuje přesněji stav životní úrovně. Vypovídá totiž o tom, jaké množství peněžních prostředků v podobě platů nebo mezd ekonomicky aktivní zaměstnaní opravdu získali pro potenciální spotřebu, a tímto tedy zahrnuje i pokles životní úrovně vlivem krize a nezaměstnanosti. Pro účely srovnání je nutné zjištěné hodnoty vyplacených mezd a platů vydělit celkovým počtem obyvatel dané země. Tím se získá výše mezd a platů, která připadá v průměru na jednoho občana sledovaného státu. Do výpočtu průměrné výše měsíční mzdy se totiž nezapočítávají nezaměstnaní navzdory tomu, že se jejich životní úroveň pochopitelně znatelně snížila, a tak je tento ukazatel poněkud méně přesný. Výše mezd a platů i během krize zpravidla neklesá, pouze stagnuje nebo mírně roste, ale dochází k propouštění na pozicích s nižší kvalifikací.

1.1.2.3 Minimální mzda

V návaznosti na problematiku průměrných mezd a platů je ještě vhodné zmínit i pojem minimální mzda. Jedná se o nejnižší možnou mzdu, kterou musí zaměstnavatel zaměstnanci vyplatit za odvedenou práci. V různých zemích jsou výše minimální mzdy rozdílné, takže i tato skutečnost ovlivňuje životní standard u nízkopříjmových skupin obyvatel napříč státy. Zpravidla platí, že vyšší minimální mzdy mají rozvinuté státy s vysokou ekonomickou úrovní a silným veřejným sektorem. Z výše uvedeného je jasné, že lidé s velmi nízkou kvalifikací mají životní úroveň nejvyšší ve státech s vysokými hodnotami nejnižší minimální mzdy, a tak i tomuto jinak spíše okrajovému měřítku (protože se týká pouze malé části obyvatelstva) je vhodné se věnovat při zevrubném sledování vývoje faktorů působících na životní úroveň.

1.1.2.4 Příjmy a výdaje domácností

Při určování životní úrovně je vhodné přihlídnout i k srovnání příjmů a výdajů domácností. Vysoké příjmy a vysoké výdaje značí vysokou životní úroveň, protože domácnosti uvolňují velké množství svých disponibilních prostředků pro spotřebu. Často se stává, že domácnosti získávají další prostředky pro uspokojení své spotřeby prostřednictvím půjček a úvěrů od bank a dalších finančních institucí. Z krátkodobého

hlediska je to, co se týká životní úrovně, pozitivní, ale dlouhodobě to může představovat problém. Půjčky a úvěry bude třeba v budoucnu splácet, a pokud si domácnosti neuchovávaly dostatečnou část svých příjmů v podobě úspor, může při splácení dojít k velmi značnému omezení spotřeby a tím pádem tedy i k významnému snížení životní úrovně.

1.1.2.5 Index spotřebitelských cen

Index spotřebitelských cen také patří mezi důležité faktory, které je třeba zohlednit při sledování životní úrovně. Vyjadřuje růst (nebo případně pokles) cenové hladiny výrobků a služeb v určitém období oproti cenové hladině v období jiném (která tvoří základ, tedy 100%). Ukazuje, jakým způsobem se inflace projevuje do cen a jak se tedy mění reálná hodnota peněz a kupní síla obyvatel a tedy v konečném důsledku i samotná spotřeba a životní úroveň. Inflace je běžným ekonomickým jevem ovlivňujícím spotřebu domácností a její působení a dopady lze vyvážit odpovídajícím zvyšováním mezd. Vyšší množství peněžních jednotek dané měny neutralizuje negativní efekty vyplývající z jejího znehodnocení a kupní síla tedy není v tomto případě oslabena. Ideálním stavem je, když se průměrné mzdy zvyšují rychleji než index spotřebitelských cen, protože pak dochází k růstu kupní síly a zvyšování životní úrovně. V opačném případě reálná hodnota peněz klesá a s ní se snižuje i schopnost obyvatel uspokojovat své potřeby prostřednictvím spotřeby výrobků a služeb.

1.1.2.6 HDP na obyvatele, podíl platů a mezd na HDP

Dalším významným ekonomickým indikátorem je přepočet hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele dané země. Ukazuje vyspělost dané ekonomiky, produktivitu práce jejích obyvatel a jeho nárůst je často spojen s růstem průměrných mezd. Reflektuje růst ekonomické produkce dané země a z ní vyplývající pozitivní skutečnosti pro její obyvatele (např. vyšší příjmy). Proto změny v HDP na obyvatele mají za následek změny v životní úrovni. Nicméně jde spíše o ukazatel, který ukazuje ekonomickou výkonnost dané země. Jedná se o v peněžní jednotce vyjádřenou hodnotu všech výrobků a služeb za určité období v určitém státě přepočtenou na jednoho obyvatele. Není u něj tedy přímá vazba na životní úroveň.

Z výše uvedeného důvodu je proto vhodné uvažovat pro účely této práce přesnější, finančně-analytický ukazatel, kterým je podíl mezd na hrubém domácím produktu. Ten vyjadřuje, jak velkou část z celkového vytvořeného HDP obyvatelé

dostávají v podobě mezd a tedy jak velké množství peněžních prostředků mohou vložit do spotřeby. Vyšší hodnoty tohoto ukazatele znázorňují skutečnost, že podíl HDP připadající na mzdy se zvyšuje, což je pro spotřebu a životní úroveň dobře. Pokud se tato hodnota naopak snižuje, podíl mezd klesá, zvyšuje se podíl HDP připadající na zisk firem a klesá kupní síla obyvatel, což ke standardu životní úrovně nijak nepřispívá.

1.1.2.7 Kupní síla v PPS

Ukazatel kupní síly obyvatel vyjádřený prostřednictvím bodů PPS (Purchasing Power Standard) je podle mého názoru také vhodným měřítkem životní úrovně. Jeho výhodou je, že umožňuje srovnání kupní síly napříč jednotlivými zeměmi. Je tedy možné porovnat úroveň kupní síly v České republice a na Slovensku, případně hodnoty obou zemí pro informaci porovnat s průměrem Evropské unie, popřípadě s ostatními státy sedmadvacítky. Vzniklá časová řada potom podá informaci, která ze dvou sledovaných zemí měla a má vyšší úroveň kupní síly a zároveň který z těchto států ve sledovaném období zaznamenal v tomto ohledu dynamičtější rozvoj (tedy o kolik bodů se kupní síla zvýšila mezi prvním a posledním rokem sledovaného období).

1.1.2.8 Spotřeba domácností

Posledním a zároveň nejvýznamnějším ze zmíněných faktorů ovlivňujících životní úroveň je spotřeba. Jak již bylo napsáno v definici, spotřeba je nejpodstatnější složkou životní úrovně, protože výše spotřeby peněžně vyjadřuje množství zboží a služeb, které domácnosti nakoupí pro uspokojení svých potřeb.

Se spotřebou souvisí několik skutečností. Je-li nezaměstnanost nízká, existuje jen malé procento obyvatel, kteří musí významně omezovat svou spotřebu kvůli nedostatku příjmů ze zaměstnání v podobě platů a mezd. Z toho vyplývá, že průměrná spotřeba je vysoká, tím pádem je vysoká i životní úroveň.

Pokud rostou platy a mzdy, zvyšuje se množství peněžních prostředků, které mohou být využity pro spotřebu. Zároveň ale musí platit, že index spotřebitelských cen mapující inflaci roste velmi pomalu nebo stagnuje, respektive roste pomaleji než mzdy a platy. Vyšší růst míry inflace by znamenal znehodnocování peněžní jednotky, oslabení kupní síly obyvatelstva a tedy i určité omezení spotřeby, což působí na domácnosti negativně.

Vztah mezi minimální mzdou a spotřebou je velmi jednoduchý. Platí, že čím vyšší je minimální mzda, tím větší spotřebu je jedinec schopen realizovat. Zároveň je pravda, že vysoké hodnoty minimální mzda zpravidla nabývá v zemích s levicově orientovanou politikou a s rozvinutým veřejným sektorem.

Zvyšování příjmů je z hlediska spotřeby pozitivní, protože jeho prostřednictvím se zvyšuje potenciál pro nákup výrobků a služeb. Vyšší příjmy navíc často vyvolávají v domácnostech pozitivní psychologická očekávání spojená s omezením potřeby šetřit. Naopak dochází ke zvyšování jejich výdajů a tím v konečném důsledku i spotřeby. V době ekonomické nejistoty příjmy stagnují nebo klesají, převažuje spíše tendence spořit a celkové výdaje a spotřební vydání jsou omezovány.²

1.1.3 Ostatní faktory ovlivňující životní úroveň

Na závěr této podkapitoly by bylo vhodné připomenout i faktory, které také mají nezanedbatelný vliv na spotřebu a životní úroveň, ale jelikož jsou abstraktní, nelze je kvantifikovat a přesně vyjádřit. Proto je ani nelze zahrnout mezi ekonomická kritéria. Z tohoto důvodu tedy nebudou zahrnuta ve statistických šetřeních této práce. Přesto považuji za vhodné je pro úplnost a dokreslení zmínit. Jedná se o různé psychologické faktory, jako jsou například strach, očekávání budoucího vývoje, tendence spořit nebo spotřebovávat a jiné. Častou charakteristikou psychologických faktorů je skutečnost, že se šíří davově a bez racionálního podnětu a zdůvodnění. Tyto faktory ovlivňující spotřebu tedy mají vliv na chování spotřebitelů navzdory tomu, že často neodpovídají reálnému ekonomickému vývoji. Mezi další ukazatele spadající do kategorie ostatních nekvantifikovatelných faktorů lze zařadit ještě jevy, jako je třeba například politická situace a její stabilita nebo výjimečné stavy (válečný konflikt, živelná pohroma atd.).

1.2 Vstup Slovenska do Evropské měnové unie

Následující podkapitola se věnuje problematice Evropské měnové unie (EMU) a procesu vstupu Slovenské republiky do tohoto společenství. Pozornost bude zaměřena na měnovou unii jako obecný koncept a pokročilou fází budování ekonomické integrace. Dále bude v této podkapitole rozebrána konkrétně Evropská měnová unie, eurozóna, jejich charakteristiky, cíle a důvody vzniku. Sledovány budou i výhody a

² KOUBA, Tomáš. Srovnání životní úrovně České a Slovenské republiky na pozadí ekonomické krize. In: *Znalosti pro tržní praxi 2011: Nová generace pracovníků (generace Y)*. Vydání 1. Olomouc: Societas Scientiarum Olomucensis II, 2011, s. 701-703.

nevýhody přijetí eura, jak je vnímá slovenská veřejnost. Poté bude věnována pozornost maastrichtským konvergenčním kritériím. Také bude sledováno, jakým způsobem se Slovensku dařilo dané ekonomické podmínky plnit a jaké to mohlo mít dopady na životní úroveň občanů SR. Tato podkapitola rovněž zmiňuje průběh procesu příprav na vstup do eurozóny a vyjmenovává nejvýznamnější fáze a milníky celého projektu. V závěru nechybí shrnutí, jak byla životní úroveň obyvatel Slovenska ovlivněna přípravami na vstup a vstupem do eurozóny.

1.2.1 Měnová unie

Nejprve bych chtěl teoreticky představit a nastínit koncept měnové unie obecně a uvést její základní charakteristiky. Samuelson a Nordhaus ji definují jako *dohodu několika zemí o přijetí společné měny. Jako příklad uvádí právě Evropskou měnovou unii, která přijala euro jako společnou měnu v roce 1999.*³ Měnová unie je jedním z nejpokročilejších stupňů mezinárodní ekonomické integrace. Její snahou je odstraňovat přetrvávající překážky mezinárodního obchodu mezi jejími členskými zeměmi. Konkrétně má za cíl propojit národní hospodářství za účelem kooperace, zjednodušení a zefektivnění obchodu mezi jednotlivými státy. V této pokročilé fázi integrace se tak děje prostřednictvím zrušení původních měn a zavedení nového, jednotného oběživa. Měnová unie je utvářena v očekávání dosažení vyšších efektů pro všechny zúčastněné země vyplývajících z užší vzájemné spolupráce (např. odstranění kurzového rizika při uskutečňování mezinárodních obchodů).

Ze vstupu do unie pro členské státy vyplývají mnohé výhody, proto je pochopitelné, že vstup do tohoto uskupení je podmíněn dobrým stavem národního hospodářství žadatelské země. Jinými slovy pro získání možnosti vstupu do unie je třeba splňovat stanovená ekonomicko-politická kritéria. Jejich plnění by mělo zajišťovat zachování stability celého uskupení i po přistoupení kandidátské země. Dalším cílem těchto podmínek je zabezpečit, že žadatelská země bude v klíčových parametrech ekonomické vyspělosti podobná členským zemím. Tato harmonizační kritéria také mají za cíl v ekonomické rovině sjednocovat země při přípravě na přechod ke společné měně.

³ SAMUELSON, Paul A. a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. 18. vydání. Praha: NS Svoboda, 2008, s. 740.

1.2.2 Evropská měnová unie

Evropská měnová unie je společenství zemí, politik a opatření, jejichž konečným cílem je zavedení a užívání jednotné měny euro. Mechanismus fungování, důvody vzniku a cíle EMU jsou podobné těm, které byly zmíněny v předcházejícím textu o měnové unii, a proto se k nim nebudu dále v obecné rovině vracet. *EMU je tvořena třemi fázemi. Jedná se zaprvé o volný pohyb kapitálu mezi členskými státy, za další o koordinaci měnových politik členských států a posílení spolupráce mezi národními centrálními bankami těchto států. Za poslední jde o postupné zavádění eura a zavedení jednotné měnové politiky pod vedením Evropské centrální banky. První dvě fáze již byly dokončeny. Třetí a poslední fáze je završením celého procesu a právě probíhá.*⁴

Země usilující o společnou měnu mají povinnost plnit takzvaná maastrichtská konvergenční kritéria. Jedná se o soubor ekonomických opatření, limitů, požadavků a nařízení podmiňujících vstup do eurozóny – třetí fáze Evropské měnové unie.⁵ Uchazečská země tak prokazuje svou ekonomickou připravenost pro vstup do zóny s jednotnou měnou. Tato kritéria budou podrobněji rozebrána v další části textu.

Eurozóna je pojmenování pro území států Evropské unie, na kterém je využívána právě společná měna euro. *V současné době má 17 členů. Patří mezi ně i Slovensko, které vstoupilo 1. ledna 2009.*⁶

1.2.3 Výhody a nevýhody přijetí eura

Než se budeme o procesu přechodu na společnou měnu bavit dále, je myslím vhodné zmínit, jaké výhody a nevýhody vyplývají z přijetí eura, jak je vidí samotní Slováci. Fakulta sociálně-ekonomických vztahů univerzity Alexandra Dubčeka

⁴ Třetí etapa hospodářské a měnové unie. *Europa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 11. 2. 2011 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/introducing_euro_practical_aspects/ec0015_cs.htm

⁵ Třetí etapa hospodářské a měnové unie. *Europa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 11. 2. 2011 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/introducing_euro_practical_aspects/ec0015_cs.htm

⁶ Třetí etapa hospodářské a měnové unie. *Europa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 11. 2. 2011 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/introducing_euro_practical_aspects/ec0015_cs.htm

v Trenčíně realizovala výzkum, který zjišťuje, co Slovenská veřejnost považuje za největší výhody a nevýhody zavedení společné měny v SR.

Z šetření vyplynulo, že hlavními výhodami jsou zejména:

- *zvýšení přílivu přímých zahraničních investic (PZI) do SR,*
- *odstranění kurzového rizika,*
- *zvýšení obchodní výměny,*
- *vyšší cenová transparentnost,*
- *nižší náklady na konverzi měn.⁷*

Zvýšení přílivu přímých zahraničních investic je podstatným pozitivem pro danou ekonomiku. *Je obvykle spojen se vznikem nových poboček firem nebo rozšiřováním stávajících. To znamená zvýšení zaměstnanosti, kvalifikace, vzdělanosti, příjmů a životní úrovně. Dochází k restrukturalizaci ekonomiky a ke zvyšování její konkurenceschopnosti.⁸ Výhody těchto projektů zpravidla převáží nad negativy. Pozitivní efekty nejsou omezeny pouze na bezprostřední okolí. Týkají se celé oblasti, ve které je podnik zřizován. Je ovšem důležité rozlišovat mezi PZI a spekulativním kapitálem. *Příliv spekulativního kapitálu nepředstavuje investice dlouhodobého charakteru. Tyto krátkodobé investice mají spíše destabilizační efekt a na hostitelskou ekonomiku dopadají negativně.⁹**

⁷ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *BIATEC: Odborný bankový časopis: február 2006* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 21. 2. 2006 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2006/BIATEC_2_2006.pdf

⁸ KUNEŠOVÁ, Hana et al. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 35-37.

⁹ KUNEŠOVÁ, Hana et al. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 49.

Tabulka č. 1: Roční stavy PZI v SR od 2004 do 2010

rok	Roční stavy PZI v SR (v mld. EUR)						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
stav PZI	16,1	19,6	25,5	29,1	36,2	36,5	37,6 ¹⁰

Zdroj dat: NBS

Z uvedené tabulky je patrné, že roční stavy PZI na Slovensku v konjunktúře zaznamenávaly pravidelný nárůst. Nicméně tyto stavy se po zavedení eura zvyšovaly jen pomalu. Tento nepříliš pozitivní vývoj ovšem nelze přisuzovat zavedení nové měny, ale spíše značným dopadům ekonomické krize na slovenské hospodářství. Případné pozitivní efekty eura v podobě zvýšeného přílivu zahraničních investic do SR bude tedy možné zjistit až z pokrizových dat, která prozatím nejsou k dispozici.

Odstranění kurzového rizika je dosti podstatnou skutečností v otázce zahraničního obchodu, který je pro Slovensko obzvlášť důležitý. Slovenským exportním firmám již nehrozí problémy se ztrátami v důsledku změny kurzu slovenské koruny k euru, což může podpořit jejich obchodní aktivitu. Zároveň se již při obchodu s eurozónou nebude třeba jistit proti kurzovému riziku, což uvolní určitou část prostředků firem.

Zvýšení obchodní výměny se týká zejména podniků. Jednotná měna podporuje mezinárodní obchod s ostatními zeměmi eurozóny, protože odpadají komplikace v podobě kurzového rizika nebo konverzních nákladů. Tato výhoda ještě více získává na významu, když uvážíme, že Slovensko je charakterizováno jako otevřená ekonomika zaměřená na export. Obchodní výměna s ostatními státy zde tedy tvoří podstatnou část národního hospodářství.

Vyšší cenová transparentnost znamená jednodušší porovnání cen doma a v zahraničí. To by mohlo vést ke zvýšení cenové konkurence u prodejců v podobě poskytování levnějších a kvalitnějších výrobků a služeb. To všechno je výhodou pro domácnosti.

Nižší náklady na konverzi měn jsou výhodou jak pro firmy, tak i pro domácnosti. Jednotná měna znamená, že již nebude třeba platit poplatky spojené se

¹⁰ Priame zahraničné investície. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>

směňováním domácí měny za eura. Tato výhoda je pochopitelně tím významnější, čím více dalších zemí novou společnou měnu přijme.

Výzkum prokázal, že mezi nejčastěji zmiňované nevýhody patří:

- *růst cen a snížení životní úrovně,*
- *znehodnocení úspor,*
- *ztráta nezávislosti NBS,*
- *nižší ekonomický růst.*¹¹

V otázce růstu cen souvisejícím se zavedením eura podnikla slovenská vláda patřičné kroky, aby toto nebezpečí co nejefektivněji minimalizovala. *Došlo k zavedení takzvaného etického kodexu, Slovenská obchodní inspekce prováděla časté kontroly nově stanovených cen, na zajištění odpovídajících cen se svou činností podílel i vládou zřízený cenový výbor a spotřebitelská sdružení. Etický kodex vybízel k poctivému přepočtu na eura a snažil se zamezit účelovému zvyšování cen. Slovenská obchodní inspekce provedla mezi 24. srpnem 2008 a 31. lednem 2009 více než 25000 kontrol, které vedly k odstranění většiny nadsazených cen (pomocí sankcí, opakovaných kontrol atd.). Sdružení spotřebitelů uveřejňovala takzvanou „černou listinu“. Ta obsahovala seznam firem, jež při přepočtu nerespektovaly zásadu ekvivalence.*¹² Všechna tato opatření měla za cíl chránit spotřebitele a dohlédnout na to, aby obchodníci postupovali při novém oceňování podle etických zásad. Vhodné vládní zásahy dokázaly zamezit nepatřičnému zdražování a udržet životní úroveň obyvatel. *„(Evropská) Komise hodnotí účinnost výše popsaných opatření velmi pozitivně. Zavedení eura na Slovensku nebylo objektivně spojeno s žádným významnějším inflačním dopadem a ani ze subjektivního pohledu občanů nebyl přechod na novou měnu spojen s výraznějším pocitem, že ceny*

¹¹ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *BIATEC: Odborný bankový časopis: február 2006* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 21. 2. 2006 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2006/BIATEC_2_2006.pdf

¹² Evropská komise hodnotila zavedení eura na Slovensku. *Zavedení eura v České republice* [online]. 19. 5. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/index_1127.html

rostou“.¹³ Pozitivem je, že se povedlo zamezit i takzvané „vnímané inflaci“. Z uvedených informací lze konstatovat, že minimálně bezprostředně po zavedení eura nedocházelo na Slovensku k silnému a účelovému zdražování.

Znehodnocení úspor se občanů Slovenské republiky ve spojitosti se zaváděním eura příliš nedotklo. Situace se vyvinula opačně. Peněžní prostředky, kterými disponovali, byly díky značně posilující slovenské koruně zhodnocovány. *Mezi lety 2005 a 2008 kurz koruny vůči euru posílil z přibližně 38,5 SKK/EUR na přibližně 30 SKK/EUR.*¹⁴ Z tohoto zjištění vyplývá, že toto období mělo na slovenské úspory přesně opačný vliv a oproti původnímu stavu směnného kurzu z roku 2005 si Slováci výrazně polepšili. Tato obava se tedy nepotvrdila a životní úroveň na Slovensku v důsledku zmiňovaného vývoje spíše rostla. Jedním z konvergenčních kritérií je i udržování nízké míry inflace. Z nutnosti splnit tuto podmínku vyplývá, že ani tento ekonomický ukazatel nepůsobil významné znehodnocení slovenských úspor.

Obavy v podobě ztráty nezávislosti slovenské centrální banky se jeví jako opodstatněné. NBS od vstupu do eurozóny již není zcela autonomní, co se týká měnové politiky, a je do značné míry závislá na rozhodnutích Evropské centrální banky. Tato skutečnost je vždy limitující. Zejména pak v období krize, kdy má NBS dosti omezenou manévrovací schopnost a nemůže libovolně přijímat opatření, jež by zmírnila dopady krize na národní ekonomiku.

Problémy týkající se nižšího ekonomického růstu se sice na Slovensku potvrdily, ale těžko lze tuto skutečnost přisuzovat vlivu přijetí společné měny. Plnění konvergenčních kritérií má totiž v konečném důsledku na ekonomiky jednotlivých států pozitivní účinky. Silně negativní hospodářský vývoj v době po přijetí eura byl způsoben především rozšířením globální ekonomické krize ze Spojených států z let 2008 až 2010. Přímý vliv zavedení eura na pokles HDP tedy v důsledku časové kolize s dopady krize není možné potvrdit.

¹³ Evropská komise hodnotila zavedení eura na Slovensku. *Zavedení eura v České republice* [online]. 19. 5. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/index_1127.html

¹⁴ Zavedenie eura. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>

1.2.4 Konvergenční kritéria

V předcházející části textu bylo zmíněno, že země, které se ucházejí o členství v eurozóně, musí být schopny plnit určité podmínky. Jsou jimi konvergenční kritéria, která *byla stanovena v Maastrichtu v roce 1992 ve Smlouvě o založení Evropského společenství. Týkají se především cenové stability, deficitu veřejného rozpočtu, stability devizového kurzu, konvergence dlouhodobých úrokových sazeb a shodných statutů centrálních bank.*¹⁵

V konkrétním vyjádření tedy Slovensko, stejně jako všechny ostatní uchazečské země, muselo dohlížet především na to, aby splnilo následující požadavky:

- *schodek veřejných financí v zemi nesmí přesáhnout tři procenta hrubého domácího produktu,*
- *celkový veřejný dluh nesmí překročit 60 procent HDP,*
- *je nutné držet cenovou stabilitu a průměrnou inflaci, která po dobu jednoho roku nesmí přesáhnout více než 1,5% míru tří členských států s nejnižší inflací,*
- *dlouhodobé úrokové sazby nesmí přesáhnout o více než 2 procenta sazby tří členských zemí s nejnižší inflací,*
- *poslední dva roky je nutné, aby kandidátská země dodržovala stanovené rozpětí pohybu své měny v mechanismu směnných kurzů (ERM II).*¹⁶

1.2.5 Plnění konvergenčních kritérií a případné dopady na životní úroveň

Tato podkapitola se bude zaměřovat na to, jakým způsobem se dařilo Slovenské republice plnit zadaná konvergenční kritéria pro přechod na společnou evropskou měnu. Bude tedy sledován vývoj ve všech pěti podstatných kategoriích, jimiž jsou roční schodek rozpočtu veřejných financí v poměru k hrubému domácímu produktu, celkový dluh ve vztahu k HDP, cenová stabilita a průměrná inflace, procentní hodnota dlouhodobých úrokových sazeb a stabilita kurzu slovenské koruny.

¹⁵ Maastrichtská kritéria pro přijetí eura. *Evropská komise: Zastoupení v České republice* [online]. 30. 10. 2010 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/euro/maastichstka_cs.htm

¹⁶ Maastrichtská kritéria pro přijetí eura. *Evropská komise: Zastoupení v České republice* [online]. 30. 10. 2010 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/euro/maastichstka_cs.htm

1.2.5.1 Kritérium schodku rozpočtu veřejných financí

Kritérium týkající se ročního schodku rozpočtu veřejných financí znamenalo, že schodek kandidátské země nesmí překročit 3 procenta hrubého domácího produktu. S plněním této podmínky měla Slovenská republika určité problémy a pro dosažení požadované hodnoty bylo třeba v období příprav zlepšení. *Zejména v roce 2002 byl poměr schodku k HDP dosti špatný, když dosahoval hodnoty 8,2%. Nicméně v dalších letech se situace výrazně zlepšila a poměr klesl na 2,8% v roce 2005. V roce 2007 schodek dále klesl na hodnotu 2,2%, což znamenalo, že kritérium schodku rozpočtu veřejných financí (pod 3% HDP) je naplněno.*¹⁷ Tomuto pozitivnímu vývoji napomohl vývoj slovenského hospodářství. *Konkrétně to byly dynamicky rostoucí hrubý domácí produkt, klesající nezaměstnanost a zvyšující se příjmy. To všechno mělo za následek, že poměr výdajů státního rozpočtu k HDP mohl klesat rychleji než poměr příjmů k HDP.*¹⁸ Vývoj v této oblasti tedy nemusel znamenat pokles životní úrovně. Zejména výrazný růst HDP a zaměstnanosti mohly způsobit, že životní úroveň se mohla stále vyvíjet pozitivně a poměr schodku státního rozpočtu k HDP zároveň klesal.

1.2.5.2 Kritérium veřejného dluhu

Kritérium veřejného dluhu stanovuje podmínku, že celkový veřejný dluh kandidátské země v poměru k jejímu hrubému domácímu produktu nesmí přesáhnout 60 procent. *V roce 2002 tvořil veřejný dluh 43,4 procent HDP, což je relativně vysoké číslo. V následujících letech se ovšem poměr těchto dvou veličin začal vylepšovat a procentní podíl se začal snižovat. V roce 2004 to bylo 41,4% HDP, v roce 2006 již jen 30,4%. Rok 2007 znamenal posun na 29,4 procenta a tato hodnota bezproblémově postačovala pro splnění stanoveného kritéria.*¹⁹ Slovensko nemělo s tímto požadavkem výrazný problém a ani jednou danou hranici nepřekročilo (hodnoty tohoto poměru dokonce rok od roku klesaly). Dařilo se to zejména proto, že slovenský HDP v tomto období velmi rychle rostl a celkový veřejný dluh se zvyšoval pomalejším tempem.

¹⁷ EUROPEAN COMMISSION. *Convergence Report 2008: European economy* [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication12574_en.pdf

¹⁸ Úradný vestník L 181 , 10/07/2008. *EURLex* [online]. 10. 7. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:181:0043:01:SK:HTML>

¹⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Convergence Report 2008: European economy* [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication12574_en.pdf

Poměr mezi nimi se tak odpovídajícím způsobem snižoval. Stejně jako pro předcházející kritérium platí, že nutnost jeho splnění pravděpodobně neznamenal zhoršení životní úrovně obyvatel Slovenska.

1.2.5.3 Inflační kritérium

Požadavky ohledně inflace říkaly, že průměrná roční inflace nesmí přesáhnout o více než 1,5 procenta míru tří členských států s nejnižší inflací. Hodnoty tohoto ekonomického ukazatele vykazovaly na Slovensku od roku 2000 značné výkyvy. *Na začátku dekády se pohybovaly v hodnotách přesahujících 10%, v roce 2002 klesly na 3,5%, v roce 2004 ale zas vystoupaly na 7,5%. Tyto rozdíly byly způsobeny zejména úpravami regulovaných cen, hlavně cen energií. Dokončení tohoto procesu mělo na inflaci pozitivní vliv a v roce 2005 poklesla na 2,8%. Pokles cen paliv a posílení směnného kurzu slovenské koruny znamenaly, že průměrná inflace pro rok 2007 klesla na 1,9%. V březnu 2008 byla průměrná roční inflace na Slovensku 2,2%, což znamenalo bezproblémové splnění dané podmínky. Hraniční hodnota byla v té době 3,2 procenta.*²⁰ Slováckům se ve sledovaném období podařilo velmi významným způsobem snížit míru inflace. Posunuli se z hodnot přesahujících hranici mírné inflace až do pásma zaručujícího splnění tohoto konvergenčního kritéria. Takový vývoj má navíc neoddiskutovatelné pozitivní vlivy na životní úroveň obyvatel, protože měna je znehodnocována ve výrazně nižší míře, než tomu bylo v minulosti. To znamená, že kupní síla obyvatel již není tolik oslabována a v kombinaci s odpovídajícím zvyšováním mezd může dokonce docházet k jejímu mírnému zvyšování, což je pro domácnosti kladné zjištění.

1.2.5.4 Kritérium úrokových sazeb

Jak již bylo zmíněno dříve, jednou z podmínek bylo, aby dlouhodobé úrokové sazby na Slovensku nepřekročily o více než 2 procenta sazby tří členských zemí s nejnižší inflací. S plněním tohoto kritéria neměla SR problémy. *Požadovaná hodnota úrokových sazeb nesměla překročit 6,5 procent a Slovensku se po celou dobu dařilo stabilně držet na hodnotách v oblasti kolem 4,5 procent. Pozitivní stav tohoto ukazatele*

²⁰ EUROPEAN COMMISSION. *Convergence Report 2008: European economy* [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication12574_en.pdf

byl způsoben především nízkými hodnotami inflace a strukturálními reformami.²¹ Stabilně nižší úroveň úrokových sazeb je z hlediska životní úrovně pozitivním jevem, protože znamená vyšší dostupnost úvěrů a nižší úrokové zatížení jak pro domácnosti, tak pro firmy.

1.2.5.5 Kritérium měnové stability

Posledním z konvergenčních kritérií bylo udržení stabilní měny. Konkrétně to znamenalo, že bylo potřeba, aby kandidátská země po dobu dvou let udržovala kurz své měny v určitém pásmu ve vztahu k euru. Pro splnění tohoto cíle muselo Slovensko vstoupit do systému ERM II, který má právě zajištění stabilních měn v uchazečských zemích na starosti.

Systém ERM II je měnovým mechanismem původních evropských měn k euru. Jeho cílem je v daném pásmu k euru fixovat staré měny pro zajištění měnové stability ve státech usilujících o zavedení eura. Každá měna v ERM II se musí držet v určitém směnném pásmu ve vztahu k euru. Případné překročení zadané hranice (ať už ve smyslu posilování nebo oslabování měny) je považováno za neplnění jednoho z maastrichtských konvergenčních kritérií. *Tato hranice je nazývána fluktuální pásmo²² a pro Slovensko (a většinu ostatních kandidátských zemí) je nastaveno na ± 15 procent od stanoveného kurzu.*²³

V případě SR je vhodné se u ERM II ještě na moment zastavit a blíže se podívat na vývoj kurzu slovenské koruny v letech před přijetím nové měny. *Původní kurz koruny k euru byl v listopadu roku 2005 stanoven na 38,4550 SKK/EUR. Aby byla plněna kritéria pro přijetí, kurz se po stanovenou dobu měl pohybovat v rozpětí 32,6868 až 44,2233 SKK/EUR.*²⁴ Nicméně slovenská měna dosti značně posilovala a hrozilo, že vybočí z vymezeného kurzového pásma. Pokud tedy měl být dodržen požadavek 15%

²¹ EUROPEAN COMMISSION. *Convergence Report 2008: European economy* [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication12574_en.pdf

²² Fluktuální pásmo. *Eurovoc: mnohojazyčný tezaurus Evropské unie* [online]. 2. 1. 2011 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.vocabularyserver.com/eurovoc/cs/?tema=1816>

²³ Zavedenie eura. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>

²⁴ Zavedenie eura. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>

rozpětí, muselo dojít k stanovení nového kurzu SKK k EUR. *Nová hodnota z března 2007 činila 35,4424 SKK/EUR se spodní hranicí na hodnotě 30,1260 a horní hranicí 40,7588 SKK/EUR. Poslední upravení koeficientu proběhlo v květnu 2008. Byl stanoven kurz 30,1260 SKK/EUR, který byl později určen jako nezměnitelný přepočítávací koeficient mezi slovenskou korunou a eurem.*²⁵

Z tohoto vývoje kurzů vyplývá velmi zajímavé zjištění týkající se životní úrovně obyvatel na Slovensku. Původní převodní poměr mezi starou a novou měnou měl být přibližně 38,5 SKK na 1 EUR \pm 15%. Nicméně postupem času se kurz v důsledku ekonomického vývoje značně odchýlil, slovenská koruna významně posílila a finální podoba směnného koeficientu, v jakém Slováci mohli získávat novou měnu, se ustálila přibližně na 30 SKK/EUR. To je z pohledu životní úrovně velmi významné, protože takto nastavený kurz znamenal pro občany SR výhodnější poměr směny. Jinými slovy za své peněžní prostředky ve slovenských korunách dostali více peněz v eurech, než bylo původně dohodnuto v roce 2005. To je pro domácnosti samozřejmě pozitivní skutečnost. Více peněžních prostředků v nové měně rozhodně mohlo stimulovat spotřební výdaje a životní úroveň Slováků v porovnání s původními očekáváními.

1.2.6 Fáze příprav Slovenska na přijetí eura

Již dříve zmiňované datum 1. ledna 2009 bylo pouze samotným vyvrcholením celého procesu příprav Slovenska na přijetí nové měny. Jednalo se o úspěšné zakončení několikaletého integračního procesu vstupu do eurozóny, jemuž předcházelo několik dalších významných kroků. Nejprve je vyjmenuji, pak se k nim ve větším detailu vyjádřím. Za nejdůležitější milníky tohoto projektu lze označit:

- *vytvoření Národního plánu zavedení eura ve Slovenské republice,*
- *vstup slovenské koruny do mechanismu měnových kurzů ERM II,*
- *doporučení ministrů financí členských zemí EU pro vstup Slovenska do eurozóny,*

²⁵ Zavedenie eura. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>

- *stanovení finálního oficiálního přepočítávacího koeficientu mezi eurem a slovenskou korunou,*²⁶
- *nutnost duálního označování eura a slovenské koruny,*
- *po zavedení eura pak ještě následovalo jedno významné dočasné opatření v podobě duálního oběhu eura a koruny.*²⁷

Cílem vytvoření Národního plánu zavedení eura bylo vytvořit ucelenou koncepci postupu při zavádění eura na Slovensku. Snahou bylo navrhnout a později realizovat jednotlivé kroky postupu a nutná opatření potřebná pro úspěšné naplnění cíle projektu – zajištění splnění zadaných kritérií a docílení bezproblémového přechodu od původní měny k euru. *Plán stanovuje pravidla postupu projektu, termíny jeho vypracování, dále také povinnosti, pravomoci a odpovědnosti pověřených orgánů za plánované a prováděné kroky a v konečném důsledku za úspěšné splnění vytyčeného projektu. Plán také uvažuje spolupráci se slovenskými sdělovacími prostředky, které mají za úkol informovat veřejnost o cílech a průběhu realizace projektu a možných nastávajících změnách v důsledku nové měny.*²⁸

Dříve bylo zmíněno, že jedním z požadavků nutných pro zavedení eura na Slovensku byla stabilizace kurzu slovenské koruny a její fixace na euro. K tomu slouží systém *ERM II*, do kterého Slovensko v rámci plnění konvergenčních kritérií v listopadu roku 2005 vstoupilo.²⁹ V předcházejícím textu byla již této problematice věnována značná pozornost, proto akorát shrnu nejvýznamnější skutečnosti celého procesu. Původní kurz z roku 2005 byl nastaven přibližně na 38,5 SKK/EUR. Slovenská koruna v té době pravidelně posilovala a výsledný převodní kurz byl v roce 2008 stanoven na 30 SKK/EUR. Tento fakt je významný při pohledu na životní úroveň, protože Slováci

²⁶ Zavedenie eura. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>

²⁷ První zkušenosti s eurem na Slovensku. *Zavedení eura v České republice* [online]. 19. 1. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/index_1039.html

²⁸ Národný plán zavedenia eura v SR. *Zavedenie eura v SR* [online]. 1998-2012 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://euro.gov.sk/index.php?ID=1038>

²⁹ Zavedenie eura. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>

při směně dostali za staré slovenské koruny více eur, než bylo původně plánováno v roce 2005.

Na začátku června roku 2008 došlo na zasedání Rady Evropské unie v Lucemburku k doporučení vstupu Slovenska do eurozóny.³⁰ Toto rozhodnutí bylo učiněno na základě kontroly plnění maastrichtských kritérií, která se Slovensku v této době již podařilo všechna splňovat. Znamenalo tedy formální povolení pro přijetí eura a bylo velmi významným milníkem celého procesu. Podrobnější vyjádření k plnění konvergenčních kritérií již bylo poskytnuto v podkapitole 1.2.5, proto se k němu zde již nebudu vracet.

8. července roku 2008 stanovila Rada Evropské unie neodvolatelný konverzní kurz mezi slovenskou korunou a eurem na úrovni 30,1260 SKK/EUR.³¹ Jednalo se o poslední a neměnnou úpravu kurzu těchto dvou měn. Tato relace tedy sloužila jako výchozí při směnování korun za eura a přeceňování výrobků a služeb. Bližší informace o konverzních poměrech v procesu přijímání eura jsou v textu o ERM II (Kritérium měnové stability).

Posledním významným krokem při přechodu na euro, který zmíním, bylo zavedení duálního oběhu a duální označování cen. Duálním oběhem se rozumí „přechodné období, ve kterém je národní měna stahována z oběhu a souběžně je nahrazována eurobankovkami a euromincemi. V tomto období lze platit národní měnou i eurem, vydáváno zpět však bude již jen eurové oběživo.“³² Na Slovensku byl duální oběh zaveden počátkem roku 2009 a skončil 16. 1. 2009.³³ Od té doby se platilo na celém území Slovenské republiky eurem.

Duální označování cen je „uložená povinnost, která vybraným subjektům nařizuje uvádět ceny a finanční částky v peněžních jednotkách národní měny i eura.

³⁰ Zavedenie eura. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>

³¹ Zavedenie eura. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>

³² Výkladový slovníček: Duální oběh. *Zavedení eura v České republice* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=D

³³ První zkušenosti s eurem na Slovensku. *Zavedení eura v České republice* [online]. 19. 1. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/index_1039.html

Typickými příklady jsou cenové štítky v obchodech, jídelní lístky v restauracích, výpisy na bankovních účtech, údaje na výplatních páskách.³⁴ Na Slovensku funguje od srpna 2008.³⁵ Je vhodným nástrojem, který usnadní občanům adaptaci na novou měnu, a umožní jim osvojit si poměrové vztahy mezi eurem a měnou původní.

1.2.7 Shrnutí vlivu příprav na vstup do eurozóny na životní úroveň v SR

Tato část práce shrne hlavní poznatky týkající se vlivu příprav na zavedení eura na životní úroveň obyvatel Slovenské republiky. Důležité bylo sledovat, jaké dopady bude mít plnění konvergenčních kritérií. Snižující se schodek rozpočtu veřejných financí k HDP nemusel mít na životní úroveň nutně negativní dopady. Značný růst HDP a rostoucí zaměstnanost (tedy prostor pro zdanění příjmů) mohly způsobit snižování tohoto ukazatele, aniž by došlo k výraznému omezování veřejných výdajů. Inflaci se podařilo snížit z hodnot zasahujících do pásma pádivé inflace (kolem roku 2000) až na hodnoty nižší než 3 procenta (v době vstupu do eurozóny). Na kupní sílu měl tedy takovýto vývoj pozitivní dopad. Konverzní kurz koruny k euru po celou dobu posiloval a posunul se z 38,5 SKK/EUR v roce 2005 na 30 SSK/EUR v roce 2008, kde byl zafixován. To pro Slováky znamenalo výhodnější poměr při směně, tedy více eur za jejich úspory v korunách, než by tomu bylo podle předpokladů z roku 2005. Důležitým konstatováním je, že možné negativní dopady byly často minimalizovány tím, že Slovensko po celou dobu příprav prožívalo silný konjunkturální růst.

Mezi další pozitivní vlivy lze zařadit přímé zahraniční investice, které ekonomicky oživují celý region. Odstranění kurzového rizika posiluje celkovou pozici slovenské exportně orientované ekonomiky. Vyšší cenová transparentnost může být stimulem pro zvyšování cenové konkurence a zlepšení nabízených služeb napříč státy. Výhoda nižších nákladů na konverzi měn znamená, že již nebude třeba obstarávat cizí měnu a platit směnárenské poplatky při cestování do zemí eurozóny. Navíc se slovenské vládě povedlo aplikovat opatření předcházející účelovému zdražování při přechodu na euro (etický kodex, kontroly Slovenské obchodní inspekce, cenový výbor, „černá listina“, spotřebitelská sdružení).

³⁴ Výkladový slovníček: Duální označování. *Zavedení eura v České republice* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=D

³⁵ První zkušenosti s eurem na Slovensku. *Zavedení eura v České republice* [online]. 19. 1. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/index_1039.html

K tomu všemu ještě můžeme dodat, že vstup do eurozóny na Slovensku provázela obsáhlá informační kampaň, která vysvětlovala, jaké změny Slováci s přechodem na euro čekají a na co se připravit. Popisovala cíle a průběh realizace celého projektu. Informovala, jaké výhody nastalé změny obyvatelům přinesou. *Kvalitní informační kampaň podpořila plynulý přechod do eurozóny a pomohla Slovákům s osvojením nové měny.*³⁶

Jako hlavní nevýhoda celého projektu se tedy jeví ztráta autonomie slovenské centrální banky a s ní související závislost na Evropské centrální bance. Z toho plyne nemožnost uplatňování vlastní měnové politiky, podstatná zejména v období negativního hospodářského vývoje, jímž byla ekonomická krize. V současnosti lze vyzorovat další podstatné nevýhody členství v eurozóně, které mají na Slováci negativní vliv (bankrotující Řecko, problémy v Itálii, Španělsku a z nich plynoucí společná odpovědnost členských zemí). Ale tyto problémy jsou aktuální a nesouvisí s přípravami Slovenska na vstup a vstupem do eurozóny, jež tvoří hlavní náplň práce. Proto tyto problémy autor do své úvahy nezahrnuje.

Podle dosavadních zjištění této práce tedy lze tvrdit, že obavy ze zavedení eura se povětšinou ukázaly jako liché. Naopak mnohé z podniknutých kroků znamenaly zlepšení ekonomických ukazatelů, které mají vliv na životní úroveň (např. inflace, konverzní kurz SKK/EUR). Tuto podkapitolu je tedy možné uzavřít tvrzením, že případný mírný pokles životní úrovně v čase přijetí eura byl způsobem především vlivem ekonomické krize, ne přípravami na vstup do eurozóny.

1.3 Ekonomická krize

Poslední podkapitola této části diplomové práce bude věnována tématu ekonomické krize z let 2008 až 2010. Tato krize měla svůj počátek ve Spojených státech amerických jako hypotéční krize. Ta se postupně vlivem globalizace a vzájemné provázanosti světových ekonomik rozšířila do celého světa jako globální krize ekonomická.

Na úplném začátku této podkapitoly je věnován prostor pojmu krize a jejímu vymezení. Dále následuje zmínka o americké hypotéční krizi, která předcházela

³⁶ Evropská komise hodnotila zavedení eura na Slovensku. *Zavedení eura v České republice* [online]. 19. 5. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/index_1127.html

celosvětové ekonomické krizi. Poté budu sledovat, jak se původně lokální krize rozšířila do celého světa a zasáhla globální ekonomiku a tím tedy i země, na které se zaměřuji ve své práci především – Českou republiku a Slovensko. Nakonec bude zkoumáno, jakými způsoby mohla krize ovlivnit obě sledované země, jejich národní hospodářství a jejich obyvatele.

1.3.1 Vymezení pojmu krize

V této pasáži je podle mého názoru vhodné vymežit, co vlastně pojem krize znamená. Stejně jako životní úroveň i krize je obsáhlý pojem a je možné ji definovat různě v závislosti na úhlu pohledu a pojetí. V obecném pojetí je to stav nebo spíše období charakteristické nerovnováhou, nejistotou a vyšší mírou rizika a nebezpečí než v době stability.

Samuelson a Nordhaus vymezují pojem hospodářská krize jako „*déle trvající období vysoké nezaměstnanosti, nízkého objemu výroby a investic, poklesu podnikatelské důvěry v růst, klesajících cen a krachu mnoha firem. Mírnější forma se nazývá hospodářská recese.*“³⁷

Navzdory tomu, že pojem krize je ve většině případů vnímán negativně, existují i pohledy, které krizi považují za skutečnost s některými podstatnými pozitivními dopady. Zmiňují zejména její ozdravné působení v systému a odstranění struktur, které nefungují dobře. Například Miroslav Singer, současný guvernér České národní banky, se o krizi vyjádřil v následujícím smyslu: „*Krize je a vždy byla ozdravným procesem, který eliminuje nezdravé části systému, které vznikaly v období růstu a které byly systémem tolerovány.*“³⁸ Opravdu se tedy dá tvrdit, že na krizi lze nahlížet i jako na jakýsi kontrolní a opravný mechanismus, jehož působení velmi razantním a nekompromisním způsobem odstraní to, co nefunguje správně, a ponechá to, co má pevné základy.

V ekonomickém pojetí je termín krize úzce spojen s pojmem hospodářský cyklus. To je koncept, který naznačuje cyklicky se opakující růst a pokles národních

³⁷ SAMUELSON, Paul A. a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. 18. vydání. Praha: NS Svoboda, 2008, s. 736.

³⁸ Marketing a reklama mají větší význam než kdy dřív. *iDNES.cz: Ekonomika* [online]. 23. 3. 2011 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://sdeleni.idnes.cz/marketing-a-reklama-maji-vetsi-vyznam-nez-kdy-driv-fsz-/eko-sdeleni.aspx?c=A110317_095047_eko-sdeleni_ahr

ekonomik, jež procházejí čtyřmi základními fázemi vývoje: konjunktura, vrchol, recese a dno (dno a vrchol jsou body zvratu – nejnižší a nejvyšší body ekonomického vývoje, které znamenají obrat a změnu ve vývoji hospodářství). O ekonomické krizi hovoříme, pokud ve čtyřech po sobě jdoucích čtvrtletích vykazuje národní hospodářství negativní vývoj a ekonomika se vyskytuje ve fázi recese, tedy situaci, kdy klesá hrubý domácí produkt.

Pro doplnění je ještě uvedena definice podle slovníku ekonomických pojmů. Ten definuje ekonomickou krizi jako *situaci, kdy ekonomika státu zažívá náhlý pokles vyvolaný finanční krizí. Ekonomika čelící ekonomické krizi pravděpodobně pocítí pokles hrubého domácího produktu, snižování likvidity a zvyšování nebo snižování cen v důsledku inflace, respektive deflace. Ekonomická krize může mít podobu déle trvající recese nebo deprese. Je také nazývána krizí reálné ekonomiky.*³⁹ (Rozdíl mezi recesí a depresí je hlavně kvantitativní. *Recese trvá obvykle 6 měsíců až rok.*⁴⁰ *Dále spočívá v tom, že deprese znamená významnější pokles hrubého domácího produktu. Uvádí se překročení hranice 10%.*)⁴¹

1.3.2 Hypotéční krize

Pro uvedení do kontextu je myslím vhodné nejprve v krátkosti zmínit historii vývoje amerického hospodářství a politiku americké centrální banky (FED) z počátku jednadvacátého století. Z této situace pak vyplynuly příčiny vzniku a působení hypotéční krize ve Spojených státech.

*Na konci dvacátého století se investice do akcií firem z oblasti informačních technologií stávaly stále méně výhodnými a investoři, kteří chtěli investovat s vidinou zisku v této době, o své prostředky stále častěji přicházeli.*⁴² Očekávání pozitivního vývoje byla nadhodnocená a neodpovídala reálným hodnotám firem. Investoři do

³⁹ Economic crisis. *BusinessDictionary.com* [online]. 2012 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.businessdictionary.com/definition/economic-crisis.html>

⁴⁰ SAMUELSON, Paul A. a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. 18. vydání. Praha: NS Svoboda, 2008, s. 736.

⁴¹ Recese, deprese - Metodika. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/recese_deprese

⁴² Hypotéční krize v USA. Příčiny, průběh, následky (1. díl). *Euroekonom.cz* [online]. 29. 2. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky>

cenných papírů IT firem navíc často investovali spíše na základě skutečnosti, že firma se zabývá informačními technologiemi (považovali každý takový podnik za zaručený úspěch bez ohledu na ekonomické zdraví firmy), než na základě jejich ekonomických výkazů. Výsledkem bylo prasknutí této technologické bubliny, které negativně dopadlo jak na firmy, tak na domácnosti (v USA je běžné, že i domácnosti vlastní akcie). Některé firmy zkrachovaly, začala se zvyšovat nezaměstnanost, domácnosti omezily spotřebu.

V této době se do celé věci vložila centrální banka a ve snaze oživit ekonomiku a předejít blížící se recesi razantně snížila úrokové sazby. *Mezi lety 2000 a 2001 došlo k poklesu z 6,5 na 1,75 procent.*⁴³ Levné úvěry firmám pomohly a zároveň se tímto zvýšila dostupnost levných úvěrů pro domácnosti. Nejčastěji využívanými úvěry byly úvěry spotřební a hypotéční. Hypotéční úvěry jsou všeobecně považovány za vhodný typ úvěru, protože jsou jimi financovány nákup a výstavba domů a bytů. Spotřební úvěry na rozdíl od hypoték slouží pouze k nákupu spotřebního zboží, které nemá trvalou hodnotu. Jejich uživatelé tedy pouze zvyšují svou spotřebu tím, že nakupují na dluh, který bude v budoucnu třeba splatit. Nicméně hypotéční úvěry znamenají nezanedbatelnou finanční zátěž po velmi dlouhou dobu, a proto je třeba s jejich čerpáním a poskytováním zacházet opatrně.

Široké využívání úvěrů je v USA běžnou záležitostí. Novou skutečností ale byly velmi nízké úrokové míry. Ty znamenaly, že si jak spotřební, tak hypotéční úvěry brali i lidé, kteří by si je za normálních okolností (tzn. s odpovídající úrokovou sazbou) nemohli dovolit (lidé s nízkou kvalifikací, nízkými, nestálými nebo nepravidelnými příjmy). Stejně tak lidé, kteří si je mohli dříve dovolit v omezené míře, jich využívali více než předtím. Zde zřejmě selhal i systém kontroly rizika. Pokud by byla správným způsobem prověřena bonita všech (i rizikových) klientů, k takovéto situaci by pravděpodobně nedošlo.

*Zároveň také rostla cena pořizovaných nemovitostí, nicméně nejednalo se o ocenění reálné ale nadhodnocené.*⁴⁴ Tyto vysoké ceny znamenaly, že domácnosti mohly

⁴³ Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběh, následky (1. díl). *Euroekonom.cz* [online]. 29. 2. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky>

⁴⁴ Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběh, následky (2. díl). *Euroekonom.cz* [online]. 10. 3. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky2>

ještě více zvýšit spotřebu na dluh a využívaly další úvěry, protože žily v přesvědčení, že jsou zajištěny nemovitostí o vysoké hodnotě. Pokud by ale došlo k poklesu ceny těchto domů, znamenalo by to značný problém, protože hodnota nemovitostí by nepostačovala k ručení za ostatní úvěry v případě, že by nastaly potíže se splácením.

Problém nastal, když začaly stoupat úrokové míry a když přišel pokles cen domů. *Rostoucí úroky znamenaly pokles poptávky po hypotékách. Došlo k omezení zájmu o nákup rodinných domů. Přebytek domů na trhu znamenal konec růstu cen nemovitostí v USA. Růst hypotéčních úrokových sazeb a následný nárůst měsíčních splátek hypoték dostal do finanční tísně nejméně bonitní domácnosti.*⁴⁵

Tato situace znamenala vážné komplikace pro americké domácnosti. Mnoho z nich bylo zadlužených a muselo splácet spotřební a hypotéční úvěry. Úrokové sazby těchto úvěrů ovšem oproti minulým obdobím výrazně vzrostly, a proto začalo být splácení problematické. Příjmy některých domácností již nestačily na splácení všech úvěrů. Splátky se opožďovaly a určitá část domácností (ty s nízkými příjmy) nebyla schopná splácení financovat vůbec. Skutečnost, že ceny domů významně poklesly, měla za následek neschopnost použití domů jako nástrojů k ručení za všechny závazky. V lepším případě byly domácnosti nuceny významně omezit spotřební výdaje. Horší variantou bylo odebrání domu s nesplácenou hypotékou.

Domácnosti ale nebyly jediným subjektem, který byl zasažen hypotéční krizí. Ta výrazně dopadla i na banky a jejich věřitele. Banky získávaly peněžní prostředky na hypotéční úvěry prostřednictvím emise hypotéčních zástavních listů a jejich prodeje investorům. Tyto peníze pak půjčovaly domácnostem pro financování vlastního bydlení. Domácnosti tyto úvěry postupně splácely a banky a investoři měli výnos ze splacených úroků.

Vše fungovalo dobře, dokud domácnosti dokázaly splácet úvěry. V okamžiku, kdy se začaly množit nesplácené úvěry, se začal celý proces komplikovat. Domácnosti se dostaly do finanční tísně a přišly o nemovitosti. Bankám se proto začaly hromadit nesplácené a nedobytné pohledávky a samy začaly mít finanční potíže (nedostatečná likvidita). Stejně tak se situace dotkla i věřitelů, kteří investovali nemalé objemy

⁴⁵ Hypotéční krize v USA. Příčiny, průběh, následky (2. díl). *Euroekonom.cz* [online]. 10. 3. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky2>

volných peněžních prostředků právě do hypotéčních zástavních listů. Banky jim nebyly schopny splatit smluvený úrok ani zapůjčenou částku. To znamenalo pro investory značné ztráty a oslabilo pozici Spojených států při snaze získávat volné peněžní prostředky ze zahraničí.

1.3.3 Rozšíření krize z USA do ostatních zemí

Jak již bylo zmíněno v předcházejícím textu, ekonomické problémy nezůstaly pouze v USA a nejednalo se tedy pouze o regionální potíže. Vlivem závislosti a spolupráce jednotlivých zemí došlo k rozšíření finanční krize do celého světa. Kvůli stále sílící globalizaci a provázanosti národních ekonomik tedy vlastně ani není možné, aby problémy jedné země nezasáhly ostatní státy.

Spojené státy ve zmiňované době stahovaly značné množství volných finančních prostředků z různých zemí světa a financovaly jimi americký „život na dluh“ (všemožné půjčky, úvěry a jiné bankovní produkty). Věřitelské subjekty své peníze investovaly za účelem zhodnocení právě do USA, protože z předchozích zkušeností se Spojené státy jevily jako relativně bezpečné místo pro zhodnocování volných prostředků. Na tyto druhy obchodů nejvíce doplatili tradiční věřitelé USA, jako byly země Perského zálivu a Čína.

Hypoteční úvěry ovšem znamenaly problém. V Americe byly totiž poskytovány velmi širokému spektru žadatelů. Dokonce i těm, kteří se mohli jevit jako subjekty s potenciálními problémy se splácením úvěrů do budoucna. Banky zde asi podcenily kontrolu bonity svých klientů a jejich celkovou finanční situaci a historii. Úvěry dostávali i ti, kteří si mohli splácení dovolit pouze za výhodných úrokových podmínek, které trvaly pouze omezenou dobu (*do té doby než je FED mezi lety 2003 a 2006 zvýšil z 1 na 5,25%*).⁴⁶

*Druhým problémem bylo, že i tyto velmi rizikové úvěry byly pro obchodování ohodnoceny jako velmi bezpečné a tedy vhodné jako investice s malým rizikem. Ratingové agentury přidělovaly i těmto potenciálně nebezpečným titulům velmi kvalitní označení AAA.*⁴⁷ Toto nepřesné ohodnocení dávalo tedy investorům signál, že dané

⁴⁶ Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběh, následky (2. díl). *Euroekonom.cz* [online]. 10. 3. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky2>

⁴⁷ KRUGMAN, Paul. *Návrat ekonomické krize*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 133.

tituly jsou bezpečné. Rating je mezi investory brán jako významný faktor při investičním rozhodování, a tak tyto hypotéky byly pak prodávány do celého světa. Zde pochopitelně postupem času způsobily značné potíže. Tyto investice se ukázaly jako špatné, protože spousta z těchto pohledávek byla nedobytná. Domácnosti nedokázaly splácet, americké i zahraniční banky se dostávaly do problémů s likviditou a investoři přicházeli o své nevhodně investované volné peněžní prostředky. Krize tedy už nebyla jen americkou záležitostí, ale už se týkala i ostatních zemí. *Krach se netýkal pouze bank v USA, ale i různých jiných bank po celém světě, které ve větší míře nakoupily tato, jak se v budoucnu ukázalo, „toxická aktiva“.*⁴⁸ Banky, kterým se povedlo tato aktiva včas prodat nebo s nimi ani neobchodovaly, měly výrazně menší problémy než banky ostatní. Mezi banky, které se těmito problémům ve větší míře vyhnuly a které lze tedy považovat za zdravé, patřily ty české i slovenské.

Tyto události vyvolaly v bankovním světě atmosféru značné nedůvěry a způsobily další významný problém. Banky si v takto nastaveném prostředí nedůvěřovaly navzájem a nedůvěřovaly ani podnikům nebo domácnostem. To znamenalo, že banky přestaly být ochotné půjčovat peníze za takových podmínek a v takovém množství, jako tomu bylo doposud. *Na scéně se objevil termín „credit crunch“ neboli „úvěrové zadrhnutí“.*⁴⁹ Ve zkratce to znamená nedostatečnou nabídku úvěrů navzdory vysoké poptávce po nich.

Nikdo nedokázal přesně říci, která banka má kolik nebezpečných aktiv a jestli je bezpečné jí půjčovat. Stejně tak banky nebyly ochotny v této době nejistoty půjčovat firmám a domácnostem; pokud ano tak s odpovídajícím způsobem zvýšenou úrokovou sazbou a za přísnějších podmínek (zajištění úvěru, finanční situace klienta,...). Na firmy v různých částech světa to mělo samozřejmě negativní dopad, protože potřeba úvěrů je v podnikovém hospodářství běžnou skutečností, která je často nezbytná pro správný chod firmy. Podniky byly v nastalé situaci nuceny omezovat výrobu (reakce na snižující se poptávku) a propouštět (potřeba snižování nákladů). Domácnosti, které se dostávaly do platebních potíží (např. v důsledku nutnosti splácet čerpané úvěry, ztráty úspor v některé ze zkrachovalých bank, ztráty zaměstnání...), měly značně omezenou

⁴⁸ Vysvětlíte podstatu finanční krize. *Britské listy* [online]. 9. 10. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/43111.html>

⁴⁹ Krize hypoték a její důsledky. *Pavel Kohout* [online]. 8. 8. 2007 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://pavelkohout.blogspot.com/>

možnost získat dodatečné prostředky potřebné pro splnění těchto povinností. Také u nich přirozeně poklesly spotřební výdaje a poptávka po výrobcích a službách.

Problémy amerického hospodářství způsobené neuváženým nakládáním s hypotékami se tedy takto rozšířily do celého světa prostřednictvím bankovního sektoru, kde se obchodovaly velké objemy peněžních prostředků z celého světa.

1.3.4 Možné dopady ekonomické krize na ekonomiku a obyvatele ČR a SR

Vysoké zadlužení některých domácností je skutečnost, která mohla v době krize ovlivnit životní úroveň obyvatel České republiky i Slovenska. Stejně tak je to i fakt, že příjmy některých Čechů a Slováků a dostupnost úvěrů nebyly dostačující pro potřeby financování všech výdajů domácností.⁵⁰ Vysoké zadlužení znamená potřebu splácet značné částky a vynakládat významné části rozpočtů domácností na zaplacení závazků. Když k tomu připočteme ještě nedostačující příjmy a problematictější přístup k úvěrům, zjistíme, že spotřeba a životní úroveň mohly nezanedbatelně poklesnout. Tyto komplikace také způsobují zvýšení kreditního rizika bank, čili rizika nesplacení závazků dlužníků bance. Bude tedy existovat vyšší množství nesplacených úvěrů než v předkrizovém období (tudíž problém pro banky i dlužníky). Za pokles dostupnosti úvěrů může především období ekonomické nejistoty, které je spojené s působením krize.

Pozitivní skutečností pro ekonomiky obou zemí je fakt, že banky v ČR i SR nebyly příliš zapojeny do obchodu s nedobytnými aktivy pocházejícími z Ameriky.⁵¹ Pro občany obou zemí to znamená, že bankovní sektory České i Slovenské republiky nebyly krizí ovlivněny tak silně jako banky v jiných zemích světa. Tedy i vyhlídky na brzké navrácení do předkrizového stavu (např. nižší úrokové sazby, vysoká likvidita, ochota poskytovat úvěry...) jsou dobré.

⁵⁰ SINGER, Miroslav. Dopady hospodářské krize na českou ekonomiku a její finanční sektor. *Česká národní banka* [online]. 14. 10. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20091014_ernst_young.pdf

⁵¹ SINGER, Miroslav. Dopady hospodářské krize na českou ekonomiku a její finanční sektor. *Česká národní banka* [online]. 14. 10. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20091014_ernst_young.pdf

Ekonomická krize v obou zemích způsobila růst nezaměstnanosti. Firmy propouštěly za účelem snížení nákladů a přežití. Vyšší míra nezaměstnanosti zapříčiní oslabení agregátní poptávky v ČR i SR.⁵² Nezaměstnanost znamená nižší celkový objem vyplacených platů a mezd. Z toho plynou nižší disponibilní příjmy domácností. V konečném důsledku to tedy u takto postižených obyvatel vede ke značnému snižování spotřebních výdajů a nutnosti výrazně spořit.

Státní zásahy za účelem zmírnění krize budou znamenat významné zadlužení veřejných financí. To vyvolá nutnost fiskální restrikce v budoucnosti.⁵³ Výrazné zvýšení veřejného dluhu by mělo mít v krátkém horizontu (v době krize) pozitivní účinky v podobě zmenšení dopadů krize na občany. Nicméně v dlouhodobé perspektivě bude nutné tyto dluhy splatit. Z toho plynoucí budoucí restriktivní opatření budou mezi obyvateli značně nepopulární a negativně se dotknou kvality jejich života. Mohou mít třeba formu zvýšení hranice odchodu do důchodu, zpoplatnění dosud bezplatných statků (zavedení školného, některé zdravotnické úkony), omezení různých příspěvků, podpor a jiné sociální pomoci, nižších důchodů a mnohých dalších.

České i Slovenské hospodářství je do značné míry orientované na export, a proto bylo v době krize určitě ovlivněno poklesem poptávky v okolních evropských zemích.⁵⁴ V obou zemích hraje významnou roli automobilový průmysl a jeho export do zahraničí. Krize ovšem výrazně omezila poptávku po těchto výrobcích u tradičních obchodních partnerů České republiky i Slovenska. Automobily patří navíc mezi drahé výrobky

⁵² SINGER, Miroslav. Dopady hospodářské krize na českou ekonomiku a její finanční sektor. *Česká národní banka* [online]. 14. 10. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20091014_ernst_young.pdf

⁵³ SINGER, Miroslav. Dopady hospodářské krize na českou ekonomiku a její finanční sektor. *Česká národní banka* [online]. 14. 10. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20091014_ernst_young.pdf

⁵⁴ ČEVOROVÁ, Nina et al. Řešení hospodářské krize: dopady na podnikatelský sektor. In: *Acta Oeconomica Pragensia* [online]. 2010, s. 68, 74. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9Y_UB18ugVIJ:www.vse.cz/polek/download.php?jnl%3Daop%26pdf%3D308.pdf+%C5%98E%C5%A0EN%C3%8D+HOSPOD%C3%81%C5%98SK%C3%89+KRIZE+%E2%80%93+DOPADY+NA+PODNIKATELSK%C3%9D+SEKTOR&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEEShCj4o7mW44DRxhH56Xf7tyOVQMpKq67dAn3KuXLABd19sZV0VdFRT4A8-XO11QW0Gi-svG9TPGHXCgYEEkVuno70dWhTmc2sn0ItbRso3M1n-nhLt6tZ5u_oqRwRYuLDw5rxrH&sig=AHIEtbQBwEQktv5n3MNvCMiTwpaFPBjKqA

s dlouhou dobou spotřeby, proto je pravděpodobné, že poptávka po nich poklesla ještě výrazněji než u jiných levnějších druhů zboží. Podniky zaměřené na vývoz se proto musely s nastalou situací nějak vypořádat. Například cestou omezení výroby, úsporných opatření, částečných úvazků nebo propouštění. Tyto vlivy potom následně dopadly na obyvatele obou zemí například v podobě nezaměstnanosti, snížení příjmů a omezování spotřeby – v konečném důsledku tedy snížily jejich životní úroveň.

*Výhodou v době krize mohlo pro Slovensko být přijetí eura. Zavedení společné měny s vybranými státy Evropské unie totiž odbourává kurzové riziko.*⁵⁵ To znamená značné zjednodušení zahraničního obchodu Slovenska. Protože významné firmy v SR (které zaměstnávají hodně obyvatel) jsou zaměřeny na vývoz, znamená to pro ně (a slovenské hospodářství obecně) značnou pomoc. Absence kurzového rizika při obchodu se zeměmi eurozóny mohla v době krize podnikům značně ulevit a snížit dopady krize na podniky, což by v konečném důsledku mohlo omezit negativní vlivy na obyvatele samotné a jejich zaměstnanost a příjmy.

V předchozím odstavci byly zmíněny možné pozitivní efekty eura. Jeho přijetí má ale pro Slovensko i svá negativa. Národní banka Slovenska (NBS) ztratila autonomii ve svém rozhodování. Nyní kooperuje s Evropskou centrální bankou (ECB). Absence vlastní měny a závislost na ECB navíc znemožnily NBS provádět samostatnou monetární politiku a tlumit tak dopady krize. Podřízenost Evropě v této oblasti a nemožnost neomezeně přijímat vlastní protikrizová opatření mohly mít v době krize za následek ztížené podmínky pro slovenské podniky a obyvatele celkově.

Analytici očekávali, že dopady krize na obě ekonomiky by mohly být přibližně podobné. *Ekonomika České republiky byla sice v předkrizovém období o něco silnější než ta slovenská, ale slovenské hospodářství se v té době rozvíjelo rychlejším tempem.*⁵⁶ Proto by se obě země mohly z krize dostat za přibližně stejnou dobu. Pro tento argument hovoří i fakt, že obě země jsou orientované na export, takže jejich ekonomické oživení (a tedy i zlepšení životních podmínek jejich obyvatel) bude do značné míry záviset na ekonomickém vývoji v ostatních zemích Evropy.

⁵⁵ Slovensko zasáhne finanční krize nepřímo. *IHNED.cz* [online]. 6. 1. 2009 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/trhy-a-investice/c1-32269180-slovensko-zasahne-financni-krize-nepriamo>

⁵⁶ Zápas s krizí Česko-Slovensko vypadá na remízu. *Aktuálně.cz* [online]. 1. 4. 2009 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/penize/clanek.phtml?id=633498>

1.3.5 Vybraná protikrizová opatření vlád ČR a SR

Na závěr této podkapitoly bych ještě rád zmínil některá opatření vlád České a Slovenské republiky, která mají za cíl omezit dopady krize na podnikovou sféru a domácnosti.

V ČR vládla v době krize pravicová vláda, a tak asi není překvapením, že opatření měla za cíl spíš stimulovat podniky než domácnosti. Patřilo mezi ně například *snížení sazby pojistného na nemocenské pojištění a státní politiku zaměstnanosti. Hlavním cílem bylo dosáhnout snížení nákladů podniků na zaměstnance a umožnění zachování pracovních míst. Vedlejším cílem bylo zvýšení čistých příjmů zaměstnanců a z něho vyplývající možné povzbuzení spotřeby. Dalším opatřením bylo postupné snižování daně z příjmu právnických osob na 20% s pozdějším plánem na posunutí na 19% v roce 2010* (v současnosti jsou v parafrázi uvedena opatření již zrealizována a daň činí plánovaných 19%).⁵⁷ Obě opatření povzbuzují podniky a zaměstnance v čase krize. Otázkou je však, jak se daná opatření projevila ve veřejných rozpočtech, kde musely tyto peníze pochopitelně chybět.

Slovenská opatření se zaměřovala také na otázky zaměstnanosti a daňového zatížení. *Stát se rozhodl podporovat zaměstnavatele, kteří v době krize místo propouštění zaměstnávali zaměstnance na ohrožených pozicích alespoň na zkrácenou pracovní dobu. Dále také poskytoval příspěvky na nově vytvořená pracovní místa ve firmách.*⁵⁸ Levicový vliv Ficovy vlády bylo možné vypočítat v opatřeních týkajících se daňového systému. *Lidem s nižšími příjmy byla zvýšena nezdanitelná část základu*

⁵⁷ ČEVOROVÁ, Nina et al. Řešení hospodářské krize: dopady na podnikatelský sektor. In: *Acta Oeconomica Pragensia* [online]. 2010, s. 71. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9Y_UBI8ugVIJ:www.vse.cz/polek/download.php?jnl%3Daop%26pdf%3D308.pdf+%C5%98E%C5%A0EN%C3%8D+HOSPOD%C3%81%C5%98SK%C3%89+KRIZE+%E2%80%93+DOPADY+NA+PODNIKATELSK%C3%9D+SEKTOR&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEEShCj4o7mW44DRxhH56Xf7tyOVQMpKq67dAn3KuXLABd19sZV0VdFRT4A8-XO11QW0Gi-svG9TPGHXCgYEEkVuno70dWhTmc2sn0ItbRso3M1n-nhLt6tZ5u_oqRwRYuLDw5rxrH&sig=AHIEtbQBwEQktv5n3MNvCMiTwpafPBjkqA

⁵⁸ ČEVOROVÁ, Nina et al. Řešení hospodářské krize: dopady na podnikatelský sektor. In: *Acta Oeconomica Pragensia* [online]. 2010, s. 76. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9Y_UBI8ugVIJ:www.vse.cz/polek/download.php?jnl%3Daop%26pdf%3D308.pdf+%C5%98E%C5%A0EN%C3%8D+HOSPOD%C3%81%C5%98SK%C3%89+KRIZE+%E2%80%93+DOPADY+NA+PODNIKATELSK%C3%9D+SEKTOR&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEEShCj4o7mW44DRxhH56Xf7tyOVQMpKq67dAn3KuXLABd19sZV0VdFRT4A8-XO11QW0Gi-svG9TPGHXCgYEEkVuno70dWhTmc2sn0ItbRso3M1n-nhLt6tZ5u_oqRwRYuLDw5rxrH&sig=AHIEtbQBwEQktv5n3MNvCMiTwpafPBjkqA

daně o přibližně 600 euro. Naopak hranice pro uplatnění takzvané „milionářské daně“ byla snížena tak, aby došlo ke zdanění širšího okruhu lidí s vyššími příjmy.⁵⁹ V souladu s levicovou politikou byly tyto daňové změny ve vztahu k životní úrovni pozitivní pro nízkopříjmové domácnosti. Na druhou stranu ale postihly ekonomicky silnější obyvatele Slovenska.

⁵⁹ ČEVOROVÁ, Nina et al. Řešení hospodářské krize: dopady na podnikatelský sektor. In: *Acta Oeconomica Pragensia* [online]. 2010, s. 76. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9Y_UB18ugVIJ:www.vse.cz/polek/download.php?jnl%3D%26pdf%3D308.pdf+%C5%98E%C5%A0EN%C3%8D+HOSPOD%C3%81%C5%98SK%C3%89+KRIZE+%E2%80%93+DOPADY+NA+PODNIKATELSK%C3%9D+SEKTOR&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEEShCj4o7mW44DRxhH56Xf7tyOVQMpKq67dAn3KuXLABd19sZV0VdFRT4A8-XO11QW0Gi-svG9TPGHXCgYEEkVuno70dWhTmc2sn0ItbRso3M1n-nhLt6tZ5u_oqRwRYuLDw5rxrH&sig=AHIEtbQBwEQktv5n3MNvCMiTwpaFPBJkqA

2 Vývoj životní úrovně v ČR a SR do roku 2008

Hlavní náplní této kapitoly je sledovat vývoj a rozdíly v životní úrovni obyvatel České a Slovenské republiky do roku 2008. Toho bude dosaženo prostřednictvím pozorování a hodnocení ekonomických ukazatelů, které ovlivňují a utváří výši životní úrovně. Mezi nejdůležitější veličiny, jejichž vývoj budu v obou výše uvedených zemích sledovat, patří míra registrované nezaměstnanosti, celkový objem vyplácených mezd a platů přepočtený na jednoho obyvatele, výše minimální mzdy. Dále jsou to srovnání průměrných hrubých příjmů a výdajů domácností na obyvatele, vývoj cenové hladiny prostřednictvím indexu spotřebitelských cen, podíl celkově vyplácených mezd a platů na hrubém domácím produktu. Poté následuje srovnání kupní síly prostřednictvím PPS (jednotka umožňující mezinárodní porovnání) a vývoj spotřeby jako nejdůležitějšího indikátoru životní úrovně.

V této kapitole zkoumaný časový úsek zahrnuje období příprav Slovenska na vstup do eurozóny a zároveň tedy i období konjunktury předcházející globální ekonomické krizi. To znamená, že zde uvedené údaje jsou sledovány do roku 2008. Ukazatele jsou znázorněny s různou úrovní podrobnosti, tedy v měsíčním, čtvrtletním nebo ročním vyjádření.

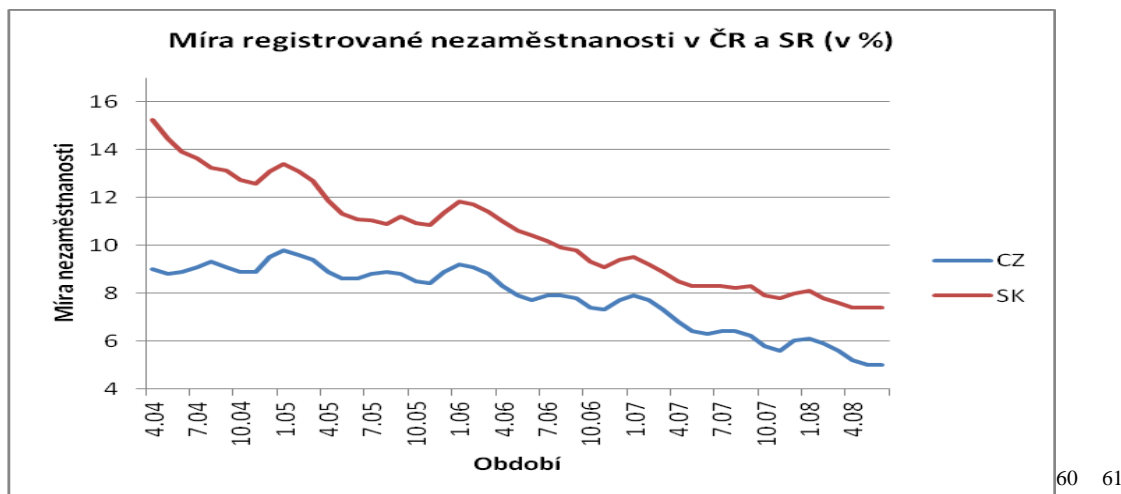
Použitá data pochází z Českého statistického úřadu, Statistického úřadu Slovenské republiky, České národní banky, Ústředí práce, sociálních věcí a rodiny SR (ÚPSVaR), Eurostatu, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (MPSV) a vybraných ekonomických portálů z České a Slovenské republiky.

Grafy a tabulky uvedené v této práci jsou vlastními konstrukcemi autora vytvořené na základě časových řad, informací a dalších pomocných dat (např. kurzový převodník) z výše jmenovaných zdrojů.

Pro účely objektivního srovnání životní úrovně obou zemí bylo nutné převést získaná data (uváděná buďto v CZK, EUR nebo SKK) na jednu společnou měnu. Jako společná měna byla zvolena česká koruna. Proto bylo nutné údaje uváděné ve zbývajících měnách převést na CZK. Z různých let získaná data byla přepočítána odpovídajícím průměrným ročním kurzem k české koruně (např. data z roku 2003 kurzem z roku 2003 atd.) pro zajištění co nejmenších nepřesností.

2.1 Nezaměstnanost v ČR a SR do roku 2008

Graf č. 1: Míra registrované nezaměstnanosti v ČR a SR do roku 2008

Zdroj dat: ČNB, ÚPSVaR

Výše uvedený graf ukazuje, jakým způsobem se vyvíjela nezaměstnanost v ČR a SR od dubna roku 2004 do června roku 2008. Z obrázku je patrné, že celková situace v otázce nezaměstnanosti je příznivější pro Českou republiku, kde byly hodnoty sledované veličiny po celou dobu alespoň o 1,5% nižší. Dále lze vyzorovat, že míra nezaměstnanosti se v obou zemích v průběhu celého období snižovala. Výjimku tvoří pouze pravidelné sezónní výkyvy reprezentované propouštěním na přelomu kalendářního roku. Sledovaná doba je zároveň i časem ekonomické konjunktury, proto rostoucí zaměstnanost není překvapující. Zajímavé je sledovat tempa poklesu nezaměstnanosti. Na Slovensku byla na jaře roku 2004 velmi vysoká (téměř 16%) a v průběhu času spadla až na 7,4% v červnu 2008. To znamená téměř devítiprocentní snížení, tedy dosti dramatický pokles. V ČR se křivka nezaměstnanosti vyvíjela pozvolněji. Posunula se z 9% v roce 2004 na 5% v polovině roku 2008, celkově si tedy Česká republika polepšila o 4 procenta.

Z pohledu životní úrovně se bezpochyby jedná o pozitivní vývoj. Rostoucí zaměstnanost znamená, že méně obyvatel je odkázáno na nízký příjem ve formě

⁶⁰ Míra registrované nezaměstnanosti. *Česká národní banka* [online]. 2003-2012 [cit. 2012-04-24].

Dostupné z:

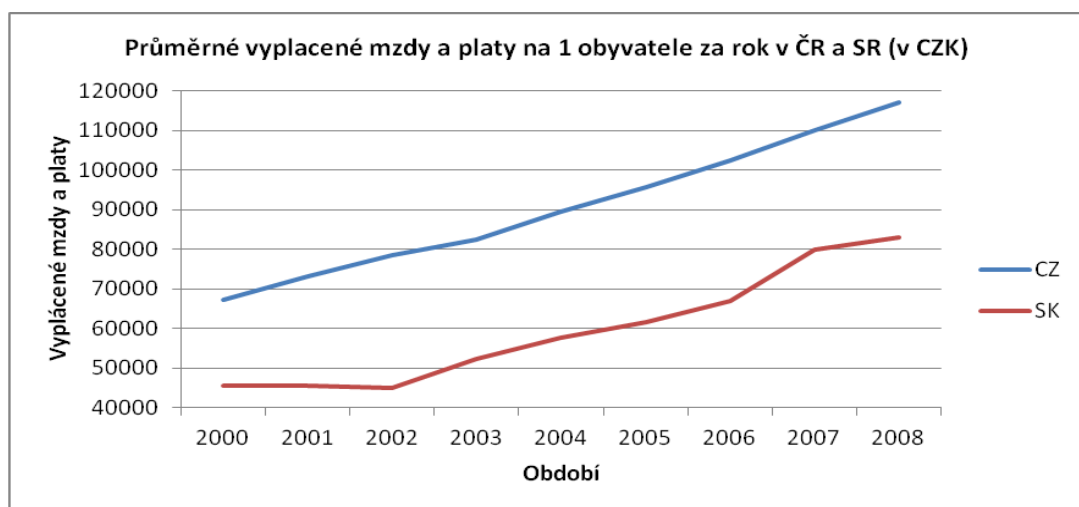
http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=5772&p_uka=1&p_strid=CCC&p_od=200404&p_do=200806&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C

⁶¹ Nezamestnanosť - mesačné štatistiky. *Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254

sociálních podpor. Naopak více obyvatel dostává platy a mzdy ze zaměstnání, tedy jejich celkové disponibilní příjmy jsou podstatně vyšší. To znamená, že Češi i Slováci si s rostoucími příjmy mohli dovolit v průměru více utrácet a spotřebovávat, což se odrazilo v růstu jejich životní úrovně. Významně se vylepšila zejména situace na Slovensku, kde zaměstnanost a z ní plynoucí vyšší životní standard rostly velmi výrazně.

2.2 Mzdy a platy na obyvatele za rok v ČR a SR do roku 2008

Graf č. 2: Průměrné vyplacené mzdy a platy na 1 obyvatele za rok v ČR a SR do roku 2008

Zdroj dat: Eurostat

Následující graf znázorňuje, jak se v ČR a SR v letech 2004 až 2008 vyvíjely průměrné vyplacené mzdy a platy přepočtené na obyvatele za rok. Tato statistika je použita namísto ukazatele průměrných mezd, protože lépe vyjadřuje dopady na životní úroveň v důsledku nezaměstnanosti v krizi. Ukazuje, jak velké množství opravdu vyplacených mezd a platů v průměru připadá na jednoho obyvatele daného státu. Tedy započítává úplně všechny obyvatele, a proto přesněji vyjadřuje změny průměrné životní úrovně. Na druhou stranu ukazatel průměrných mezd započítává pouze zaměstnané a nebere v úvahu výrazné zhoršení životní úrovně lidí, kteří právě přišli o práci (průměrné mzdy mohou tímto vlivem dokonce stoupat).

V České republice se mezi lety 2000 a 2008 vyvíjel tento ukazatel pozitivně. Celkový objem platů a mezd přepočtený na obyvatele po celou dobu rostl a udržoval si

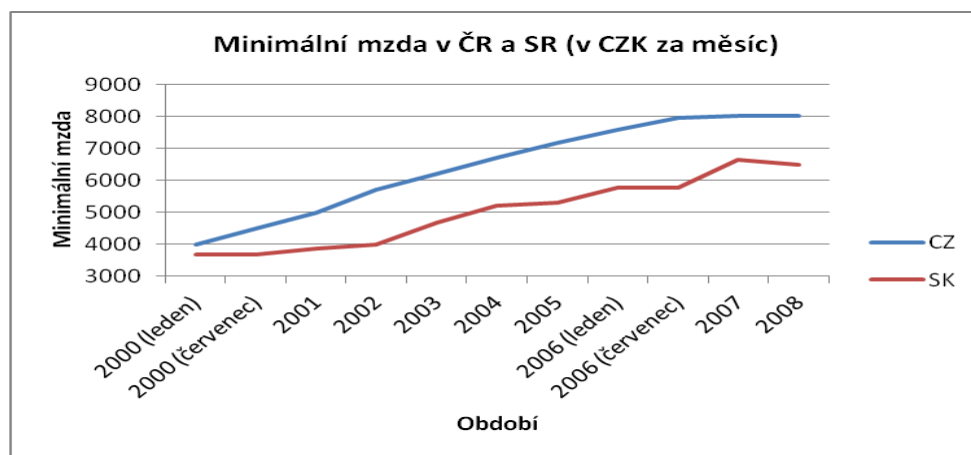
⁶² Gross wages and salaries. Eurostat [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00014&plugin=1>

velmi stabilní tempo růstu. V rozmezí osmi let se dostal z úrovně kolem 67 000 na 117 000 CZK na obyvatele za rok, což představuje nárůst přibližně o 50 000 CZK. Na Slovensku ve stejném období také docházelo k růstu, i když pozvolnějším. Mezi lety 2000 až 2002 objem mezd a platů stagnoval kolem 45 000 CZK. Od roku 2003 se začal tento ukazatel zvyšovat podobným tempem jako v České republice a na konci sledovaného časového úseku přesáhl hodnotu 83 000 CZK na obyvatele za rok. Je zde ale patrný rozdíl v životní úrovni obou zemí – rozdíl mezi ČR a SR v tomto ukazateli byl po celou dobu vyšší než 20 000 CZK.

V případě obou dvou zemí lze konstatovat, že celkový objem vyplacených mezd a platů se v příznivém ekonomickém klimatu zvyšoval, což je pro růst životní úrovně dobře. Znamenalo to, že v ČR i SR bylo mezi obyvatele rozdělováno vyšší množství peněz a stoupaly tedy jejich příjmy, které mohly skončit buďto v podobě úspor (slouží např. k udržení životní úrovně v čase ekonomické nejistoty) nebo jako prostředek pro zvyšování spotřeby. Je ovšem nutné mít na paměti, že stejně tak se pravidelně zvyšovala i inflace, která oslabuje kupní sílu. Takže aby stoupaly i reálné mzdy, je nutné, aby tempo růstu inflace bylo nižší.

2.3 Minimální mzda v ČR a SR do roku 2008

Graf č. 3: Minimální mzda v ČR a SR do roku 2008

Zdroj dat: MPSV, profesia.sk

63 64

⁶³ Přehled o vývoji částek minimální mzdy. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 10. 7. 2010 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/871>

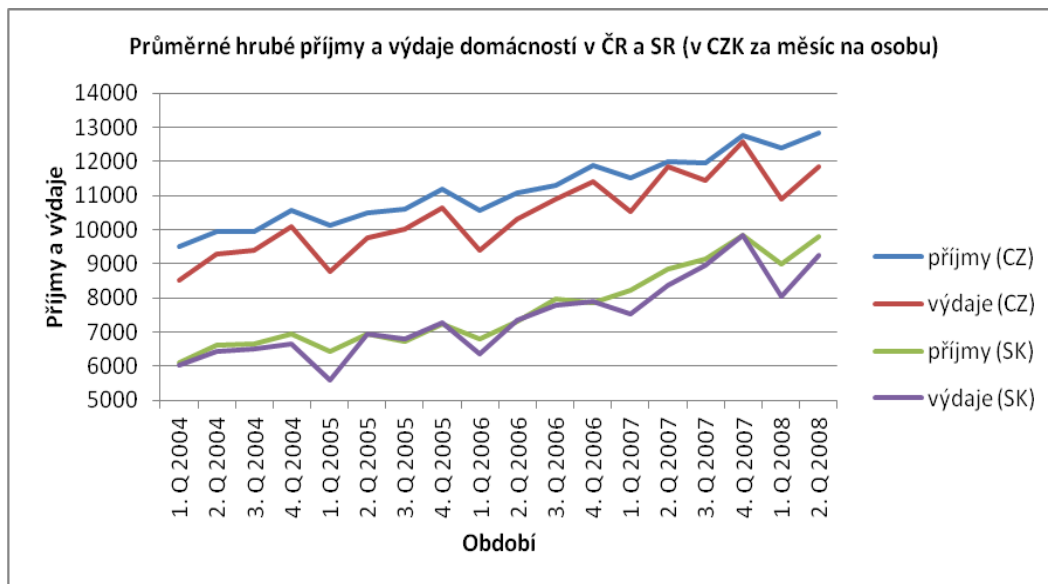
⁶⁴ Minimálna mzda. *Profesia.sk* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.profesia.sk/cms/kariera-v-kocke/pracujem/mzdy/minimalna-mzda/40475>

Graf číslo 3 mapuje vývoj výše minimální mzdy v České republice a na Slovensku mezi roky 2000 a 2008. V ČR docházelo v této době k pozvolnému růstu této mzdy a její počáteční hodnota (4 000 CZK) se do roku 2006 zdvojnásobila. Ovšem od druhé poloviny téhož roku tento ukazatel stagnoval a v následujících letech se ustálil na úrovni 8 000 CZK za měsíc. Na Slovensku rostla minimální mzda v CZK pomaleji a rozdíl hodnot ze začátku období mezi oběma zeměmi se postupem času zvětšil. To bylo částečně způsobeno nižším tempem růstu mzdy na Slovensku a zčásti také vývojem směnných kurzů, kde česká koruna vůči té slovenské mírně posilovala. Pokles na konci období byl způsoben právě touto kurzovní změnou. Minimální mzda na Slovensku vyjádřená ve slovenských korunách se ale za celou dobu nesnížila.

Celková tendence v obou zemích byla nicméně spíše pozitivní a minimální mzda po většinu času rostla. Toto zjištění je z hlediska životní úrovně dobré, ale ovlivňuje pouze nízkopříjmové skupiny obyvatel. Týká se zejména nekvalifikované pracovní síly s nízkým vzděláním, která tvoří spíše menší část zaměstnaných.

2.4 Příjmy a výdaje domácností v ČR a SR do roku 2008

Graf č. 4: Průměrné hrubé příjmy a výdaje domácností v ČR a SR do roku 2008

Zdroj dat: ČSÚ, SÚ SR

⁶⁵ Vydání a spotřeba domácností: archiv. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://czso.cz/csu/2011ediciplan.nsf/p/3005-11>

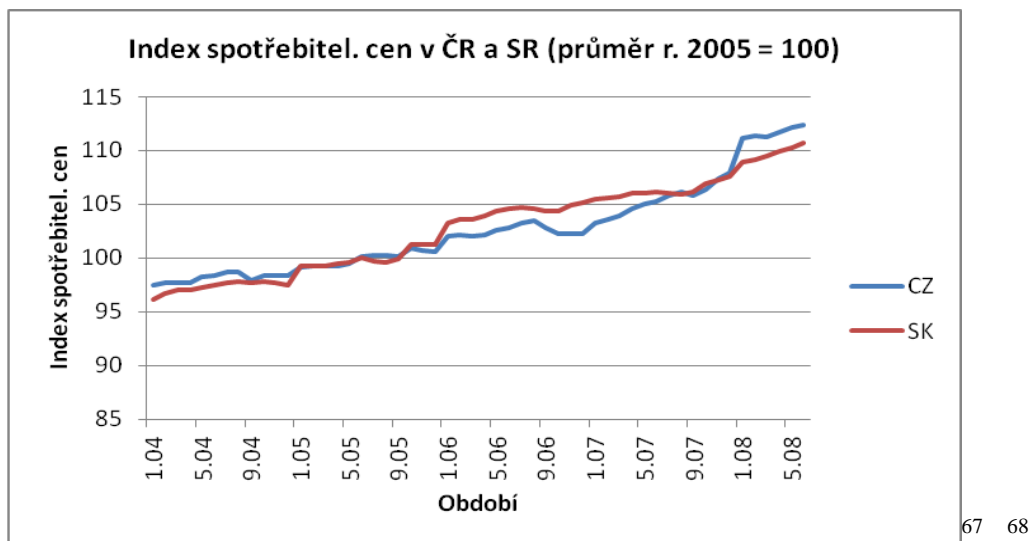
⁶⁶ Slovstat: Peňažné príjmy a výdavky súkromných domácností. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?obj=42&cmd=go&s=1002&sso=2&so=40>

Graf číslo 4 zobrazuje statistiku od roku 2004 až do pololetí 2008. Konkrétně jde o vývoj průměrných hrubých příjmů a výdajů domácností v České a Slovenské republice v měsíčním vyjádření na jednoho obyvatele. Vývoj v ČR ukazuje, že měsíční příjmy i výdaje pravidelně stoupaly a s nimi tedy rostla spotřeba a životní úroveň. Průměrné příjmy na jednoho Čecha se zvýšily z 9,5 na skoro 13 tisíc. Výdaje je téměř kopírovaly a posunuly se z 8 500 na přibližně 12 000 CZK. Slovensko zažívalo podobný nárůst pouze s tím rozdílem, že měsíční příjmy a výdaje na osobu se pohybovaly na hodnotách o přibližně 2 500 CZK nižších. Stejně jako u ostatních doposud sledovaných ukazatelů i zde je vhodné podotknout, že pozice domácností v ČR byla lepší, protože jejich příjmy i potenciální výdaje byly výrazně vyšší než na Slovensku. Zajímavým obdobím byl první kvartál roku 2008, protože zde v obou státech došlo k významnému snížení výdajů, které překonalo sezónní pokles příjmů. Tato událost mohla být způsobena psychologickými efekty v důsledku očekávání negativního ekonomického vývoje spojeného s krizí. České i slovenské domácnosti tedy začaly šetřit a to i navzdory tomu, že se krize jejich příjmů ještě nedotkla.

Situace v obou zemích napovídá, že sledované období bylo z hlediska životní úrovně příznivé. Příjmy i výdaje (a s nimi i ty spotřební) se téměř po celou dobu zvyšovaly. Jedinými výkyvy byly pravidelné sezónní poklesy v prvních čtvrtletích kalendářního roku. Ty způsobují zvýšené příjmy a výdaje spojené s koncem roku a obdobím Vánoc (odměny, nákupy, cestování) a po nich následující čtvrtletí, kde obě veličiny pravidelně klesají. Zároveň je možné vyzorovat, že výdajová křivka je často relativně blízko té příjmové (v případě Slovenska se často dokonce téměř překrývají). To značí vysokou ochotu domácností spotřebovávat a nízkou potřebu šetřit, což odpovídá optimistickým náladám spotřebitelů v důsledku příznivého stavu ekonomiky v konjunkturu (kromě 1. Q 2008). Domácnosti měly rok od roku k dispozici více prostředků, a proto si mohly dovolit je využít ať už na spotřebu, financování vlastního bydlení nebo v podobě jiných výdajů.

2.5 Hladina spotřebitelských cen v ČR a SR do roku 2008

Graf č. 5: Index spotřebitelských cen v ČR a SR do roku 2008

Zdroj dat: ČSÚ, SÚ SR

Na tomto grafu je znázorněn vývoj cenové hladiny vyjádřený prostřednictvím indexu spotřebitelských cen v ČR a SR od roku 2004 do poloviny roku 2008. Průměrné ceny z roku 2005 zde tvoří hranici 100 bodů a vývoj v předcházejících a následujících letech vyjadřuje růst nebo pokles cen oproti tomuto bodu.

Z grafu je patrné, že index v obou zemích po celou dobu rostl. Pravidelné zvyšování hodnot tohoto indikátoru je způsobováno růstem cen komodit (např. plyn, nafta, potraviny). V České republice dosahoval tento ukazatel v roce 2004 vyšší úroveň, ale postupem času slovenská inflace zesílila a situace se obrátila. Nicméně od roku 2006 lze ze slovenské křivky vyzorovat mírný pokles tempa růstu cenové hladiny ve srovnání s Českou republikou. Tento pozitivní vliv mohla způsobit povinnost Slovenska plnit konvergenční kritérium dodržování stanovené míry inflace. Ke konci sledovaného období byla dokonce inflace na Slovensku nižší než v ČR. To bylo pravděpodobně způsobeno již dříve zmíněným plněním inflačního kritéria na Slovensku a zároveň

⁶⁷ Míra inflace: Bazické indexy. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace

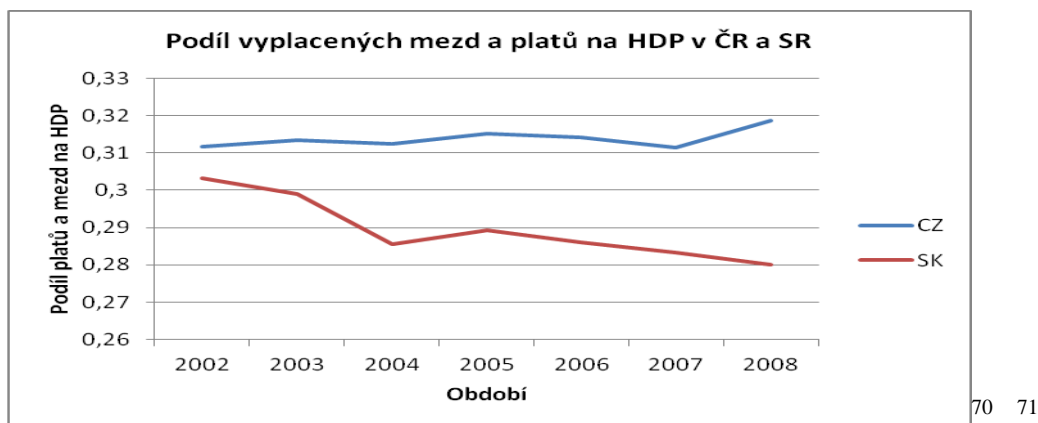
⁶⁸ Slovstat: Harmonizované indexy spotřebitelských cen. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.statistics.sk/pls/elisw/objekt.send?uic=2487&m_sso=3&m_so=16&ic=335

daňovou reformou v ČR, která mimo jiné znamenala růst snížené sazby DPH z 5 na 9%.⁶⁹

Růst indexu spotřebitelských cen má negativní vliv na životní úroveň, protože oslabuje kupní sílu obyvatel. Rostoucí ceny znamenaly, že peníze Čechů i Slováků ztrácely svou hodnotu. Jinými slovy výrobky a služby se stávaly dražšími a stejné množství peněz v současnosti nepostačovalo pro udržení úrovně spotřeby z předcházejících let. Udržení životní úrovně bylo možno docílit buďto odpovídajícím zvyšováním platů a mezd nebo využitím spotřebních úvěrů. Inlace se v obou zemích vyvíjela celkem podobně a ke konci tohoto období se ceny v obou zemích zvýšily o více než 10 procent oproti průměrné hodnotě z roku 2005.

2.6 Podíl mezd a platů na HDP v ČR a SR do roku 2008

Graf č. 6: Podíl vyplacených mezd a platů na HDP v ČR a SR do roku 2008

Zdroj dat: Eurostat

Následující graf mapuje podíly celkově vyplacených mezd a platů na HDP ČR a SR mezi roky 2002 a 2008. Tento ukazatel vyjadřuje, jakou část HDP dostávaly domácnosti v podobě mezd a platů. Tedy jestli zvyšování se hrubého domácího produktu bylo následováno odpovídajícím růstem mezd. Zvyšování tohoto poměru

⁶⁹ Změny v DPH na konci roku 2007 a po daňové reformě 2008. *Money.cz* [online]. 26. 11. 2007 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.money.cz/clanky/556067>

⁷⁰ Gross domestic product at market prices. *Eurostat* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en>

⁷¹ Gross wages and salaries. *Eurostat* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00014&plugin=1>

znamená, že tomu tak bylo a rostly tím pádem i příjmy domácností. Naopak snižování vypovídá o tom, že větší část HDP byla využita jiným způsobem, ze kterého domácnosti neměly užitek. Obecně lze tedy tvrdit, že čím je tento poměr vyšší, tím jsou lepší předpoklady pro růst životní úrovně.

V České republice se tento indikátor po celou dobu příliš neměnil a jeho hodnota se neustále držela na podobné úrovni. Na začátku sledovaného období mírně přesahoval 31% a s nepatrnými výkyvy zůstával téměř konstantní. Určité zlepšení představoval rok 2008, kde se poměr přiblížil 32 procentům HDP a rychlost růstu celkově vyplacených mezd a platů se tedy zvýšila. Vývoj v České republice tedy nebyl z hlediska životní úrovně ani výrazně pozitivní ani negativní, protože daný ukazatel se až na drobné odchylky držel v podstatě na stejných hodnotách. Důležité je ale zmínit, že HDP rok od roku pravidelně rostl a neměnný poměr tedy znamenal i růst celkově vyplacených mezd a platů.

Na Slovensku byla situace trochu jiná a ukazatel se po celou dobu snižoval. Na začátku období byl mírně nad 30 procenty a klesal. V roce 2004 byl na hodnotě 28,5%, poklesy v dalších letech znamenaly, že se nakonec ustálil těsně pod hranicí 28 procent. Takový vývoj není dobrý, protože mzdy a platy tvoří stále menší část HDP. To by při nízkém růstu nebo stagnaci HDP mohlo znamenat odpovídající stagnaci nebo pokles platů a mezd. V kombinaci s rostoucí inflací by to představovalo značně negativní ovlivnění životních standardů obyvatel. Slovensko ovšem v těchto sledovaných letech zažívalo opravdu silný hospodářský růst, a tak navzdory klesajícímu poměru tohoto ukazatele rostly i platy a mzdy obyvatel Slovenska. Ovšem stále platí, že potenciál pro významné zvyšování životní úrovně představovaný rychle rostoucím HDP rozhodně nebyl naplněn.

2.7 Kupní síla v ČR a SR vyjádřená v PPS do roku 2008

Tabulka č. 2: Vývoj kupní síly v ČR a SR do roku 2008

země	Vývoj kupní síly v ČR a SR (v PPS)								
	rok								
průměr EU	100	100	100	100	100	100	100	100	100
ČR	71	73	73	77	78	79	80	83	81
SR	50	52	54	55	57	60	63	68	73
Bulharsko	28	30	32	34	35	37	38	40	44
Lucembursko	245	234	240	248	253	255	270	275	279

Zdroj dat: Eurostat

Tabulka číslo 2 poskytuje možnost mezinárodního srovnání životní úrovně prostřednictvím PPS (Purchasing Power Standard) mezi rokem 2000 a 2008. *Body PPS vyjadřují standard kupní síly v jednotlivých státech. PPS navíc eliminují rozdíly v cenách v jednotlivých státech a tím umožňují objektivní srovnání.*⁷² Průměr Evropské unie má hodnotu 100. Pro ilustraci toho, jak si Česká republika a Slovensko vedly v porovnání s ostatními státy Evropy, je připojena ještě statistika Bulharska a Lucemburska. Bulharsko dlouhodobě patří ke státům s nejhoršími výsledky, Lucembursko je naopak státem s nejvyšším počtem PPS.

Tabulka ukazuje, že kupní síla v České republice zaznamenávala postupný, pozvolný růst. Zvýšila se ze 71 bodů PPS v roce 2000 na 83 v roce 2007. Poté následoval mírný pokles na 81 o rok později. Celkově se tedy tento trend dá považovat za dobrý, protože kupní síla rostla. Platí ale, že tempo růstu bylo pomalejší než u ostatních srovnávaných států a do průměru Evropské unie ČR stále scházelo téměř 20 bodů.

Slovensko na tom bylo, co se týká kupní síly, výrazně hůře než ČR. Nicméně za stejný čas zaznamenalo výrazně vyšší pokrok a z 50 bodů si polepšilo na 73 na konci sledovaného období. To znamená, že v rozmezí osmi let poskočilo o celých 23 bodů a zaznamenalo oproti České republice více než dvojnásobné zlepšení kupní síly. Ta je důležitým faktorem v otázce životní úrovně. Určuje, jak velké množství výrobků a

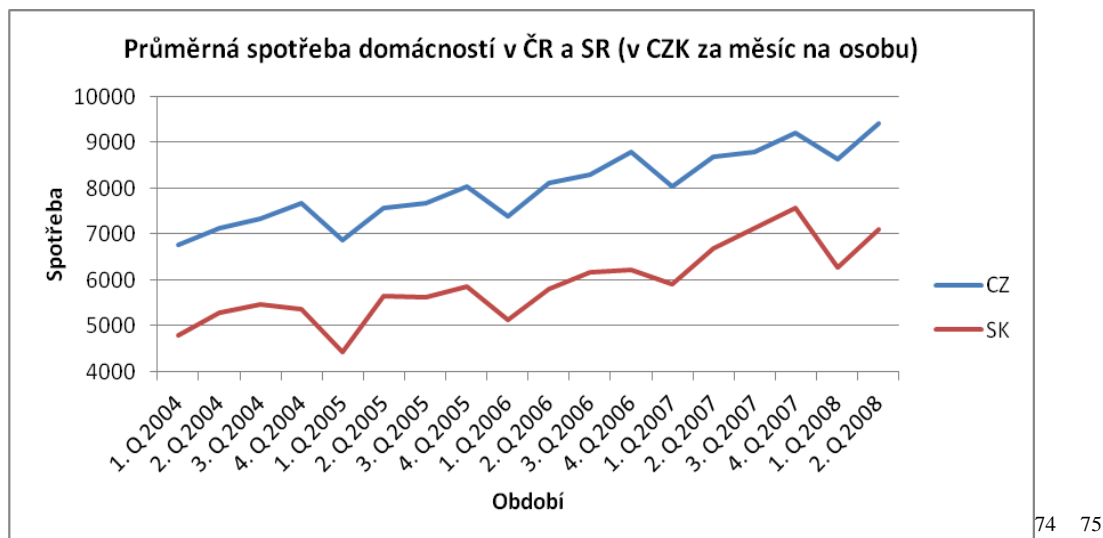
⁷² GDP per capita in PPS. *Eurostat* [online]. 1. 12. 2011 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00114&language=en>

⁷³ GDP per capita in PPS: Short Description. *Eurostat* [online]. 1. 12. 2011 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/table/description.jsp>

služeb je možné ze svých zdrojů pořídit. Je tedy jasné, že její zvyšování je pozitivní skutečností, protože znamená možnost vyšší spotřeby.

2.8 Průměrná spotřeba domácností v ČR a SR do roku 2008

Graf č. 7: Průměrná spotřeba domácností v ČR a SR do roku 2008

Zdroj dat: ČSÚ, SÚ SR

Graf číslo 7 ukazuje, jak se v ČR a SR vyvíjela průměrná spotřeba domácností. Sledované období začíná v roce 2004 a končí druhým kvartálem 2008. Údaje jsou počítány v měsíčním vyjádření na jednu osobu. Spotřeba vyjadřuje, jak velké množství výrobků a služeb domácnosti nakupují pro uspokojení svých potřeb a jak velká část celkových peněžních vydání vzniká za tímto účelem. Zároveň je hlavním faktorem pro posuzování životní úrovně obyvatel.

V České republice spotřeba na začátku období dosahovala úrovně 6 700 CZK a v polovině roku 2008 se blížila hranici 10 000 CZK. Výkyvy pozorované v prvních čtvrtletích jsou běžnou skutečností, která souvisí s omezováním spotřeby po velkých výdajích z konce roku. Na Slovensku byla situace podobná a spotřeba rostla v podstatě stejným tempem. Jako u většiny ostatních sledovaných faktorů ale platí, že Slovensko za Českou republikou i ve spotřebě zaostávalo. Průměrná měsíční hodnota tohoto

⁷⁴ Vydání a spotřeba domácností: archiv. Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://czso.cz/csu/2011ediciplan.nsf/p/3005-11>

⁷⁵ Slovstat: Spotřebné výdavky súkromných domácností. Štatistický úrad SR [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?obj=42&cmd=go&s=1002&sso=2&so=40>

ukazatele na jednoho obyvatele byla v SR téměř po celou dobu přibližně o 2 000 CZK nižší.

Spotřeba v ČR i SR po celou dobu zaznamenávala plynulý růst, který je typický po chování domácností v době ekonomické konjunktury. Rostou mzdy, odměny, příjmy, výdaje i spotřeba a s ní související životní úroveň. Zároveň platí, že zde existuje preference pro spotřebování volných prostředků namísto jejich spoření. V čase ekonomického růstu sílí i tendence pro užívání spotřebních úvěrů. Jejich čerpání poskytuje dodatečné prostředky pro spotřebu za cenu vlastního zadlužení. Otázka spoření a splácení zpravidla nebývá v této době prioritní, protože domácnosti vidí svou finanční situaci optimisticky.

2.9 Shrnutí

Druhá kapitola mapuje, jakým způsobem se měnila životní úroveň v České a Slovenské republice do roku 2008. Toto období lze prokazatelně označit za čas hospodářské konjunktury, a proto i sledované ukazatele se podle očekávání vyvíjely pozitivně. V obou výše zmíněných zemích klesala nezaměstnanost, rostl celkový objem vyplacených mezd a platů, stoupala minimální mzda, zvyšovaly se průměrné příjmy a výdaje domácností a rostla kupní síla obyvatel. Stejně tak rostly i hodnoty nejvýznamnějšího indikátoru – spotřeby. To všechno ukazuje, že životní úroveň v ČR i SR do roku 2008 stoupala. Sice narůstala inflace, ale tento jev byl doprovázen pravidelným zvyšováním platů a mezd, případně čerpáním spotřebních úvěrů. Ještě je třeba zmínit skutečnost, že situace obyvatel České republiky byla ve většině sledovaných ukazatelů po celou dobu výrazně lepší a tedy i celková životní úroveň Čechů překonávala stavy dané veličiny na Slovensku.

3 Vývoj životní úrovně v ČR a SR od roku 2008

Třetí kapitola navazuje na tu předcházející a také zkoumá životní úroveň v České a Slovenské republice. Tentokrát se ale zaměřuje na následující období, tedy časový úsek od roku 2008. Do pozorování jsou zahrnuta co nejnovější dostupná data, některé časové řady obsahují informace z letošního roku 2012. Doba od roku 2008 znamenala pro obě sledované země změny životní úrovně následkem dopadů ekonomické krize a pro Slovensko to zároveň byly první roky s novou společnou evropskou měnou.

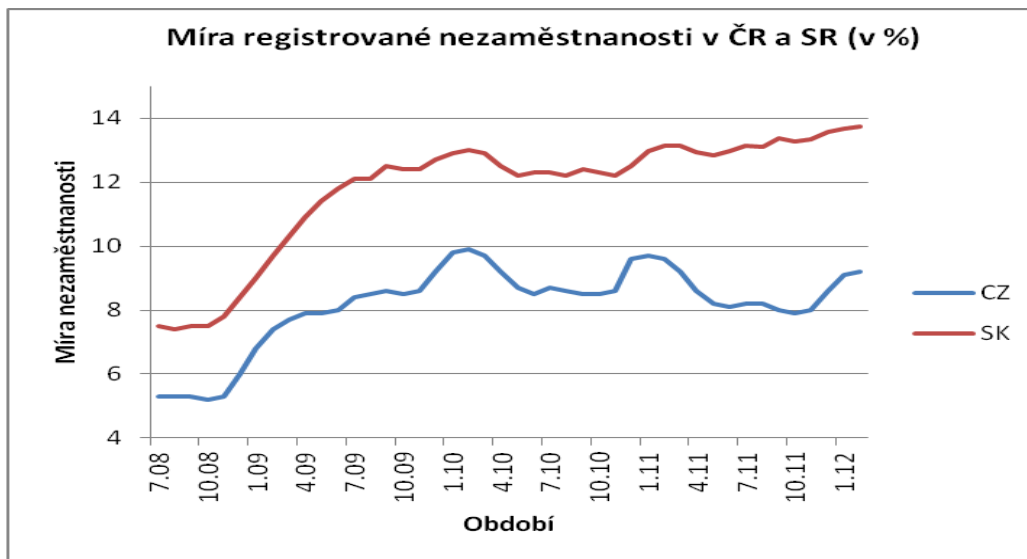
Sledovány budou stejné ekonomické ukazatele jako v kapitole číslo 2. Jsou jimi tedy míra registrované nezaměstnanosti, celkový objem vyplacených mezd a platů v přepočtu na jednoho obyvatele, výše minimální mzdy, srovnání hrubých měsíčních příjmů a výdajů domácností přepočtených v průměru na obyvatele, vývoj cenové hladiny vyjádřený indexem spotřebitelských cen. Také je to podíl celkově vyplacených mezd a platů na hrubém domácím produktu země, srovnání kupní síly pomocí jednotek PPS a vývoj spotřebních vydání.

Cílem je zjistit vývoj těchto ukazatelů v době negativního ekonomického vývoje. Toto pozorování pak napoví, jak silné byly v ČR a SR dopady krize, jež ovlivnila životní úroveň obyvatel v obou státech. Zároveň budou sledována i aktuální data, která ukáží, jak si obě země vedou po krizi.

Data využitá v tomto oddílu pochází ze stejných zdrojů jako informace z druhé kapitoly. Stejně tak grafy a tabulky jsou opět vlastními konstrukcemi autora na základě těchto dat. Pro účely srovnání byla data v jiných měnách opět převedena na české koruny podle odpovídajícího historického kurzu.

3.1 Nezaměstnanost v ČR a SR od roku 2008

Graf č. 8: Míra registrované nezaměstnanosti v ČR a SR od roku 2008

76 77

Zdroj dat: ČNB, ÚPSVaR

Výše uvedený graf znázorňuje hodnoty míry registrované nezaměstnanosti v České republice a na Slovensku od poloviny roku 2008 do února 2012. Je vidět, že vývoj tohoto ukazatele nebyl ani pro ČR ani pro SR příznivý.

Nezaměstnanost zrcadlila dopady ekonomické krize. Křivka české nezaměstnanosti začínala přibližně kolem 5,5% a od listopadu roku 2008 začala velmi strmě stoupat. Tento negativní trend trval s obměnami tempa růstu v podstatě až do února 2010, kde se nezaměstnanost v ČR dostala těsně pod hranici 10%. To také tvoří maximum za celé sledované období. Od tohoto bodu se začala situace postupně vylepšovat a nezaměstnanost začala (kromě již dříve zmiňovaných sezónních výkyvů) velmi pozvolně klesat. V roce 2011 se dostala pod 8 procent, což signalizovalo, že krize v ekonomice ČR postupně odeznívá.

Situace na Slovensku byla horší. Křivka nezaměstnanosti se během necelého roku vyšplhala ze 7,5 nad 12% a ani potom se přibývání počtu nezaměstnaných nezastavilo. Tempo růstu sice zpomalilo, ale vývoj byl stále negativní. V roce 2012 se

⁷⁶ Míra registrované nezaměstnanosti. Česká národní banka [online]. 2003-2012 [cit. 2012-04-24].

Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=5772&p_uka=1&p_strid=CCC&p_od=200807&p_do=201202&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C

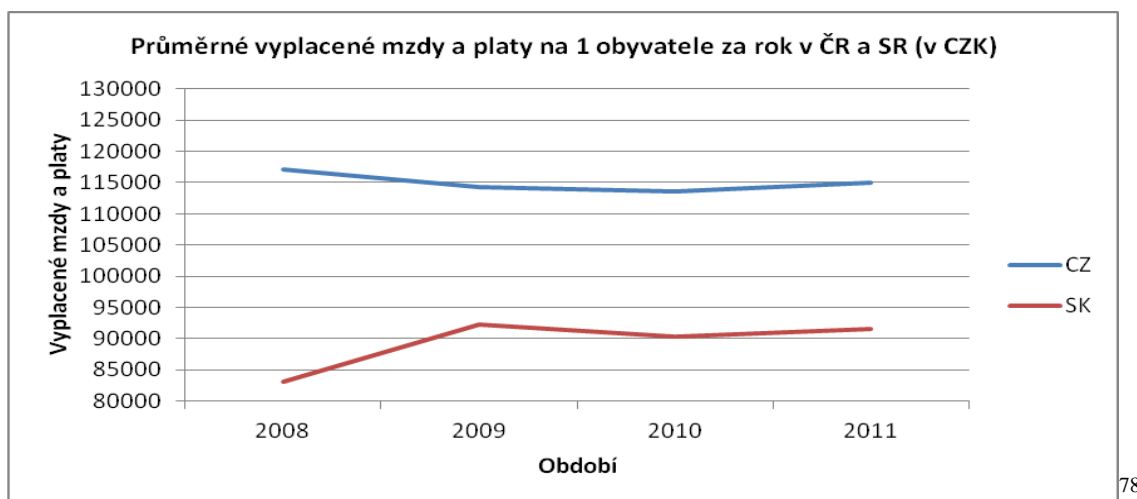
⁷⁷ Nezamestnanosť - mesačné štatistiky. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254

hodnoty tohoto ukazatele blížily 14 procentům. Rozdílem oproti ČR bylo, že nezaměstnanost na Slovensku rostla i v letech, kdy v ČR docházelo ke zlepšování situace. Na začátku tohoto období byla nezaměstnanost v SR pouze o 2,2% vyšší než v České republice, na konci už se jednalo o 4,6 procent. Z toho lze usuzovat, že dopady krize na Slováky byly citelnější.

Celkově tedy vývoj nezaměstnanosti v obou zemích reflektoval působení globální krize. Klesala zaměstnanost a zhoršovala se životní úroveň. Lidé přicházeli o práci a následkem toho byli často odkázáni na příjmy ve formě sociálních podpor. Ty byly samozřejmě výrazně nižší než mzdy a platy z běžného zaměstnání. Domácnosti tedy byly limitovány v oblasti výdajů. Klesala kupní síla a domácnosti byly nuceny omezovat svou spotřebu.

3.2 Mzdy a platy na obyvatele za rok v ČR a SR od roku 2008

Graf č. 9: Průměrné vyplacené mzdy a platy na 1 obyvatele za rok v ČR a SR od roku 2008

Zdroj dat: Eurostat

Následující graf ukazuje vývoj v oblasti průměrně vyplacených mezd a platů v přepočtu ročně na obyvatele v ČR a SR. Pozornost je věnována rokům 2008 až 2011. Tento komplexnější ukazatel je využit namísto běžně užívaných průměrných mezd, protože lépe odráží dopady na životní úroveň obyvatel v důsledku rostoucí nezaměstnanosti.

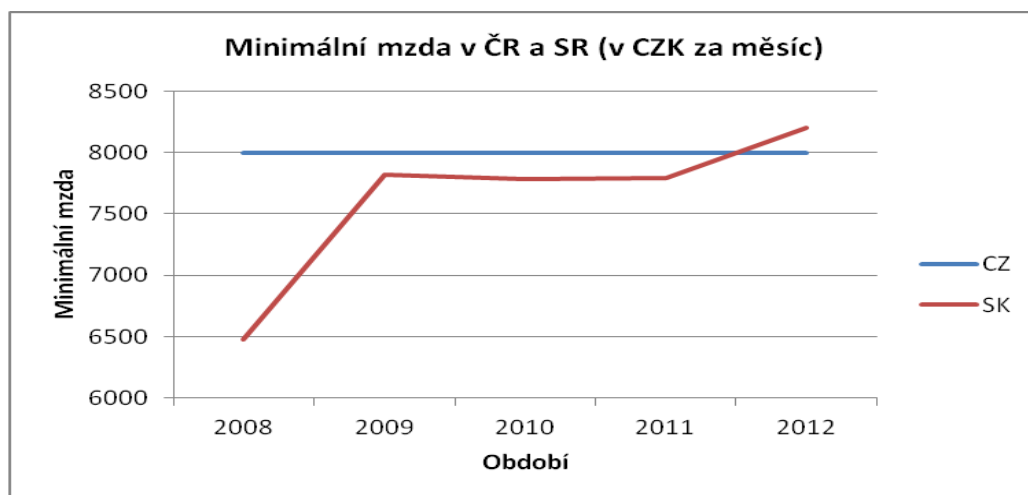
⁷⁸ Gross wages and salaries. Eurostat [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00014&plugin=1>

Data za Českou republiku potvrzují očekávání pro období krize. Negativní hospodářský vývoj znamená snížení celkového objemu vyplácených mezd a stejně tomu bylo i v ČR. Počáteční hodnota z roku 2008 se pohybovala okolo 117 000 CZK, v následujících letech však začala postupně klesat a v roce 2010 se dostala pod 114 000 CZK za rok na obyvatele. 2011 už ale znamenal mírný růst a malé zlepšení v podobě posunu k hranici 115 000 CZK. Zdá se tedy, že tento rok pro Českou republiku signalizoval opětovné vylepšování celkové ekonomické situace jak pro národní hospodářství, tak pro domácnosti.

Situace na Slovensku se mezi roky 2008 a 2009 vyvíjela odlišně než v ČR. Vyplácené mzdy a platy překvapivě stále mírně rostly a to navzdory tomu, že v této době se do Evropy již rozšířila ekonomická krize. Takovýto nečekaný vývoj podpořilo i celkem výrazné oslabení české koruny k euru z roku 2009 (přepočten na CZK proto ještě zvýraznil zvýšení slovenských platů a mezd při srovnání). V tomto ukazateli slovenské životní úrovně se negativní vliv krize projevil až s jednorocním zpožděním. V následujících letech už byla situace v SR podobná jako v ČR, tedy mzdy a platy v CZK nejprve poklesly a pak mírně vzrostly.

3.3 Minimální mzda v ČR a SR od roku 2008

Graf č. 10: Minimální mzda v ČR a SR od roku 2008

79 80

Zdroj dat: MPSV, profesia.sk

⁷⁹ Přehled o vývoji částek minimální mzdy. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 10. 7. 2010 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/871>

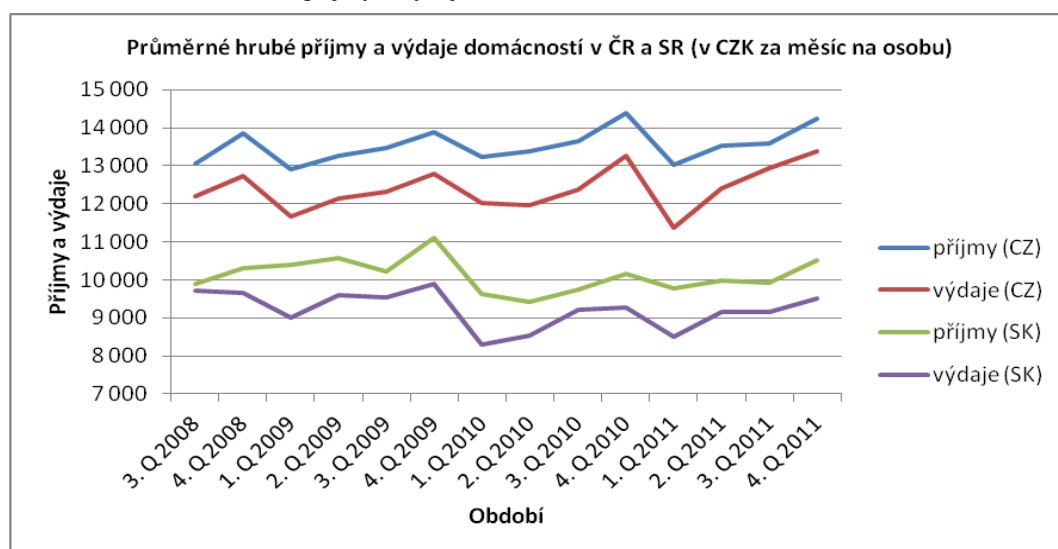
⁸⁰ Minimálna mzda. *Profesia.sk* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.profesia.sk/cms/kariera-v-kocke/pracujem/mzdy/minimalna-mzda/40475>

Graf číslo 10 mapuje, jak se od roku 2008 do roku 2012 v ČR a SR vyvíjela minimální mzda. Z daných informací je patrné, že bez ohledu na působení krize se v České republice minimální mzda vůbec neměnila a její výše po celou dobu až do současnosti zůstala konstantní. Pro nízkopříjmové skupiny obyvatelstva ČR se tedy situace v oblasti mezd neposunula ani k lepšímu ani k horšímu. Z hlediska životní úrovně tento ukazatel ale není klíčový, protože jeho vývoj ovlivňuje jen malou část z celkového počtu obyvatel.

Situace ohledně vývoje minimální mzdy na Slovensku byla zajímavější. Ta se mezi roky 2008 a 2009 zvedla o celých 1300 CZK, což představuje značné zlepšení. Takovýto posun byl způsoben zejména dvěma faktory. Prvním bylo dosti výrazné zvýšení minimální mzdy (téměř o 30 euro). Druhým bylo již dříve zmiňované posilování eura vůči české koruně v roce 2009 a z něj plynoucí vyšší hodnoty při přepočtu na CZK. V dalších letech se přepočtená slovenská minimální mzda nijak výrazně neměnila. Až rok 2012 znamenal významnější posun a její další nárůst měl za následek, že výše mzdy slovenské překonala tu českou.

3.4 Příjmy a výdaje domácností v ČR a SR od roku 2008

Graf č. 11: Průměrné hrubé příjmy a výdaje domácností v ČR a SR od roku 2008

81 82

Zdroj dat: ČSÚ, SÚ SR

⁸¹ Vydání a spotřeba domácností: archiv. Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://czso.cz/csu/2011ediciplan.nsf/p/3005-11>

⁸² Slovstat: Peňažné príjmy a výdavky súkromných domácností. Štatistický úrad SR [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?obj=42&cmd=go&s=1002&sso=2&so=40>

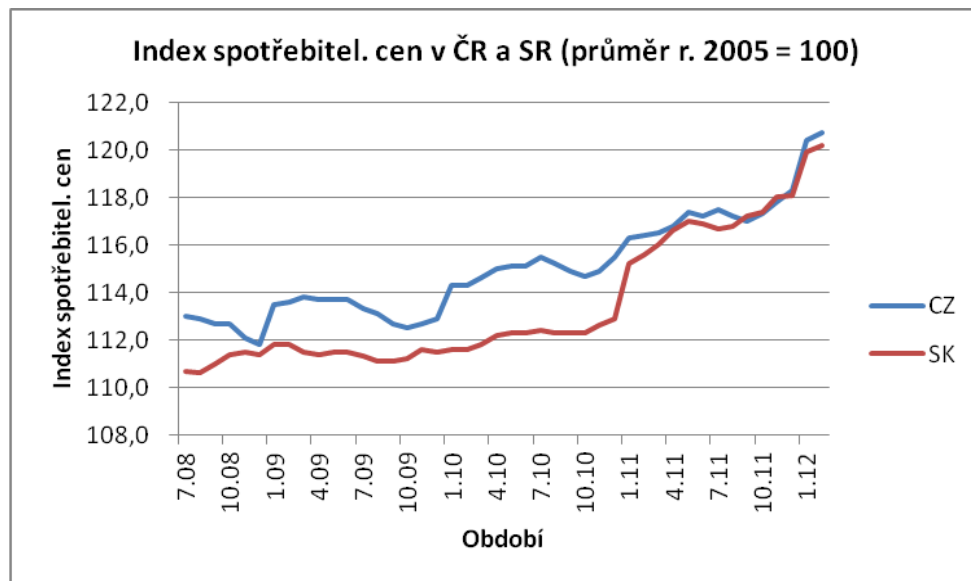
Na grafu číslo 11 je uvedeno, jak se mezi roky 2008 až 2011 vyvíjely průměrné hrubé příjmy a výdaje domácností v ČR a SR. Hodnoty jsou uváděny v přepočtu za jeden měsíc na osobu. Statistika příjmů a výdajů v ČR se v tomto období nesla ve znamení velmi mírného růstu někdy přecházejícího do stagnace. 2008 a 2009 byly lety, kdy se příjmové a výdajové hodnoty nezvyšovaly. Zlepšení přinesl rok následující, protože křivky oproti předchozím obdobím vzrostly. 2011 znamenal udržení hodnoty z předcházejícího roku, pouze v jeho posledním kvartálu hodnoty oproti 2010 mírně oslabily.

Zdá se, že na Slovensku se projeví vlivy na domácí rozpočty o něco později než v ČR. Roky 2008 a 2009 povětšinou stále znamenaly mírný růst příjmů. To mohlo být částečně způsobeno přechodem na novou měnu euro, jež pro Slováky znamenala při přepočtu na CZK vyšší hodnoty příjmů i výdajů. Zato 2010 představoval velmi významný pokles. V prvním čtvrtletí poklesly příjmy i výdaje o celých 1 500 CZK na měsíc a čtvrtý kvartál 2010 znamenal oproti stejnému období předchozího roku snížení o téměř 1 000 CZK. O rok později se situace trochu vylepšila a obě slovenské křivky zaznamenaly mírný růst.

Pozorované období tedy naplnilo očekávání spojená s působením ekonomické krize. Ve statistice se oproti letům hospodářského růstu projevila stagnace a v případě Slovenska z roku 2010 i celkem citelný pokles příjmů i výdajů. Tento vývoj je do značné míry ovlivněn rostoucí nezaměstnaností, která dost silně dopadá na výši průměrných příjmů. Stagnující nebo snižující se příjmy vyvolaly potřebu omezit i výdaje a to se pravděpodobně dotklo i spotřeby. Životní úroveň byla tedy ovlivněna také. Na rozdíl od konjunktury, kde se k sobě příjmová a výdajová křivka dosti přibližují, byl v tomto sledovaném časovém úseku trend opačný – obě křivky byly od sebe vzdálené. To v praxi znamená, že domácnosti si uvědomily negativní hospodářský vývoj a byly při nakládání se svými příjmy opatrnější. Výdajová stránka jejich rozpočtů byla poněkud omezena a začalo se šetřit. Toto je tendence platná jak pro Českou republiku, tak pro Slovensko.

3.5 Hladina spotřebitelských cen v ČR a SR od roku 2008

Graf č. 12: Index spotřebitelských cen v ČR a SR od roku 2008

Zdroj dat: ČSÚ, SÚ SR

Výše uvedený graf mapuje změny v cenové hladině v ČR a SR na základě sledování indexu spotřebitelských cen. Vývoj je pozorován od července 2008 do února 2012. Stejně jako v předcházející kapitole platí, že průměrné ceny z roku 2005 tvoří hranici 100%, ke které jsou hodnoty z ostatních měsíců vztahovány.

V České republice měl index povětšinou rostoucí tendenci. Výjimkou byl rok 2009, kdy se hodnoty držely neustále kolem 113,5%, a ke konci tohoto roku dokonce klesly pod 113% oproti 2005. Od té doby už docházelo k pravidelnému zvyšování cenové hladiny, které vyvrcholilo začátkem 2012, kdy sledovaná hodnota stoupla o více než 2 procenta. Tento významný posun byl pravděpodobně způsoben dalším zvyšováním snížené sazby DPH od 1. ledna 2012 z 10 na 14%.⁸⁵

⁸³ Míra inflace: Bazické indexy. Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace

⁸⁴ Slovstat: Harmonizované indexy spotřebitelských cen. Štatistický úrad SR [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.statistics.sk/pls/elisw/objekt.send?uic=2487&m_sso=3&m_so=16&ic=335

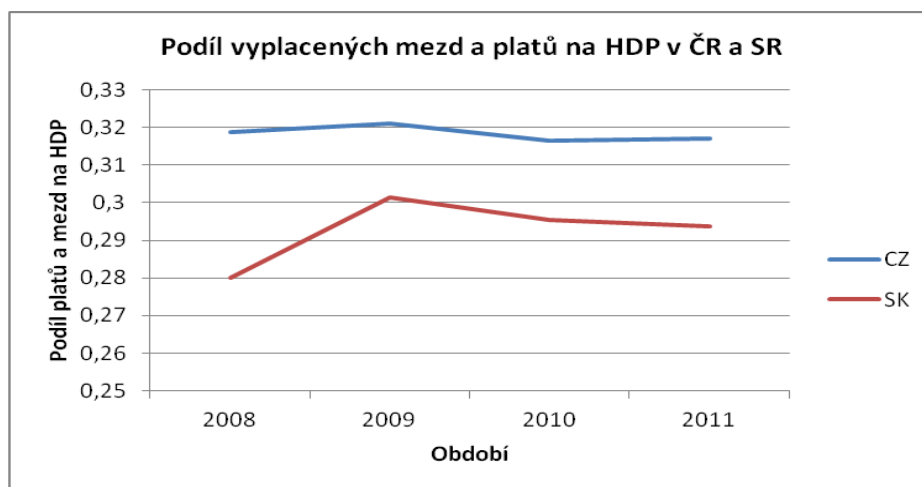
⁸⁵ Vývoj DPH od roku 1993 do roku 2013. Daňáři online: portál daňových poradců a profesionálů [online]. 5. 10. 2011 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/blog/detail-prispevku/articleid-824-vyvoj-dph-od-roku-1993-do-roku-2013/>

Index spotřebitelských cen se na Slovensku zpočátku vyvíjel velmi dobře. Od července 2008 do prosince 2010 se ceny zvýšily pouze o 2,2% oproti základu z roku 2005. V otázce inflace byla tedy situace na Slovensku oproti ČR lepší a nadále se zlepšovala. Tento pozitivní vývoj trval 2,5 roku. Počátkem 2011 ale došlo ke skokovému navýšení o 2,3 procenta. Tento nárůst mohl být způsoben *navýšením daní na Slovensku od 1. ledna 2011 za účelem snížení podílu deficitu veřejných financí na HDP*.⁸⁶ Inflace pak až do konce sledovaného období dosti výrazně stoupla, v únoru 2012 už překročila hodnoty z roku 2005 o 20% a přiblížila se inflační křivce ČR.

Silný růst cen je pochopitelně pro životní úroveň špatnou skutečností, protože s ním klesá kupní síla obyvatel. Příjmy ve své nominální hodnotě již nepostačují pro udržení standardu spotřeby z minulosti. Proto je třeba inflaci regulovat nebo odpovídajícím způsobem zvyšovat platy a mzdy.

3.6 Podíl mezd a platů na HDP v ČR a SR od roku 2008

Graf č. 13: Podíl vyplacených mezd a platů na HDP v ČR a SR od roku 2008

87 88

Zdroj dat: Eurostat

⁸⁶ Vývoj DPH na Slovensku. *Finance.sk* [online]. 5. 9. 2011 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.finance.sk/spravy/finance/67491--vyvoj-dph-na-slovensku/>

⁸⁷ Gross domestic product at market prices. *Eurostat* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en>

⁸⁸ Gross wages and salaries. *Eurostat* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00014&plugin=1>

Na grafu číslo 13 je vidět, jak se mezi lety 2008 a 2011 měnil podíl vyplacených mezd a platů na HDP v České republice a na Slovensku. Tento ukazatel podává informaci o tom, jakou část HDP tvoří vyplácené mzdy a platy a jakým způsobem se tento poměr v čase mění. Obecně platí, že zvyšování podílu platů a mezd na HDP je pro domácnosti a jejich spotřebu pozitivní, opačný vývoj s sebou pro ně zpravidla nese negativní dopady. Výsledné vlivy na životní úroveň obyvatelstva jsou také do značné míry ovlivňovány tempem růstu nebo poklesu HDP. Jak bylo pozorováno v předcházející kapitole, velmi vysoký růst HDP může i přes zhoršení tohoto ukazatele znamenat zvyšování celkového objemu vyplacených platů a mezd a tedy zlepšování životních standardů obyvatel. Stejně tak výrazný pokles HDP může i přes zlepšení tohoto poměrového indikátoru znamenat snížení životní úrovně v důsledku úbytku příjmů.

V ČR se tento poměr mezi roky 2008 a 2009 sice vylepšil, což by se mohlo zdát pozitivní. Jenže k takovému vývoji došlo pouze proto, že HDP v krizi poklesl ještě výrazněji než platy a mzdy. Na životní úroveň tato situace tedy dopadala negativně. V dalších letech zaznamenal tento ukazatel mírný pokles a poté stagnoval. Nicméně v této době se již HDP zase pravidelně zvyšoval, a tak i přes spíše nepříznivý vývoj tohoto poměru rostly i platy a mzdy (ale tempo jejich růstu bylo vlivem nepříznivého poměru k HDP relativně nízké).

Na Slovensku přinesl 2009 značné vylepšení sledovaného indikátoru oproti předchozímu roku. Došlo k jeho posunu z 28 na 30%, což je výrazná změna. To bylo způsobeno kombinací dvou okolností. HDP v krizi poklesl a celkový objem vyplacených mezd a platů překvapivě stoupl. Spojení těchto dvou vlivů pak dohromady znamenalo tento významný dvouprocentní posun. V následujících letech se tento ukazatel vyvíjel podobným způsobem jako v ČR a stejně jako v ČR i na Slovensku růst HDP znamenal zvyšování mezd navzdory poklesu jejich podílu na HDP.

3.7 Kupní síla v ČR a SR vyjádřená v PPS od roku 2008

Tabulka č. 3: Vývoj kupní síly v ČR a SR od roku 2008

	Vývoj kupní síly v ČR a SR (v PPS)		
	rok		
země	2008	2009	2010
průměr EU	100	100	100
ČR	81	82	80
SR	73	73	74
Bulharsko	44	44	44
Lucembursko	279	266	271

Zdroj dat: Eurostat

Tabulka číslo 3 ukazuje vývoj kupní síly v ČR a SR od roku 2008 do roku 2010. Ta je počítána přes body PPS, které vyjadřují kupní sílu obyvatel v objektivním mezinárodním srovnání. Stejně jako v předcházející kapitole 100 znamená průměr EU a pro orientaci a porovnání jsou do časové řady zařazeny i státy s nejvyšší a nejnižší kupní silou v Evropě. Novější data než ta z roku 2010 bohužel zatím nejsou v databázi Eurostat dostupná.

V České republice pokračovala stagnace z konce předcházejícího sledovaného období v oblasti kolem 80 PPS. 2009 znamenal zvýšení kupní síly o jeden bod na 82 PPS, ale hned v následujícím roce zase došlo k poklesu na 80. Z toho plyne závěr, že kupní síla ČR se ve srovnání s průměrem Evropské unie drží na stálé úrovni. Statistika pro rok 2011 ale nejspíš zlepšení nepřinese. *Od 1. ledna 2011 totiž bylo zavedeno plošné snížení platů pro zaměstnance státní správy (s výjimkou učitelů) o 10%.*⁹⁰ Toto opatření působí na průměrnou kupní sílu negativně, a proto se v současnosti nedá očekávat zlepšování tohoto ukazatele.

Situace na Slovensku byla dosti podobná té z ČR. Krizové období také znamenalo v podstatě stagnaci v otázce kupní síly obyvatelstva, když za tři roky se hodnota tohoto ukazatele v SR posunula pouze o jeden bod nahoru ze 73 na 74 PPS. Na

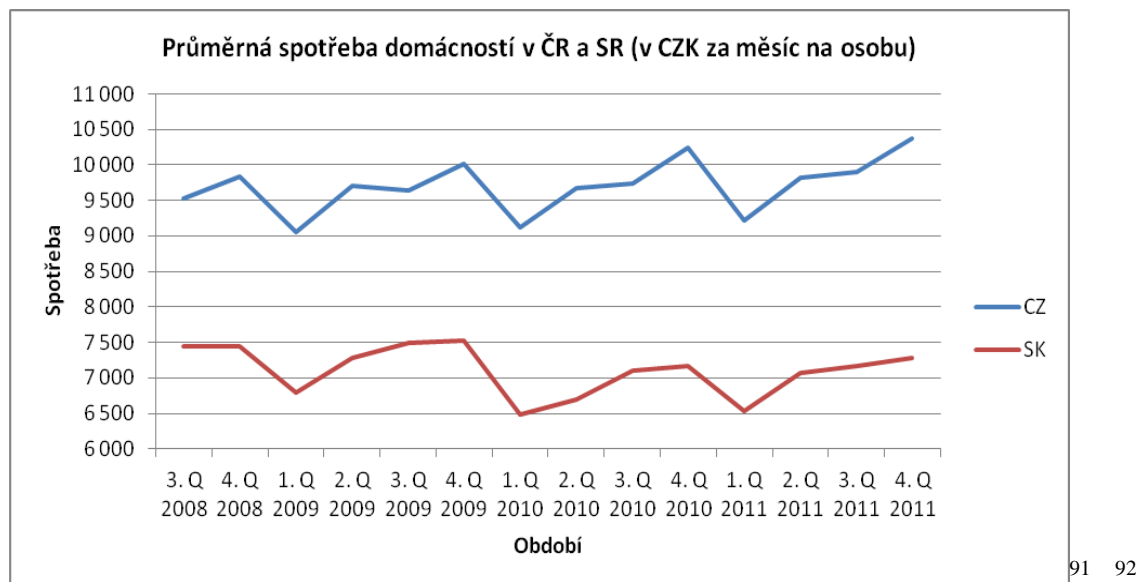
⁸⁹ GDP per capita in PPS. Eurostat [online]. 1. 12. 2011 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00114&language=en>

⁹⁰ Snížení platů zaměstnanců ve státní a veřejné správě schváleno. Vítejte ve stávce. Měšec.cz [online]. 8. 12. 2010 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/aktuality/snizeni-platu-zamestnancu-ve-statni-a-verejne-sprave-schvaleno-vitejte-ve-stavce/>

rozdíl od České republiky však Slovensko přece jen zaznamenalo velmi mírný růst tohoto indikátoru životní úrovně.

3.8 Průměrná spotřeba domácností v ČR a SR od roku 2008

Graf č. 14: Průměrná spotřeba domácností v ČR a SR od roku 2008

Zdroj dat: ČSÚ, SÚ SR

Poslední graf této kapitoly se věnuje vývoji průměrné spotřeby domácností v ČR a SR od poloviny roku 2008 do konce roku 2011. Údaje jsou opět uváděny v CZK v přepočtu za měsíc na osobu. Cílem je vysledovat, jakým způsobem ekonomická krize ovlivnila spotřebu Čechů a Slováků, tedy hlavní ukazatel životní úrovně.

Z vývoje spotřební křivky je vidět, že Česká republika se s dopady krize vyrovnala obstojně, protože hodnoty průměrné spotřeby za celé sledované období prakticky nikdy nepoklesly. To je velmi dobré zjištění, protože z něho lze usuzovat, že v průměrném vyjádření v ČR životní úroveň vlivem krize nepoklesla. Je velmi pravděpodobné, že se zpomalilo tempo jejího růstu, ale nedošlo k jejímu poklesu. To je pro životní úroveň domácností dobrá zpráva. Na začátku tohoto sledovaného časového úseku byla životní úroveň nad hranicí 9 500 CZK na osobu za měsíc (3. kvartál). Na jeho konci byla ve srovnatelném období nad úrovní 9 900 CZK.

⁹¹ Vydání a spotřeba domácností: archiv. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://czso.cz/csu/2011ediciplan.nsf/p/3005-11>

⁹² Slovstat: Spotřebné výdavky súkromných domácností. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?obj=42&cmd=go&s=1002&sso=2&so=40>

Na Slovensku byla situace odlišná. Spotřeba poklesla již v roce 2009. To se ale při srovnávacím přepočtu na CZK v podstatě neprojevilo kvůli přijetí eura, které v roce 2009 vůči české koruně dosti značně posilovalo. Slovenská spotřeba v eurech se tedy sice snižovala, ale při srovnání v CZK se stále držela na podobné úrovni jako ve 2008. V roce 2010 spotřeba dále klesala. Tento vývoj byl ještě navíc doprovázen oslabováním kurzu eura k české koruně, které ještě zvýraznilo propad ve spotřebě. V roce 2011 se spotřeba na Slovensku začala zase pozvolna zvyšovat. Rozdíl ve spotřebě ČR a SR na začátku sledovaného období činil přibližně 2 000 CZK, na jeho konci už to vlivem krize a změny kurzů bylo přes 3 000 CZK. Ekonomická krize tedy dopadla na životní úroveň obyvatel Slovenské republiky výrazněji než na občany ČR. Slovenské domácnosti snižovaly spotřebu v roce 2009 a 2010, ale ve srovnání v CZK s ČR se to výrazněji projevilo pouze ve 2010. České domácnosti pouze pocítily pokles růstu spotřeby.

3.9 Shrnutí

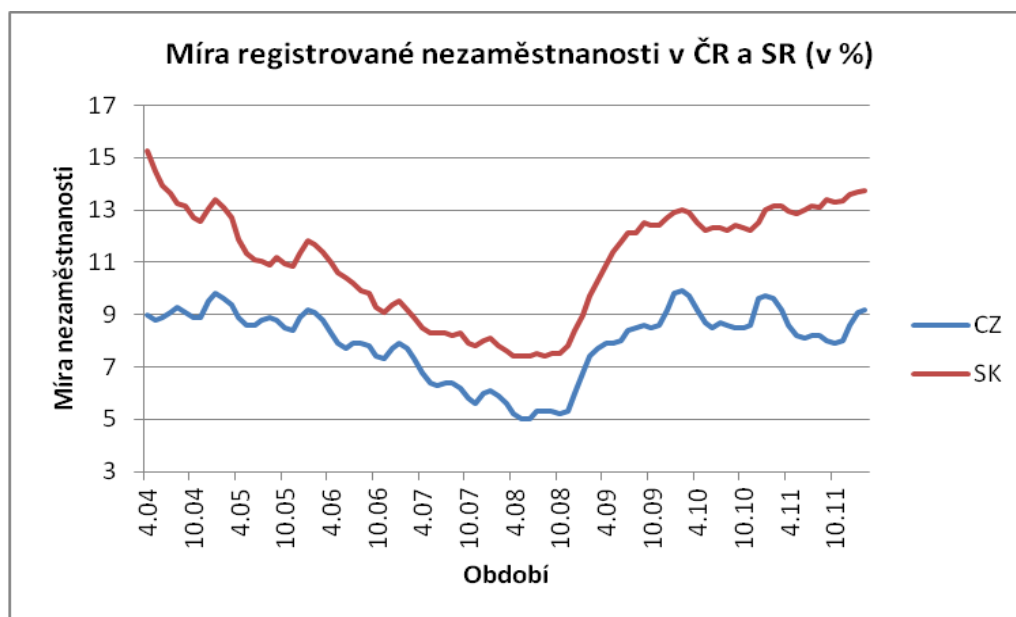
Třetí kapitola sledovala, jakým způsobem se vyvíjela životní úroveň v České republice a na Slovensku od roku 2008. Zkoumané období je z větší části časem globální ekonomické krize, a proto se dalo očekávat, že hodnoty sledovaných ukazatelů se budou zhoršovat. V obou zemích rostla nezaměstnanost. V SR tento negativní trend přetrvával i v letech po odeznění krize, v ČR se situace začala postupně vylepšovat. Mírně poklesl celkový objem vyplácených mezd a platů v CZK na obyvatele. Na Slovensku se tento pokles projevil až o rok později. Slovenská minimální mzda pravidelně rostla, zatímco ta česká se držela na stále stejné úrovni. To znamenalo, že v roce 2012 minimální mzda na Slovensku již převyšovala tu v ČR. Příjmy a výdaje v ČR si v této době stále zachovávaly velmi mírný růst nebo přecházely do stagnace. Na Slovensku se projevil pokles jak příjmů, tak i výdajů. Kupní síla obyvatel v obou zemích víceméně stagnovala. Míra inflace povětšinou stoupala. Skokové nárůsty tohoto ukazatele byly pravděpodobně způsobeny zvyšováním DPH. K průběžnému zvyšování cenové hladiny docházelo v důsledku růstu cen komodit. Spotřeba, hlavní indikátor životní úrovně, v České republice v době krize nikdy nepoklesla. Pouze se výrazně zpomalilo tempo jejího růstu, případně docházelo k její stagnaci. V SR naopak došlo k jejímu poklesu. Při vyjádření v CZK se v roce 2009 ještě díky silnému euru držela na hodnotách předchozího roku. V roce 2010 již zaznamenala snížení a došlo tedy i ke zhoršení životní úrovně obyvatel SR. Na základě získaných dat tedy lze tvrdit, že krize dopadla na Slovenskou republiku silněji než na ČR.

4 Srovnání dat z ČR a SR z obou sledovaných období

Poslední kapitola se zaměřuje na vývoj a změny v životní úrovni v ČR a SR v celém dosud zkoumaném období. Jedná se tedy o časový úsek 2000 až 2012, který zahrnuje jak fázi předkrizovou, tak i tu krizovou a pokrizovou. Sledovány jsou stejné ukazatele jako ve dvou předcházejících kapitolách a jsou zde shrnuty zatím získané poznatky. Cílem je vysledovat rozdíly v těchto ukazatelích v rámci obou srovnávaných zemí a také zjišťovat jejich změny mezi obdobími v důsledku ekonomické krize. V první fázi se bude jednat o nárůst životní úrovně v čase ekonomické konjunktury. Potom budou mapovány dopady ekonomické krize a jejich vliv na životní úroveň. Opět platí, že prezentované grafy a tabulky jsou vytvořeny autorem na základě získaných dat a všechny informace v cizích měnách jsou převedeny na české koruny podle odpovídajícího historického kurzu.

4.1 Vývoj nezaměstnanosti v ČR a SR

Graf č. 15: Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v ČR a SR

Zdroj dat: ČNB, ÚPSVaR

⁹³ Míra registrované nezaměstnanosti. *Česká národní banka* [online]. 2003-2012 [cit. 2012-04-24].

Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=5772&p_uka=1&p_strid=CCC&p_od=200404&p_do=201202&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C

⁹⁴ Nezamestnanosť - mesačné štatistiky. *Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254

Následující graf číslo 15 mapuje situaci v otázce nezaměstnanosti v ČR a SR od dubna 2004 do února 2012. Je zde vidět průběžný pokles křivek nezaměstnanosti v období konjunktury, která trvala přibližně do poloviny roku 2008. Na ní potom navazuje čas krize, kde nezaměstnanost prudkým tempem stoupala.

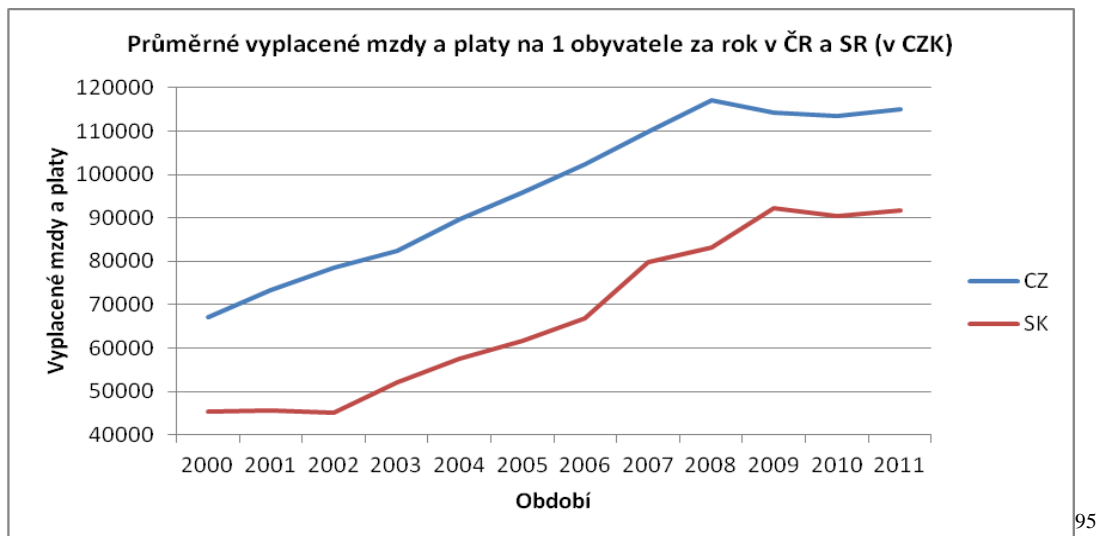
Z obrázku je patrné, že míra nezaměstnanosti na Slovensku nikdy nebyla nižší než nezaměstnanost v České republice. To znamená, že tento ukazatel se po celou dobu vyvíjel v ČR lépe než v SR. Vývoj tohoto indikátoru u našich východních sousedů byl po celou dobu dynamičtější než v ČR. Jeho počáteční hodnota přesahovala 15 procent a poklesla až k 7,5 procentům v polovině 2008. Stejně tak růst nezaměstnanosti byl razantnější na Slovensku a trval delší dobu. Navíc i v letech po odeznění krize se hodnoty tohoto ukazatele nadále zhoršovaly a blížily se 14%. V ČR se situace v čase po krizi vylepšovala a křivka opět zaznamenávala velmi mírný pokles.

Množství nezaměstnaných Čechů vlivem negativního ekonomického vývoje vzrostlo na přibližně 9 procent na konci sledovaného časového úseku. To znamená, že nezaměstnanost v ČR stoupla na hodnoty z počátku celého období. Na Slovensku byla situace o málo lepší, když konečné hodnoty byly přibližně o 1,5 procenta nižší než stavy z dubna 2004.

Nezaměstnanost tedy Slovensko zasáhla více než Českou republiku. Tento indikátor je dosti významný v otázce životní úrovně, protože na něj přímo navazují další sledované veličiny jako výše vyplacených mezd a platů nebo příjmy a výdaje domácností. Vysoké hodnoty nezaměstnanosti potom zapříčiňují zhoršování ostatních ukazatelů. Pokud její hodnoty rostou, klesá počet lidí s pravidelnou mzdou ze zaměstnání, celkový objem vyplacených mezd a platů, stejně tak se snižují i průměrné příjmy. To má pak za následek omezování spotřebních výdajů a tedy i průměrné životní úrovně.

4.2 Vývoj mezd a platů na obyvatele za rok v ČR a SR

Graf č. 16: Vývoj průměrných vyplacených mezd a platů na 1 obyvatele za rok v ČR a SR

Zdroj dat: Eurostat

Výše uvedený graf znázorňuje vývoj průměrných ročních mezd a platů připadajících na jednoho obyvatele v ČR a SR mezi lety 2000 a 2011. Ze změn v grafu lze opět vysledovat 2 hlavní období. Ekonomický růst trvající do 2008 a doba krize od roku 2008.

Situace v České republice byla, co se týká vyplacených mezd na obyvatele, celkově vždy lepší než na Slovensku. Hodnoty tohoto ukazatele totiž byly v ČR po celou dobu minimálně o 20 000 CZK vyšší. V některých letech dokonce činil rozdíl i více než 30 000 CZK. Do roku 2008 se v obou zemích jednalo o konjunkturální vývoj doprovázený pravidelným zvyšováním vyplacených mezd a platů (ačkoli v SR se první tři roky nesly ve znamení stagnace). Změna přišla v roce 2009, kdy se v ČR vlivem krize tento indikátor zhoršil. Na Slovensku ve stejném roce mzdy a platy překvapivě stále rostly. 2010 už ale znamenal pokles, jako tomu bylo v případě ČR. 2011 již pro obě země znamenal pozitivní vývoj, protože sledovaný ukazatel jak v ČR, tak v SR mírně vzrostl.

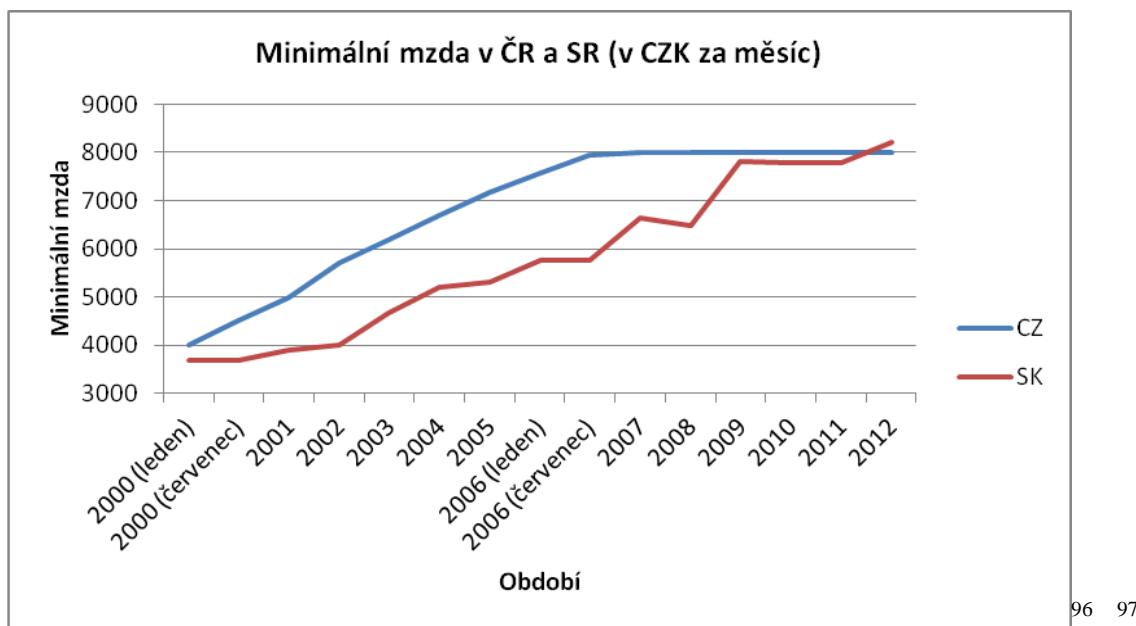
Dopady krize na obě srovnávané země v oblasti celkového objemu vyplacených mezd byly podobné. To dokazují i velmi podobně se vyvíjející křivky ve výše

⁹⁵ Gross wages and salaries. Eurostat [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00014&plugin=1>

uvedeném grafu. Nicméně o něco pomalejší tempo růstu v SR v době konjunktury znamenalo, že Slovensko si oproti České republice v průběhu sledovaného období mírně pohoršilo (přibližně o 1 500 CZK).

4.3 Vývoj minimální mzdy v ČR a SR

Graf č. 17: Vývoj minimální mzdy v ČR a SR

Zdroj dat: MPSV, profesia.sk

Tento graf popisuje, jak se vyvíjela minimální mzda v ČR a SR od roku 2000 do roku 2012. V České republice od 2000 do 2007 pravidelně rostla. V rozmezí osmi let došlo k jejímu zdvojnásobení a posunu ze 4 000 CZK na 8 000 CZK, což je bezpochyby pozitivním zjištěním. Znamenalo to zvýšení příjmů a možnost vyšší spotřeby pro obyvatele na pracovních pozicích s tímto ohodnocením. Počínaje následujícím rokem ale její výše zůstala nezměněna a až do 2012 setrvala na téže hodnotě 8 000 CZK.

Nárůst minimální mzdy na Slovensku byl o něco pomalejší než v ČR. Poblíž osmitisícové hranice se dostala až o tři roky později. Pokles mezi 2007 a 2008 nebyl způsoben snížením mzdy v SKK, ale pouze kurzovými pohyby. Hodnoty tohoto indikátoru životní úrovně byly v SR povětšinu času nižší než v ČR. Od roku 2009

⁹⁶ Přehled o vývoji částek minimální mzdy. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 10. 7. 2010 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/871>

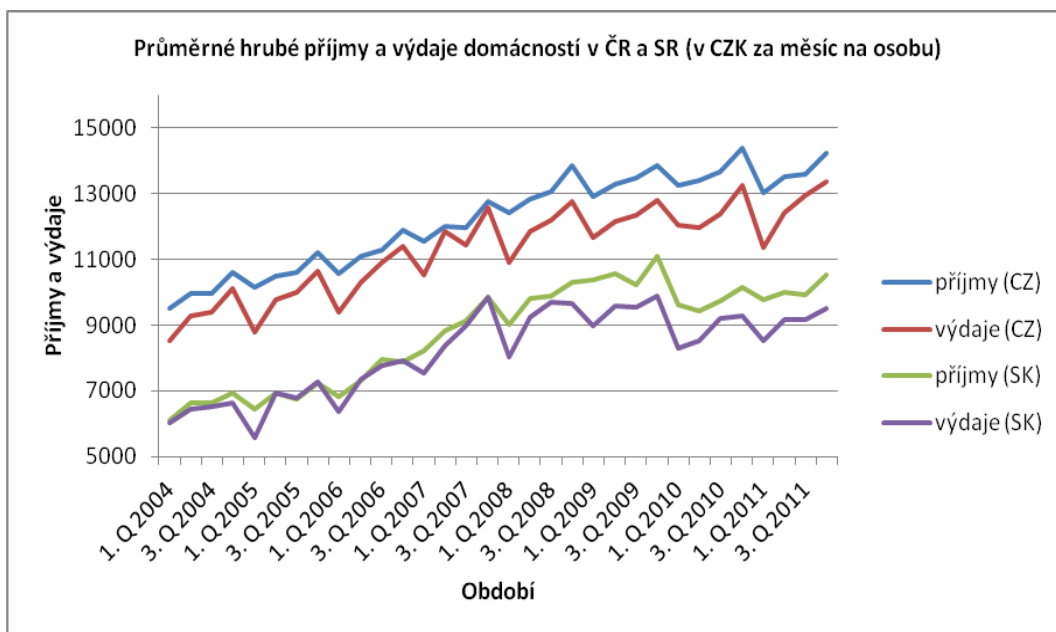
⁹⁷ Minimálna mzda. *Profesia.sk* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.profesia.sk/cms/kariera-v-kocke/pracujem/mzdy/minimalna-mzda/40475>

ovšem byla slovenská minimální mzda dosti podobná té české a v roce 2012 ji dokonce překonala.

Jedná se ale spíše o doplňkový ukazatel, jehož význam ve srovnání s ostatními indikátory není až tak velký. Zejména proto, že se netýká příliš významného množství obyvatel obou sledovaných zemí. Jeho dopad na celkovou životní úroveň tedy také není nijak zásadní.

4.4 Vývoj příjmů a výdajů domácností v ČR a SR

Graf č. 18: Vývoj průměrných hrubých příjmů a výdajů domácností v ČR a SR

Zdroj dat: ČSÚ, SÚ SR

Výše uvedený graf se zaměřuje na vývoj průměrných příjmů a výdajů domácností v ČR a SR za měsíc na osobu. Sledovány jsou roky 2004 až 2012. Do roku 2008 je v České republice vidět jasně rostoucí tendence v oblasti příjmů i výdajů. To jen potvrzuje předpoklady pro čas hospodářského růstu a snižující se nezaměstnanosti. Určitou změnou jsou následující léta. Zde se totiž začala projevovat ekonomická krize a s ní spojená očekávání. V roce 2008 začaly domácnosti šetřit a omezovat výdaje v očekávání krize (navzdory stále rostoucím příjmům). Z vývoje křivky ČR je patrné, že

⁹⁸ Vydání a spotřeba domácností: archiv. Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/3005-11>

⁹⁹ Slovstat: Peňažné príjmy a výdavky súkromných domácností. Štatistický úrad SR [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?obj=42&cmd=go&s=1002&sso=2&so=40>

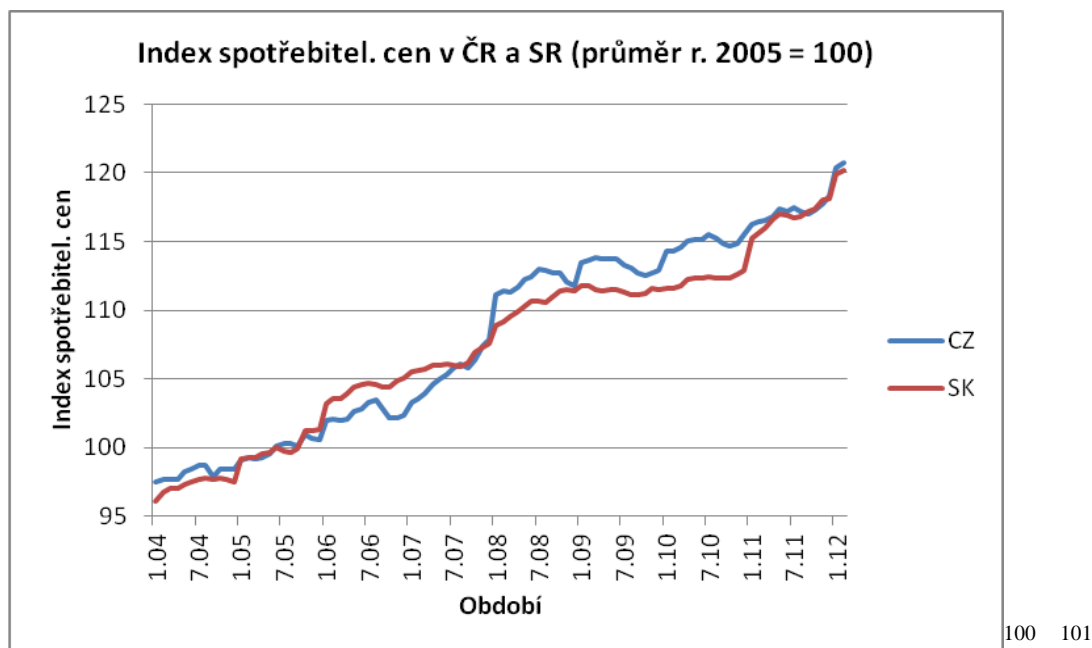
tempo růstu těchto ukazatelů oslabilo nebo přešlo do stádia stagnace, ale nedošlo k jejich poklesu. Zejména vývoj výdajů je z hlediska životní úrovně velmi pozitivním zjištěním, protože napovídá, že pravděpodobně nedošlo ke snížení spotřeby. Domácnosti se ovšem začaly chovat při nakládání s rodinnými rozpočty opatrněji. Významnější část z příjmů končila v podobě úspor. Již od roku 2008 začaly s omezováním svých výdajů, což mohlo být preventivní reakcí v očekávání příchodu krize. V grafickém vyjádření to znamená, že výdajová křivka se oddaluje od té příjmové a neblíží se jí, jako tomu bylo v čase konjunktury. Celkově ale lze tvrdit, že ekonomická krize na české domácnosti v průměru příliš silně nedopadla. To potvrzuje zejména fakt, že ani příjmy ani výdaje za celou dobu nepoklesly. Akorát se do značné míry oslabilo tempo jejich růstu a větší část výdajů končila ve formě úspor.

Na Slovensku byl vývoj tohoto ukazatele v některých aspektech odlišný. Do roku 2008 se situace vyvíjela podobně jako v České republice a příjmy a výdaje rostly podobným tempem. Počátek 2008 stejně jako v ČR znamenal tvorbu úspor v podobě omezení výdajů navzdory pokračujícímu zvyšování příjmů. V SR přetrvával mírný růst i v následujícím roce díky silnému euru a trvajícím zvyšování celkového objemu vyplacených mezd a platů. 2010 ovšem znamenal změnu. Výrazněji se projevila vysoká nezaměstnanost a přišel propad příjmové i výdajové křivky oproti předcházejícímu roku, který pravděpodobně ovlivnil i spotřebu (pokles přibližně o 1 500 CZK mezi 4. Q 2009 a 1. Q 2010, o téměř 1 000 CZK mezi 4. Q 2009 a 4. Q 2010). V následujícím roce se situace začala postupně zlepšovat. Za povšimnutí stojí také výdajová křivka, která v době hospodářského růstu často téměř překrývala tu příjmovou. To značí, že slovenské domácnosti byly odvážnější v nakládání se svými příjmy a velkou většinu z nich okamžitě přetvořily na výdaje. V té době vznikající úspory byly minimální (tj. do konce roku 2007).

Na závěr je ještě vhodné doplnit, že hodnoty tohoto ukazatele byly na Slovensku během celého sledovaného období horší než v ČR. Slovenské domácnosti zaostávaly jak v příjmové, tak i výdajové rovině. Příjmy byly po většinu času alespoň o 3 000 CZK nižší než v ČR, výdaje o 2 400 CZK. Vlivem krize navíc vzrostly rozdíly v příjmech a výdajích mezi Čechy a Slováky. Rozdíl v příjmech byl na konci celého období o více než 300 CZK vyšší než na začátku, rozdíl ve výši výdajů vzrostl přibližně o 1 300 CZK.

4.5 Vývoj hladiny spotřebitelských cen v ČR a SR

Graf č. 19: Vývoj indexu spotřebitelských cen v ČR a SR

Zdroj dat: ČSÚ, SÚ SR

Následující graf znázorňuje, jak se vyvíjela cenová hladina v České republice a na Slovensku vyjádřená pomocí indexu spotřebitelských cen. Zkoumané období začíná lednem 2004 a končí únorem 2012. Průměrné ceny roku 2005 tvoří 100% a údaje z ostatních období jsou vztahovány k nim.

Z grafu je patrné, že index v obou zemích povětšinu času rostl a křivky vývoje byly celkem podobné. V ČR zvyšování tohoto ukazatele zpomalilo jen v krizovém roce 2009, kdy se hodnoty po celý rok držely kolem hranice 113,5%. V SR inflace zpomalovala v letech 2006 a 2007, během nichž stoupla jen přibližně o 3 procenta a také ve 2009 a 2010, kdy za 2 roky vzrostla pouze o 1,1%. Na začátku kalendářních roků je často vidět skokové zvýšení cenové hladiny. To bylo nejčastěji způsobeno zaváděním daňových reforem, které znamenaly zvyšování sazeb DPH a z něho vyplývající růst cen výrobků a služeb. Průběžné a postupné zvyšování tohoto ukazatele bylo způsobeno zvyšováním cen komodit. Je vhodné si povšimnout, že na Slovensku po

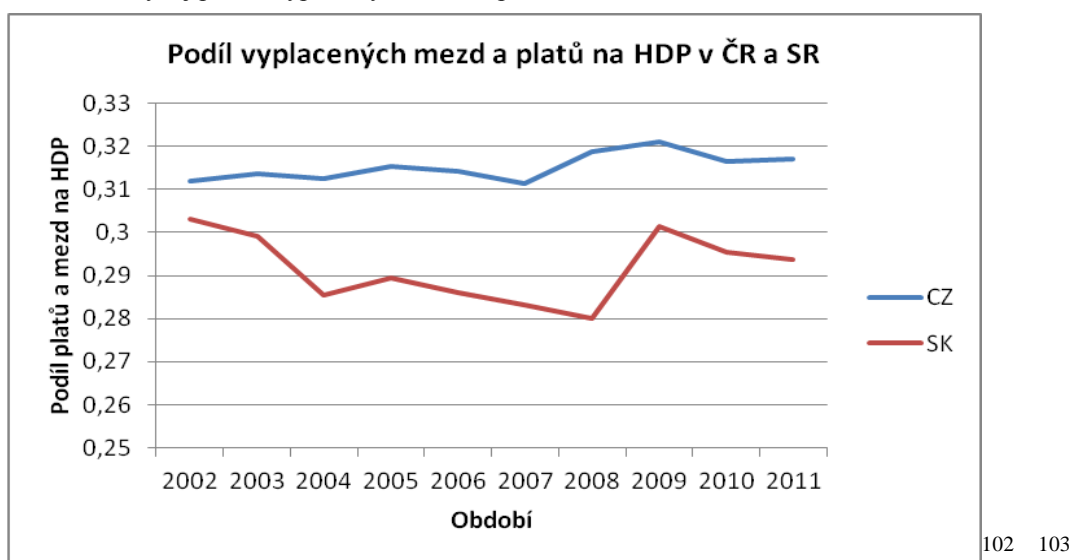
¹⁰⁰ Míra inflace: Bazické indexy. Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace

¹⁰¹ Slovstat: Harmonizované indexy spotřebitelských cen. Štatistický úrad SR [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.statistics.sk/pls/elisw/objekt.send?uic=2487&m_sso=3&m_so=16&ic=335

zavedení eura v roce 2009 nedošlo k nárůstu cen, jak se Slováci obávali. Dopomohla k tomu opatření slovenské vlády proti účelovému zdražování a také působení krize, jež znamenalo cenovou stagnaci. Rozdíl v indexech spotřebitelských cen ze začátku sledovaného období byl 1,4% ve prospěch Slovenska, na konci byl rozdíl menší a představoval 0,5%. Inflace na Slovensku tedy rostla mírně rychleji než v ČR.

4.6 Vývoj podílu mezd a platů na HDP v ČR a SR

Graf č. 20: Vývoj podílu vyplacených mezd a platů na HDP v ČR a SR

Zdroj dat: Eurostat

Uvedený graf zobrazuje vývoj podílu vyplacených mezd a platů na HDP v ČR a SR od roku 2002 do 2011. V České republice tento ukazatel až do roku 2007 s mírnými navýšeními a poklesy spíše stagnoval nad hranicí 31%. To u HDP se stálým tempem růstu představuje neutrální vývoj, který neznamena ani zrychlování nárůstu mezd ani jeho zpomalování. Vyplacené mzdy se rok od roku zvyšovaly, protože docházelo k pravidelnému růstu HDP. V roce 2008 se tento ukazatel v ČR zvýšil až k 32 procentům a to v kombinaci s rostoucím HDP znamenalo výrazný nárůst vyplacených platů a mezd. 2009 znamenal citelné snížení HDP, a proto ani více než 32% podíl (nejlepší hodnota za celý časový úsek) nezabránil snižování vyplácených mezd.

¹⁰² Gross domestic product at market prices. *Eurostat* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en>

¹⁰³ Gross wages and salaries. *Eurostat* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00014&plugin=1>

V dalších letech tento indikátor mírně poklesl (na 31,7%), ale opět rostoucí hrubý domácí produkt znamenal určité růsty v oblasti mezd a platů. Celkově se ovšem situace za sledované období zlepšila. Hodnota ukazatele z roku 2011 byla vyšší než ta počáteční z 2004.

Vývoj na Slovensku byl dost odlišný od toho v ČR. Sledovaný indikátor se až do roku 2008 téměř neustále snižoval a během sedmi let se propadl z 30,3% na 27,9%. To představuje téměř 2,5% pokles, což je dost významná změna. Doba hospodářského růstu ale pro slovenskou ekonomiku znamenala opravdu vysoké přírůstky HDP. Ty zapříčinily, že navzdory dosti negativnímu vývoji tohoto poměrového ukazatele se reálně vyplacené mzdy a platy pořád zvyšovaly. Hospodářská krize v roce 2009 zapříčinila pokles slovenského HDP, ale mzdy a platy pořád rostly. To mělo za následek, že pozorovaný poměr se během jednoho roku vylepšil o více než 2 procenta. V dalších letech byla situace podobná jako v ČR. Podíl klesal, ale rostl HDP, takže vyplacené mzdy a platy se mírně zvyšovaly. Celkově je ale třeba vývoj tohoto indikátoru životní úrovně hodnotit spíše negativně. Jeho průběh měl na rozdíl od ČR klesající tendenci a konečná hodnota byla o přibližně jedno procento nižší než ta počáteční. Mzdy a platy se tedy sice zvyšovaly, ale ne odpovídajícím způsobem k růstu HDP.

Hodnoty tohoto ukazatele byly po celou dobu na Slovensku nižší než v České republice a vývoj v čase tyto rozdíly ještě zvýraznil. To je pro obyvatele SR nevýhodou, protože jejich mzdy a platy nerostou tak, jak by mohly při daném růstu HDP.

4.7 Vývoj kupní síly v ČR a SR vyjádřené v PPS

Tabulka č. 4: Vývoj kupní síly v ČR a SR

	Vývoj kupní síly v ČR a SR (v PPS)										
	rok										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
země	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
průměr EU	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
ČR	71	73	73	77	78	79	80	83	81	82	80
SR	50	52	54	55	57	60	63	68	73	73	74
Bulharsko	28	30	32	34	35	37	38	40	44	44	44
Lucembursko	245	234	240	248	253	255	270	275	279	266	271

Zdroj dat: Eurostat

¹⁰⁴ GDP per capita in PPS. Eurostat [online]. 1. 12. 2011 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00114&language=en>

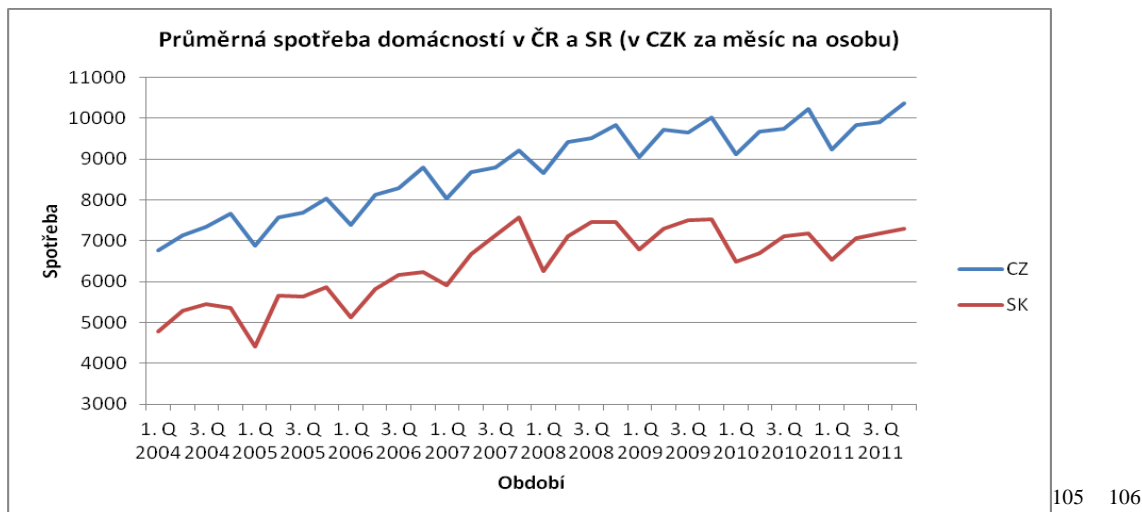
Tabulka číslo 4 mapuje vývoj kupní síly obyvatel ČR a SR od roku 2000 do 2010. Hodnoty jsou opět uváděny v bodech PPS za účelem objektivního mezinárodního srovnání. Mimo ČR a SR je uveden průměr Evropské unie, ke kterému jsou hodnoty vztahovány, a statistika Lucemburska a Bulharska jako zemí s nejvyšší a nejnižší kupní silou.

Česká republika začínala sledované období na hodnotě 71 PPS a v průběhu konjunkturálních let se takto vyjadřovaná kupní síla pravidelně mírně zvyšovala. Během prvních osmi zkoumaných roků si obyvatelé ČR polepšili o 12 bodů. Následující léta se, pravděpodobně vlivem ekonomické krize, nesla ve znamení stagnace. 2008 znamenal mírný pokles na 81 a další roky přinášely hodnoty v blízkosti hranice 80 bodů PPS. Kupní síla v ČR se tedy oproti průměru Evropské unie posledních několik let držela na stálé úrovni. Statistika pro rok 2011 nejspíše nepřinese zlepšení, protože od tohoto roku začalo platit plošné snížení platů zaměstnanců státní správy.

Slovensko prodělalo v otázce kupní síly dynamičtější vývoj. Ten byl způsoben zejména výrazným růstem HDP ve srovnání s ostatními státy. Mezi roky 2000 a 2008 se Slovensko posunulo z hodnoty 50 PPS na 73 PPS. To je oproti stejnému časovému úseku v ČR více než dvojnásobný nárůst. Krizové roky znamenaly na Slovensku zastavení prudkého zvyšování kupní síly a během těchto tří let se tento ukazatel posunul pouze o jeden bod výše na 74 PPS.

4.8 Vývoj průměrné spotřeby domácností v ČR a SR

Graf č. 21: Vývoj průměrné spotřeby domácností v ČR a SR

Zdroj dat: ČSÚ, SÚ SR

Graf číslo 21 se věnuje vývoji průměrné spotřeby domácností v ČR a SR v letech 2004 až 2011. Údaje jsou uváděny v CZK v měsíčním vyjádření na jednu osobu. Cílem práce je zjistit, jak se životní úroveň měnila v čase, a sledování změn ve spotřebě významně napomůže k jeho naplnění.

Česká republika prožívala do roku 2008 běžný konjunkturální rozvoj, ke kterému patří i pravidelné zvyšování spotřeby. Kromě předpokládaných sezónních výkyvů zaznamenávala česká spotřební křivka neustálý růst se stabilním relativně vysokým tempem. Změnu v nastoupeném trendu znamenal až rok následující, kde výrazně oslabilo tempo růstu. Křivka v krizových letech se buďto minimálně zvyšovala, nebo se držela ve fázi stagnace. Průměrné meziroční nárůsty měsíční spotřeby, které dříve tvořily i 700 CZK, poklesly k 100 CZK. Z hlediska životní úrovně se ale jedná o pozitivní vývoj. Znamená to totiž, že navzdory působení ekonomické krize, průměrná životní úroveň ve sledovaném období v ČR nepoklesla, pouze se značně zpomalilo tempo jejího růstu. Dopady na české domácnosti proto v průměrném vyjádření nebyly tak silné.

¹⁰⁵ Vydání a spotřeba domácností: archiv. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/3005-11>

¹⁰⁶ Slovstat: Spotřebné výdavky súkromných domácností. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?obj=42&cmd=go&s=1002&sso=2&so=40>

Spotřeba na Slovensku rostla v době konjunktury podobným tempem jako v ČR, ale povětšinu času se držela na hodnotách o přibližně 2 000 CZK nižších. Doba krize v SR na rozdíl od České republiky znamenala pokles tohoto ukazatele životní úrovně. Spotřeba se začala vlivem krize snižovat již v roce 2009, ale to se ve srovnání v CZK neprojevalo, protože Slovensko přijalo novou měnu euro, která vůči české koruně v tomto roce výrazně posilovala. Propad se ukázal až ve 2010, kde ukazatel meziročně poklesl o přibližně 400 CZK na osobu za měsíc, což tvoří výrazný posun. Rok 2011 přinesl pozvolné zlepšení v podobě opětovného mírného růstu. Na slovenské domácnosti tedy ekonomická krize dopadla výrazněji. Obyvatelé SR byli nuceni přehodnotit nakládání se svými příjmy a omezit některá spotřební vydání. V tomto tedy spočíval negativní dopad na jejich celkovou životní úroveň.

Rozdíl ve spotřebě mezi Čechy a Slováky byl na začátku roku 2004 přibližně 2 000 CZK. Na konci roku 2011 to už kvůli působení krize (a částečně vlivem kurzových změn) bylo přes 3 000 CZK. Nejdůležitější indikátor životní úrovně tedy ukázal významné rozdíly mezi oběma zeměmi v průběhu celého období a také ještě výraznější prohloubení těchto rozdílů následkem ekonomické krize.

4.9 Shrnutí

Cílem čtvrté kapitoly bylo vysledovat rozdíly a změny v životní úrovni obyvatel České republiky a Slovenska v období zahrnujícím jak hospodářskou konjunkturu, tak i ekonomickou krizi. V první jmenované fázi se ukazatele podle očekávání vyvíjely pozitivně, v té druhé v nich bylo možné registrovat dopady negativního vývoje. Nezaměstnanost v obou zemích nejprve klesala a pak od roku 2008 začala stoupat. Na Slovensku byly pohyby křivky nezaměstnanosti obecně výraznější a její nárůst na rozdíl od ČR přetrvával i v pokrizovém období. Průměrně vyplacené mzdy a platy na jednoho obyvatele se v obou zemích zvyšovaly podobným tempem (ale v SR začal růst později) a krize v obou případech ovlivnila tento ukazatel podobně. Minimální mzda rostla v ČR ze začátku rychleji, ale její stagnace v posledních šesti letech znamenala, že tento indikátor dosahuje na Slovensku momentálně lepších hodnot. Příjmy a výdaje domácností se v ČR i SR zvyšovaly podobně, ale příchod krize znamenal odlišný vývoj. V České republice docházelo pouze k poklesu růstu až stagnaci, na Slovensku hodnoty klesaly. Cenová hladina se v obou státech většinu času zvyšovala. Nerostla v krizovém roce 2009. Výrazný růst na začátcích kalendářních roků byl způsoben daňovými reformami, průběžný růst během celého časového úseku byl následkem zvyšování cen

komodit. Poměr vyplacených platů a mezd k HDP v ČR v celkovém vyjádření spíše stagnoval, respektive zaznamenal velmi malý nárůst. Na Slovensku až na výjimku z roku 2009 v podstatě neustále klesal. Kupní síla Čechů až do roku 2007 pozvolna rostla. Poté se držela v okolí hranice 80 PPS. Tento ukazatel na Slovensku stoupal dynamičtěji a za celé sledované období se posunul z 50 na 74 PPS. Spotřeba v České republice i na Slovensku v konjunkturu rostla. Krize pro české domácnosti znamenala jen omezení tempa růstu, nebo stagnaci spotřeby, ty slovenské byly nucené svá spotřební vydání snížit. Závěrem tedy je, že ekonomická krize měla vážnější dopady na Slovensko.

Závěr

Úkolem této magisterské diplomové práce bylo zkoumat životní úroveň a její vývoj a rozdíly v České a Slovenské republice na počátku jednadvacátého století. Cíl jsem naplnil prostřednictvím sledování vybraných ekonomických ukazatelů, které určují a ovlivňují životní úroveň. Výše uvedená data jsem sledoval v období do roku 2008 (ekonomická konjunktura, přípravy na vstup do eurozóny) a od roku 2008 (ekonomická krize, doba po zavedení eura). Provedl jsem porovnání sledovaných indikátorů z obou pozorovaných období a zjistil tím, jak se měnila životní úroveň v obou státech.

Prvním zjištěním je, že přípravy Slovenska na přijetí nové společné měny eura neměly na životní úroveň obyvatel SR výraznější negativní vliv. Nutnost udržovat nízkou míru inflace pozitivně působila na výši cenové hladiny a kupní sílu obyvatel. Nižší úrokové míry zvýšily dostupnost úvěrů. Značné posilování kurzu slovenské koruny k euru mezi roky 2005 až 2008 zajistilo, že obavy Slováků týkající se znehodnocení úspor při přijetí eura se nenaplnily. Naopak došlo k jejich výraznému zhodnocení a při přepočtu z roku 2008 za starou měnu dostávali více eur, než bylo očekáváno v roce 2005 (rok vstupu do ERM II). Mezi výhody vstupu patřilo například zvýšení přímých zahraničních investic (ekonomické oživení v regionu, podpora zaměstnanosti, vzdělanosti), odstranění kurzového rizika (podpora exportních firem), vyšší cenová transparentnost nebo nižší náklady na konverzi měn. Dalším pozitivem bylo, že slovenské vládě se povedlo zabránit účelovému zvyšování cen bezprostředně po přechodu na euro. Pro zajištění odpovídajícího přepočtu na eura byly využity například instituty etického kodexu, „černé listiny“, kontrol Slovenské obchodní inspekce, činnosti cenového výboru a spotřebitelských sdružení. Prokazatelnou nevýhodou byla ztráta nezávislosti Národní banky Slovenska a nutnost její kooperace s Evropskou centrální bankou při utváření měnové politiky. Z výše uvedených zjištění tedy lze usuzovat, že zhoršení ukazatelů životní úrovně v letech 2008 až 2010 nebylo způsobeno eurem, ale ekonomickou krizí, která s dobou přijímání eura časově kolidovala.

Dalším závěrem je, že bez ohledu na krizi slovenská ekonomika je pořád o něco méně rozvinutá než ta česká; a to se odrazilo na ukazatelích životní úrovně. Ty v průběhu celého sledovaného období na Slovensku dosahovaly nižších hodnot než v ČR, což naznačuje, že Češi mají vyšší životní úroveň než Slováci. Navíc platí, že ekonomická krize rozdíly mezi oběma zeměmi ve většině indikátorů ještě prohloubila.

Rozdíl v průměrné spotřebě mezi oběma zeměmi (hlavní ukazatel životní úrovně) se povětšinou pohyboval mezi 2 000 a 3 000 CZK na obyvatele za měsíc. Spotřeba a životní úroveň v České republice tedy dosahuje vyšších hodnot. Detailnější číselné vyjádření rozdílů v ostatních doplňujících ukazatelích životní úrovně je k dispozici ve čtvrté kapitole.

Vývoj v konjunkturálních letech znamenal očekávané zlepšování indikátorů životní úrovně v obou zemích. Ekonomická krize naopak přinesla negativní dopady na sledované ukazatele. Následky v obou zemích ale byly odlišné. Slovensko bylo nezaměstnaností zasaženo silněji než ČR. Navíc křivka nezaměstnanosti v SR stoupala i v letech po odeznění krize. Průměrně vyplacené mzdy a platy na obyvatele se vyvíjely v obou státech podobně jak v krizi, tak i před ní. Stagnace tohoto ukazatele ze začátku zkoumaného období na Slovensku ovšem znamenala, že rozdíl v hodnotách dosahovaných v obou zemích se zvětšil. Minimální mzda zaznamenávala v ČR ze začátku rychlejší růst. Od roku 2007 se ale její hodnota nezvyšovala a to znamenalo, že slovenská minimální mzda v roce 2012 překonala tu českou. Konjunktura přinesla podobné zvyšování příjmů a výdajů v obou zemích. Krizový vývoj byl ale jiný. Hodnoty tohoto indikátoru v ČR pouze oslabily tempo růstu nebo stagnovaly, na Slovensku došlo k jejich snižování. Index spotřebitelských cen v obou zemích povětšinou rostl a dosahoval přibližně podobných hodnot. Výjimkou byl krizový rok 2009, kdy došlo k jeho stagnaci a mírnému snížení. Poměr vyplacených mezd k HDP zaznamenal v České republice velmi mírný růst. Na Slovensku ve většině sledovaného časového úseku (kromě roku 2009) klesal. Kupní síla v ČR v PPS do roku 2007 pozvolna rostla. V dalších letech spíše stagnovala kolem 80 PPS. Slovenská republika zažila dynamičtější vývoj tohoto ukazatele a posun z 50 na 74 PPS. Průměrná spotřeba Čechů se během hospodářské konjunktury pravidelně zvyšovala, doba krize pouze znamenala omezení tempa růstu, které případně přecházelo do stagnace. Slovensko krizi pocítilo silněji, když jeho spotřeba v době krize zaznamenala propad oproti předcházejícím obdobím. Pokles mezi rokem 2009 a 2010 se pohyboval v oblasti 400 CZK za měsíc na osobu. To se podepsalo na zhoršení životní úrovně.

Omezování růstu nebo zhoršování životní úrovně v době krize bylo způsobeno různými okolnostmi. Jednalo se například o snižování poptávky ve sledovaných zemích i zahraničí v důsledku krize. Ten dopadl na ČR i SR relativně silně, protože obě země jsou výrazně orientovány na export. Úsporná opatření firem mimo jiné zahrnovala i

propouštění, které mělo za následek pokles zaměstnanosti. Dalším důvodem zhoršení životních standardů byla výsledná rostoucí nezaměstnanost, která způsobila snížení celkového objemu vyplacených mezd a platů. To se podepsalo i na velikosti průměrných příjmů, protože plat a mzda tvoří jejich významnou část a výše sociální podpory v nezaměstnanosti není ekvivalentní. Také se snížila dostupnost spotřebních úvěrů jako prostředku pro zvyšování spotřeby. Stejně tak bylo nutné do určité míry změnit strukturu výdajů a omezit spotřební vydání. Zvyšovala se část příjmů uchovávaná ve formě úspor, omezovala se spotřeba, začalo být třeba splácet čerpané úvěry – narůstala tedy mimospotřební vydání. Kupní síla obyvatel stagnovala nebo se mírně snižovala. Povětšinu času se zvyšovala inflace.

Závěrem práce tedy je, že ekonomická krize z let 2008 až 2010 se dotkla slovenského hospodářství a domácností výrazněji. Česká ekonomika se s těmito vlivy vyrovnala lépe a dopady na obyvatele byly menší. To dokazuje především odlišný vývoj průměrné spotřeby, hlavního ukazatele životní úrovně, v krizi. Česká spotřeba oslabovala svůj růst, místy stagnovala, zatímco spotřeba na Slovensku zaznamenala pokles.

Resumé

The topic of this thesis is “Comparison of Development of Standards of Living in the Czech Republic and Slovakia during Slovak Preparations for Entry to the European Monetary Union”. The objective was to look for changes in living standards in both countries during preparations for Slovak entry to eurozone and economic crisis. In order to do this I used methods of analysis, synthesis and comparison.

The thesis is divided to 4 chapters. The first chapter provides theoretical background and it focuses on standards of living, entry of Slovakia to eurozone and economic crisis and its consequences. Chapters 2, 3 and 4 are the practical part of the thesis. The second chapter examines living standards in the Czech Republic and Slovakia before the economic crisis. The third chapter focuses on standards of living in both countries during the economic crisis. The final chapter provides comparison, assessment and summary of the data from both countries and periods.

My goal was to compare standards of living in the Czech Republic and Slovakia and to observe changes in its development in both countries due to economic crisis and entry of Slovakia to eurozone. I observed various factors influencing the standards of living in two periods: before crisis and during crisis. Then I compared the two sets to see the resulting differences. The observations span from 2001 to 2012.

After thorough observations I came to following conclusions. Fulfilment of convergence criteria was generally positive and helped improve the living standards in Slovakia. Standards of living (measured by consumption levels) were higher in the Czech Republic throughout the whole period of time. Average monthly consumption per inhabitant in Slovakia was by 2 000-3 000 CZK lower. Slovakia was hit by crisis more than the Czech Republic and therefore the difference in living standards between the two countries increased. In the Czech Republic the economic crisis only reduced the increase of consumption. On the other hand, consumption in Slovakia decreased which caused lowering of living standards too.

The main factors causing this negative development were rising unemployment, lowering amount of total wages and salaries paid, decreasing demand, lower income, lower availability of credit, increase of non-consumption expenditure, stagnation of purchasing power, necessity to make savings and increasing inflation.

Anotace

Příjmení a jméno: Kouba Tomáš

Fakulta: Filozofická

Katedra: Aplikované ekonomie

Název diplomové práce: Srovnání vývoje životní úrovně v České a Slovenské republice na pozadí příprav vstupu Slovenska do Evropské měnové unie

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jiří Klvač, CSc.

Počet znaků: 146 988

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 5

Klíčová slova: životní úroveň, spotřeba, nezaměstnanost, inflace, kupní síla, příjmy, výdaje, mzda, plat, euro, eurozóna, Česká republika, Slovensko, ekonomická krize

Tématem této práce je zkoumání vývoje a změn životní úrovně v České a Slovenské republice v době ekonomické krize a době příprav vstupu Slovenska do eurozóny. První kapitola poskytuje teoretický základ práce a jsou v ní blíže rozebrány socio-ekonomická kategorie životní úrovně, proces vstupu Slovenska do eurozóny a hospodářská krize z let 2008-2010 včetně jejich dopadů. Druhá, třetí a čtvrtá kapitola jsou výzkumem autora a tvoří praktickou část práce. Zde je sledována životní úroveň v obou zemích v předkrizovém období, v době krize a je poskytnuto závěrečné porovnání a zhodnocení dat z ČR a SR.

Key words: standards of living, consumption, unemployment, inflation, purchasing power, income, expenditure, wage, salary, euro, eurozone, Czech Republic, Slovakia, economic crisis

The topic of this thesis is observation of development and changes in living standards in the Czech Republic and Slovakia during economic crisis and Slovak preparations for entry to the eurozone. The first chapter provides theoretical background and it focuses on standards of living, entry of Slovakia to eurozone and economic crisis and its consequences. Chapters 2, 3 and 4 contain practical observation of living standards before crisis, during crisis and final comparison and assessment of the data from the Czech Republic and Slovakia.

Seznam pramenů a literatury

Literatura

SOVA, Václav. *Životní úroveň a její plánování*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1978, 381 s.

KOUBA, Tomáš. Srovnání životní úrovně České a Slovenské republiky na pozadí ekonomické krize. In: *Znalosti pro tržní praxi 2011: Nová generace pracovníků (generace Y)*. Vydání 1. Olomouc: Societas Scientiarum Olomucensis II, 2011, s. 701-709. ISBN 978-80-87533-02-4.

SAMUELSON, Paul A. a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. 18. vydání. Praha: NS Svoboda, 2008, 775 s. ISBN 80-205-0590-3.

KUNEŠOVÁ, Hana et al. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 319 s. ISBN 80-7179-455-4.

KRUGMAN, Paul. *Návrat ekonomické krize*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2009, 176 s. ISBN 978-80-7021-984-3.

Internetové zdroje

Třetí etapa hospodářské a měnové unie. *Europa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 11. 2. 2011 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/introducing_euro_practical_aspects/ec0015_cs.htm

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *BIATEC: Odborný bankový časopis: február 2006* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 21. 2. 2006 [cit. 2012-04-23]. ISSN 1335-0900. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2006/BIATEC_2_2006.pdf

Priame zahraničné investície. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>

Evropská komise hodnotila zavedení eura na Slovensku. *Zavedení eura v České republice* [online]. 19. 5. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/index_1127.html

Zavedenie eura. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>

Maastrichtská kritéria pro přijetí eura. *Evropská komise: Zastoupení v České republice* [online]. 30. 10. 2010 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/euro/maastichstka_cs.htm

EUROPEAN COMMISSION. *Convergence Report 2008: European economy* [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008 [cit. 2012-04-23]. ISSN 0379-0991. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication12574_en.pdf

- Úřední věstník L 181 , 10/07/2008. *EURLex* [online]. 10. 7. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:181:0043:01:SK:HTML>
- Flukuační pásmo. *Eurovoc: mnohojazyčný tezaurus Evropské unie* [online]. 2. 1. 2011 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.vocabularyserver.com/eurovoc/cs/?tema=1816>
- První zkušenosti s eurem na Slovensku. *Zavedení eura v České republice* [online]. 19. 1. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/index_1039.html
- Národní plán zavedenia eura v SR. *Zavedenie eura v SR* [online]. 1998-2012 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://euro.gov.sk/index.php?ID=1038>
- Výkladový slovníček: Duální oběh. *Zavedení eura v České republice* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=D
- Výkladový slovníček: Duální označování. *Zavedení eura v České republice* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=D
- Marketing a reklama mají větší význam než kdy dřív. *iDNES.cz: Ekonomika* [online]. 23. 3. 2011 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://sdeleni.idnes.cz/marketing-a-reklama-maji-vetsi-vyznam-nez-kdy-driv-fsz-/eko-sdeleni.aspx?c=A110317_095047_eko-sdeleni_ahr
- Economic crisis. *BusinessDictionary.com* [online]. 2012 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.businessdictionary.com/definition/economic-crisis.html>
- Recese, deprese - Metodika. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/recese_deprese
- Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběh, následky (1. díl). *Euroekonom.cz* [online]. 29. 2. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky>
- Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběh, následky (2. díl). *Euroekonom.cz* [online]. 10. 3. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky2>
- Vysvětlete podstatu finanční krize. *Britské listy* [online]. 9. 10. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/43111.html>
- Krize hypoték a její důsledky. *Pavel Kohout* [online]. 8. 8. 2007 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://pavelkohout.blogspot.com/>
- SINGER, Miroslav. Dopady hospodářské krize na českou ekonomiku a její finanční sektor. *Česká národní banka* [online]. 14. 10. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20091014_ernst_young.pdf

- ČEVOROVÁ, Nina et al. Řešení hospodářské krize: dopady na podnikatelský sektor. In: *Acta Oeconomica Pragensia* [online]. 2010, s. 63-88 [cit. 2012-04-24]. ISSN 0572-3043. Dostupné z: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9Y_UBI8ugVIJ:www.vse.cz/polek/download.php?jnl%3Daop%26pdf%3D308.pdf+%C5%98E%C5%A0EN%C3%8D+HOSPOD%C3%81%C5%98SK%C3%89+KRIZE+%E2%80%93+DOPADY+NA+PODNIKA+TELSK%C3%9D+SEKTOR&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEEShCj4o7mW44DRxhH56Xf7tyOVQMpKq67dAn3KuXLABd19sZV0VdFRT4A8-XO11QW0Gi-svG9TPGHXCgYEEkVuno70dWhTmc2sn0ItbRso3M1n-nhLt6tZ5u_oqRwRYuLDw5rxrH&sig=AHIEtbQBwEQktv5n3MNvCMiTwpaFPBJkqA
- Slovensko zasáhne finanční krize nepřímo. *IHNED.cz* [online]. 6. 1. 2009 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/trhy-a-investice/c1-32269180-slovensko-zasahne-financni-krize-neprimo>
- Zápas s krizí Česko-Slovensko vypadá na remízu. *Aktuálně.cz* [online]. 1. 4. 2009 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/penize/clanek.phtml?id=633498>
- Míra registrované nezaměstnanosti. *Česká národní banka* [online]. 2003-2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=5772&p_uka=1&p_strid=CCC&p_od=200404&p_do=200806&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C
- Nezamestnanosť - mesačné štatistiky. *Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254
- Gross wages and salaries. *Eurostat* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00014&plugin=1>
- Přehled o vývoji částek minimální mzdy. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 10. 7. 2010 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/871>
- Minimálna mzda. *Profesia.sk* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.profesia.sk/cms/kariera-v-kocke/pracujem/mzdy/minimalna-mzda/40475>
- Vydání a spotřeba domácností: archiv. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/3005-11>
- Slovstat: Peňažné príjmy a výdavky súkromných domácností. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?obj=42&cmd=go&s=1002&sso=2&so=40>
- Míra inflace: Bazické indexy. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace

Slovstat: Harmonizované indexy spotřebitel'ských cien. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.statistics.sk/pls/elisw/objekt.send?uic=2487&m_sso=3&m_so=16&ic=335

Změny v DPH na konci roku 2007 a po daňové reformě 2008. *Money.cz* [online]. 26. 11. 2007 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.money.cz/clanky/556067>

Gross domestic product at market prices. *Eurostat* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en>

GDP per capita in PPS. *Eurostat* [online]. 1. 12. 2011 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00114&language=en>

GDP per capita in PPS: Short Description. *Eurostat* [online]. 1. 12. 2011 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/table/description.jsp>

Slovstat: Spotřebné výdavky súkromných domácností. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?obj=42&cmd=go&s=1002&sso=2&so=40>

Míra registrované nezaměstnanosti. *Česká národní banka* [online]. 2003-2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=5772&p_uka=1&p_strid=CCC&p_od=200807&p_do=201202&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C

Vývoj DPH od roku 1993 do roku 2013. *Daňáři online: portál daňových poradců a profesionálů* [online]. 5. 10. 2011 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/blog/detail-prispevku/articleid-824-vyvoj-dph-od-roku-1993-do-roku-2013/>

Vývoj DPH na Slovensku. *Finance.sk* [online]. 5. 9. 2011 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.finance.sk/spravy/finance/67491--vyvoj-dph-na-slovensku/>

Snížení platů zaměstnanců ve státní a veřejné správě schváleno. *Vítejte ve stávce. Měšec.cz* [online]. 8. 12. 2010 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/aktuality/snizeni-platu-zamestnancu-ve-statni-a-verejne-sprave-schvaleno-vitejte-ve-stavce/>

Míra registrované nezaměstnanosti. *Česká národní banka* [online]. 2003-2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=5772&p_uka=1&p_strid=CCC&p_od=200404&p_do=201202&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C

Seznam zkratek

ŽÚ – životní úroveň

ČNB – Česká národní banka

NBS – Národní banka Slovenska

ČSÚ – Český statistický úřad

SÚ SR – Statistický úřad Slovenské republiky

EMU – Evropská měnová unie

ECB – Evropská centrální banka

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

ÚPSVaR – Ústředí práce, sociálních věcí a rodiny

EUR – euro

SKK – slovenská koruna

CZK – česká koruna

PZI – přímé zahraniční investice

PPS – Purchasing Power Standard (Standard kupní síly)

ERM II – European Exchange Rate Mechanism II (Evropský mechanismus směnných kurzů II)

FED – Federal Reserve System (Federální rezervní systém)

Q – kvartál, čtvrtletí

Seznam obrázků, grafů, schémat

Graf č. 1: Míra registrované nezaměstnanosti v ČR a SR do roku 2008	43
Graf č. 2: Průměrné vyplacené mzdy a platy na 1 obyvatele za rok v ČR a SR do roku 2008	44
Graf č. 3: Minimální mzda v ČR a SR do roku 2008	45
Graf č. 4: Průměrné hrubé příjmy a výdaje domácností v ČR a SR do roku 2008.....	46
Graf č. 5: Index spotřebitelských cen v ČR a SR do roku 2008	48
Graf č. 6: Podíl vyplacených mezd a platů na HDP v ČR a SR do roku 2008	49
Graf č. 7: Průměrná spotřeba domácností v ČR a SR do roku 2008	52
Graf č. 8: Míra registrované nezaměstnanosti v ČR a SR od roku 2008	55
Graf č. 9: Průměrné vyplacené mzdy a platy na 1 obyvatele za rok v ČR a SR od roku 2008	56
Graf č. 10: Minimální mzda v ČR a SR od roku 2008	57
Graf č. 11: Průměrné hrubé příjmy a výdaje domácností v ČR a SR od roku 2008.....	58
Graf č. 12: Index spotřebitelských cen v ČR a SR od roku 2008	60
Graf č. 13: Podíl vyplacených mezd a platů na HDP v ČR a SR od roku 2008	61
Graf č. 14: Průměrná spotřeba domácností v ČR a SR od roku 2008	64
Graf č. 15: Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v ČR a SR	66
Graf č. 16: Vývoj průměrných vyplacených mezd a platů na 1 obyvatele za rok v ČR a SR.....	68
Graf č. 17: Vývoj minimální mzdy v ČR a SR.....	69
Graf č. 18: Vývoj průměrných hrubých příjmů a výdajů domácností v ČR a SR	70
Graf č. 19: Vývoj indexu spotřebitelských cen v ČR a SR.....	72
Graf č. 20: Vývoj podílu vyplacených mezd a platů na HDP v ČR a SR.....	73
Graf č. 21: Vývoj průměrné spotřeby domácností v ČR a SR.....	76

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Roční stavy PZI v SR od 2004 do 2010.....	19
Tabulka č. 2: Vývoj kupní síly v ČR a SR do roku 2008	51
Tabulka č. 3: Vývoj kupní síly v ČR a SR od roku 2008	63
Tabulka č. 4: Vývoj kupní síly v ČR a SR.....	74